feţe jupuite 12 interviuri cu Ioan Es. Pop feţe jupuite de Ioan Es. Pop colecţia interviu © 2015 casa de pariuri literare www.cdpl.ro editor: un cristian producţie: Francisc Baja redactor de carte: Cristina Ştefan Vlad Rotaru, pentru fotografiile de copertă typeface Minion Pro, designer Robert Slimbach, Adobe Sistems incorporated tipărit la Mega Print, Cluj-Napoca O 9 8 7 6 5 4 3 2 1 Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României POP, IOAN ES. (1958)

Feţe jupuite / Ioan Es. Pop. – Bucureşti: Casa de pariuri literare, 2015 ISBN 978 – 606 – 8628 – 09 – 7 821.135.1.09 (047.53)

feţe jupuite 12 interviuri cu Ioan Es. Pop casa de pariuri literare

5 Cioburi la ţară, te naşti bătrân: dacă nu le semeni de la bun început celorlalţi, eşti un exclus. Te exclude întâi familia, care spune: „Copilul nostru nu seamănă cu ceilalţi. Nici măcar nu se joacă aşa cum se joacă toţi copiii!" Noi purtăm de mici ochelari pe toată faţa. Cu timpul, ochelarii se scufundă în carnea feţei şi ajung să ne ţină loc de chip.

*

Eu trăiesc în himeră de foarte mic, de la naştere, aş zice. În copilărie şi în tinereţe, nu făceam altceva decât să visez pe marginea cărţilor. Citeam la întâmplare, nu în mod ordonat. Nici acum nu citesc ordonat şi programatic.

Citeam aşadar tot ce îmi cădea în mână, iar lumea de afară nu exista pentru mine decât ca un imens opresor pe care trebuia să-l biruiesc evitând cât mai des contactul cu exteriorul şi luând-o pe dinăuntrul meu.

Exorcizam citind, iar mai târziu scriind eu însumi. Până mai ieri, n-am privit realitatea cu ochii deschişi.

*

La un moment dat, am avut revelaţia faptului că poezia ar trebui să povestească. De unde venea oare acest imperativ pe care-l simţeam necesar poeziei? Poate tocmai din nevoia de a dezvălui. Deghizez poezia în poveste convins că omul care mă citeşte mă simte astfel mai bine, că prin poveste se pot produce mari revelaţii poetice.

6 *

Marea afacere a vieţii mele este scrisul, dar scrisul nu este pentru mine o afacere. Din acest punct de vedere, eu nu sunt un scriitor profesionist. Un scriitor profesionist trebuie să scrie în aşa fel încât să se poată întreţine din scris. Eu cred că a fi poet e un fapt de

vocaţie şi nu presupune obligatoriu un scop pecuniar.

*

La 12 – 15 ani visam să scriu romane; am reuşit să duc la bun sfârşit doar câteva povestioare fără destin. Această pasiune pentru naraţiune nu a dispărut însă odată cu descoperirea poeziei. Ceea ce am scris ulterior s-ar putea numi până la urmă „poezie povestită”. Aşadar, dacă va fi să scriu odată mai mult proză, nu voi trece de la un gen la altul, ci voi continua o experienţă care mi-a confirmat că, până la urmă, poezia şi proza vin din acelaşi bulgăre originar. La un moment dat s-au despărţit, dar se vor reîntâlni şi se vor retopi una în cealaltă.

*

Eu nu sunt un om echilibrat, doar că mi-am autoimpus ani de zile să simulez adaptarea, ştiind foarte bine că altfel nu voi supravieţui. Aparentul meu echilibru este rezultatul unor ani lungi de exerciţii de supravieţuire şi adaptare.

*

Dacă se produce vreodată, poezia este întâi de toate fulger şi numai apoi, prin transcriere, cade în timp. Căci poezia este permanenta actualizare a originarului. Este drumul cel mai scurt de la cele văzute la cele nevăzute.

Dacă istoria este poezia învingătorilor, poezia este istoria celor învinşi.

7 *

Cu ce simţ a captat omul prima oară divinitatea? Cu pipăitul? Cu auzul? Cu văzul? Cu gustul sau mirosul?

Mai degrabă e de crezut că la începuturi toate acestea au fost îngemănate – o percepţie totalizatoare, pornită dintr-o fiinţă cu toate simţurile întregi şi gâlgâind de vitalitate, pentru că lumea de aici şi lumea de dincolo aveau aceeaşi consistenţă.

*

Am un an şi sunt captiv într-un leagăn, am doi şi încă sunt prizonierul neputinţei de a vorbi, şapte şi sunt întemniţat într-o pădure lângă care îmi pasc vacile, doisprezece şi sunt închis în catalogul în care profesoara de română mi-a pus media generală 2, 93 şi m-a lăsat repetent, 16 şi încep să devin captivul orbirilor fiziologice, 22 şi devin prizonierul unei realităţi pe care n-o pot pricepe, 25 şi ajung în Ieudul fără ieşire, 32 şi îmi pun gratii de Bucureşti, 53 şi cred că e destul, dar nu-i aşa.

La 57, leagănul de la un an pare a se balansa din nou la orizont, doar că deasupra are un capac cât toate zilele.

Ioan Es. Pop 8 Vom tăcea şi vom fi liberi Interviu realizat de Bogdan Ghiu şi apărut în Ziarul de Duminică nr. 4/2000 Acest dialog este mai degrabă un autointerviu. Am pariat cu Ioan Es. Pop că îşi va pune întrebările pe care i le-aş pune eu (pe unele chiar i le-am pus). Prin urmare, de la un moment dat, aproape nu se mai ştie cine întreabă şi cine răspunde, iar dialogul se reduce la monologurile a două persoane: una întreabă pentru că are deja răspunsul, cealaltă răspunde pentru că deţine deja întrebarea.

— Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor, obţinut recent pentru volumul Pantelimon 113 bis, a însemnat şi o sumă de bani. Cât costă un vers din cartea ta?

— Socoteala e foarte complicată: cu o medie de douăzeci şi cinci de versuri pe pagină, cele aproximativ şaptezeci şi cinci de pagini pline ale ultimului volum adună vreo 1.800 de versuri. Raportat la valoarea din acest an a premiului, un vers costă mai mult de cinci şi mai puţin de şase mii de lei (vechi, n. red.). Dar ăsta-i un caz privilegiat, pentru că nu iei cu fiecare carte un premiu, iar uneori nu-l iei cu nicio carte. Dincolo de asta, eu, cel puţin, am cheltuit sume de multe ori mai mari până să scriu un vers, motiv pentru care orice calcul, cel puţin în cazul poeziei, este irelevant.

— Viaţa şi literatura se suprapun?

9 – Numai dacă lor le place, pentru că ambele sunt de gen feminin.

— Ce avem de câştigat din asta?

— Şansa de a le vedea uneori aproape – şi cred că pentru asta ne şi batem: să ajungem pe locul trei, să le vedem cum se iubesc nepăsătoare de noi, excluzându-ne până la urmă şi una, şi alta, şi cum ambele, pentru a se satisface, mănâncă din noi.

— Scrisul este muncă, ori beţie?

— Scrisul a fost beţie, dar rareori mai este; munca este însă doar un soi de alcool care nu îmbată suficient.

— Faci figură de captiv, dar eşti altul.

— Fac figură de altul, dar sunt captiv.

— Nu întotdeauna eşti natural.

— Cel mai adesea sunt artificial, dar asta pentru a părea şi eu în rând cu lumea. Dacă mă năşteam fără defecte, nu mai aveai de-a face

cu mine. Mai ales la țară, unde m-am născut și de care aparțin și acum lăuntric, naturaleţea era o prăjitură rară. La țară – la mine, cel puțin –, te naști bătrân: dacă nu le semeni de la bun început celorlalți, ești un exclus. Te exclude întâi familia, care spune: „Copilul nostru nu seamănă cu ceilalți.

Nici măcar nu se joacă așa cum se joacă toți copiii!" Nu diferența, ci asemănarea e importantă aici. Noi purtăm de mici ochelari pe toată fața. Cu timpul, ochelarii se scufundă în carnea feței și ajung să ne țină loc de chip.

— Optzecist sau nouăzecist?

— Ș își sau nici-nici. Optzecismul vine lunea, nouăzecismul – vinerea. Dar cele două generații nu se exclud, 10 ba poate vom avea nu peste multă vreme revelația că ele sunt termenii unei noi paradigme.

— Nu te ferești să te „autodenunți" în cărțile tale.

— Este o exorcizare. Nu stau deloc bine pe picioarele mele și asta e posibil să-mi dea o anumită grație în fața celorlalți, dar mie îmi sunt, din această pricină, dizgrațios.

Mă iubesc, probabil, de vreme ce mi-e atât de frică de dispariție, dar mă iubesc cu o dragoste care detestă. În copilărie mi s-a spus mereu că nu sunt bun, dorit și deștept, iar eu a trebuit să învăț că, pentru a supraviețui în atare condiții (nu a domina, ci doar a supraviețui), trebuie să par mereu dispus (supus) și amabil, deși mi se ridică părul pe cap când mă gândesc câte clișee a trebuit să-mi însușesc.

E drept, fără ele m-aș fi prăbușit de mult, dar în sinea lor ele sunt doar uriașe minciuni. Am fost obligat să mint ca să par că sunt. Eu de fapt nu am identitate, sunt o simplă goarnă prin care suflă nu se știe cine, iar când sunetele sunt prea nemelodioase, mă ascund. Nu dau vina pe instrumentist, ci pe instrument. Asta încerc să ascund.

Asta încerc să „denunț".

— Scrii despre moarte ca și cum ți-ar fi familiară.

— Scriu despre viață știind că nu-mi este familiară.

— În ce nu crezi?

— Într-o literatură a literaturii. Dar aș fi vrut să cred într-o religie a literaturii.

— Vorbești despre copilărie cu fervoare și spaimă.

— Păi, acolo am totul: moartea, care e prenaștere, bătrânețea și neajutorarea. Zic moarte pentru că până la naștere am fost mort,

bătrâneţe pentru că după ce m-am 11 născut m-au obligat să fiu ca ei. La patru ani eram mai bătrân decât la patruzeci.

— Nu te iubeşti foarte mult.

— Dimpotrivă, am mai spus-o, nu mă detest îndeajuns.

Dacă aş avea acest curaj, aş şti cine sunt. Nu voi şti niciodată dacă şi cine sunt. Mie îmi pare că nu sunt, ci că, pur şi simplu, doar funcţionez, mă străduiesc să funcţionez ca şi cum chiar aş fi.

— Va muri autorul? Va muri literatura?

— Niciun autor nu supravieţuieşte literaturii şi nicio literatură – vieţii. Literatura presupune memorie, viaţa – uitare. Va prima viaţa. Va trăi cine va uita. Eu, de pildă, scriu adesea împotriva scrisului, împotriva memoriei.

Scriu despre faptul că n-am fost altul, dar nici eu însumi, despre faptul că sunt dublu şi mai ales că nu sunt primitiv. Acolo şi atunci visez să ajung: în timpul fără semnificaţie, de unde se poate resemnifica şi întineri totul. Vom tăcea şi vom fi liberi.

— Asta sună ca un şlagăr.

— Nici nu e departe de aşa ceva.

12 Porcec vrea să fie curat, frumos şi în rând cu lumea Interviu realizat de Svetlana Cârstean şi publicat în Observator cultural nr. 79/2001 A plecat definitiv din Ieud, pentru a veni la Bucureşti, pe pământul tuturor făgăduinţelor literare, chiar în toamna lui 1989. Aici, a lucrat mai întâi ca muncitor necalificat la Casa Poporului. A aşteptat timp de patru ani până i-a apărut primul volum de poezie, Ieudul fără ieşire, în 1994, la Cartea Românească. Acest volum i-a adus, printre altele, furia dezlănţuită a unui fantomatic profesor din Ieud şi promisiunea că, la o următoare vizită pe acele meleaguri, Ieudul ar putea fi pentru el cu adevărat fără ieşire. A publicat apoi Porcec (1996)

şi Pantelimon 113 bis (1999). (...) Criticii l-au aşezat când în barca optzecistă, când în cea nouăzecistă. Ceea ce poate fi chiar profitabil pentru un autor, dacă acesta nu are ambiţii generaţioniste. Am ales să fac acest interviu cu Ioan Es. Pop tocmai pentru ceea ce îl scoate în afara oricărei mode şi a oricărei grupări, pentru ceea ce-l identifică şi-l singularizează.

E vorba de felul în care îşi plimbă cititorul prin infernuri cu adrese diferite şi de cum îl scoate la suprafaţă, de aspiraţia sa continuă spre cuminţire şi înţelepţire, de modul în care-şi utilizează autobiografia: decent, sobru, dar în acelaşi timp bulimic, dacă se poate

spune astfel. Bulimic pentru că Ioan Es. Pop se consumă pe sine în cantităţi mari şi adesea chiar cu dezgust. Încrâncenarea sa de a fi în rând cu lumea este o nostalgie continuă a acelui pas de dans pe care are impresia că toţi îl ştiu şi numai el îl ratează.

13 – Poezia ta pare a fi într-o măsură foarte mare autobiografică.

Eşti de acord cu asta? Sau ce importanţă are pentru tine autobiograficul atunci când scrii?

— Autobiograficul este latura cea mai trăită şi trăibilă, chiar şi în poezie. Evident că nu e vorba aici de autobiograficul frust, ci de cel care trece prin nişte filtre şi se sublimează. Astfel încât partea ficţiunii ajunge să fie egală cu cea a realităţii sau poate chiar o depăşeşte.

În sensul că, până la urmă, nu accidentul autobiografic contează, ci felul în care ai reuşit să extragi de acolo o anume esenţialitate, importantă pentru tine sau pentru mai mulţi. În poezia mea nu există foarte multă autobiografie. Asta şi pentru că n-am memorie. Lucrez însă cu o memorie afectivă care, fatalmente, nu este aducere-aminte, ci retrăire imprecisă, în cadrul căreia inventezi. E o memorie inventivă. Nu ştiu câtă autobiografie pură poate fi regăsită în final în poemele mele.

Există câteva repere, neesenţiale însă dacă vrei să le suprapui peste autobiografie.

— Te desparţi de Porcec sau încerci să-l răzbuni prin textele tale?

— Evident că, până la un punct, Porcec sunt eu. Până spre final. Povestea cu dansul lui Porcec există ca atare, este o întâmplare reală, pe care am deghizat-o uşor.

Numai că nu am ştiut nicio clipă, în momentul în care am început să scriu acest text, care poate fi luat ca o proză sau ca un poem, nu am ştiut, spuneam, care va fi capătul textului. În clipa în care am retrăit întâmplarea şi am transcris-o, în momentele acelea ale transcrierii, ajuns la jumătatea textului, nu am ştiut ce va urma. Prin urmare, e clar că nu e totul biografie. Finalul nu mai face parte din biografia mea. Şi, până la urmă, nu ştiu nici 14 măcar cât la sută din ceea ce zic eu că e autobiografie e chiar autobiografie. Sunt acolo nişte amintiri foarte fragile. Am pus eu foarte mult pământ în jurul acestei plante, dar nu ştiu dacă în realitate ce povestesc eu acolo s-a întâmplat măcar în proporţie de 50%.

— Sună ciudat Porcec. De ce tocmai Porcec?

— Aşa s-a nimerit, să fie ciudat. Mi-aduc aminte că un critic, foarte acid de altfel, spunea despre numele Porcec că ar avea o descendenţă ucraineană, slavă. Mie îmi plac lucrurile pământoase şi grele, lucrurile în care trebuie să scurmi mult, iar acest nume de Porcec vorbeşte despre un ins degradat. Degradarea lui nu se datorează însă unei forţe exterioare, care l-ar fi scufundat şi l-ar fi împins într-o condiţie inferioară celei pentru care a fost el programat. Nămolul în care se scaldă viaţa lui este aproape mistic. Totul e foarte sublimat aici. Iar suferinţa îl transfigurează. El este Porcec pentru ceilalţi.

Pentru că nu se descurcă să danseze. Ratează interior fiecare pas de dans pe care l-ar fi putut face.

— Dar până la urmă Porcec a învăţat să danseze?

— Nu, niciodată. El este un eşuat. Poate şi de aceea i-am spus Porcec. Pentru că nu văd o scăpare din condiţia lui, din chiar condiţia numelui lui. Numai că, pe de altă parte, ceea ce duce el în sine este înnobilator.

— Ai vreo explicaţie personală pentru preferinţa asta a ta pentru lucrurile grele, pământoase cum spui, de jos?

— În această zonă de jos se găseşte cea mai mare varietate de contradicţii, cea mai mare forfotă de stări.

Până la urmă, viaţa acolo este deplină, o viaţă extrem de vie, de puternică. În acea mocirlă aparentă unde colcăie personajele mele – acolo este viaţa. Eu am spus la un 15 moment dat, în poemul care deschide, mi se pare, volumul Pantelimon 113 bis, ceva de felul acesta: Numai acolo jos, unde se geme, unde e grosul pământului, doar acolo sunt adevărul şi viaţa. Oricum, te rog să nu reproduci chiar tot ce spun eu aici. Trebuie să speli, să cureţi ce am spus, pentru că Porcec vrea să fie şi el curat şi frumos şi în rând cu lumea. Dar să ştii că Porcec e doar unul dintre personajele mele dizgraţiate şi în acelaşi timp graţioase.

Dizgraţiate de soartă, dar graţioase prin însuşi faptul că se luptă cu propria lor condiţie. În această serie de personaje trebuie incluse şi cele din Olteţului 15 camera 305, unde, pe lângă păianjenul cu cruce, pe lângă cel care povesteşte infernul de acolo, sunt şi prietenii, Zoli, Hans, Mitru şi ceilalţi. Şi apoi vine, în Ieudul fără ieşire, Mircea. El este de aceeaşi extracţie, fiind, în acelaşi timp, la fel ca şi ceilalţi, un personaj real. Mircea trăieşte şi acum, deşi eu l-am omorât în carte.

— Eram sigură că a murit de-adevăratelea.

— L-am „omorât" în Iarnă cu Mircea, pentru că era ceva în el şi în mine care murise deja. Iar între noi doi s-a născut o complicitate la moarte care s-a prelungit ulterior prin scris. Am revenit la Mircea după Ieudul fără ieşire în antologia Podul, într-un text inedit, Muzeul lăuntric.

— Faptul că scrii despre aceste personaje crezi că le amnistiază? Sau, mai bine zis, faptul că scrii rezolvă ceva la nivel autobiografic?

— În primul rând, toate personajele enumerate până acum, în afară de păianjenul cu cruce, trăiesc, există în realitate. Fiecare, citind ce am scris eu, a fost, într-un fel sau altul, atins. N-aş zice la modul fundamental, dar, pentru o clipă, fiecare a simţit că e altcineva. S-au 16 recunoscut şi în acelaşi timp li s-a făcut frică. La fel ca de un reportaj. La un moment dat, în 1990, Hans mi-a spus: „Ăştia or să mă dea afară de la serviciu, uite ce-ai scris despre mine". Dar cel mai tare a fost afectat autorul însuşi. El a pus în această poezie diverse energii şi, din acest punct de vedere, eu mă consider un om pe jumătate vindecat. Şansa de a transcrie această lume pe mine m-a vindecat.

— Dar de ce anume trebuia să te vindeci?

— De tot acest rău. Totul era, înainte să scriu, o energie neagră, întunecată, care nu avea formă – o magmă.

Aceste chipuri ale spaimei, ale angoasei şi deprimării s-au cristalizat încet, încet în nişte personaje care sunt în egală măsură ele şi eu. În clipa în care începi să „vezi".

spaima, totul devine pipăibil şi mai uşor de stăpânit.

Cam asta a fost. Mi-am obiectivat nefericirile, eşecurile şi neputinţele şi le-am fixat în câteva figuri. Ele sunt mai solide decât neantul ilimitat şi incontrolabil de dinainte.

A vedea e mai bine decât a nu vedea, a nu auzi, a nu înţelege. Nu mai ai de-a face cu ceva, cum spuneam, nesfârşit şi necunoscut, ci cu lucruri ca tine, limitate, identificabile, mai uşor de a fi abordate şi eventual învinse.

Chiar pot spune că m-am simţit întinerit după ce am terminat a doua carte.

— Când am început să-ţi fac curte pentru a te convinge să dai acest interviu, mi-ai spus că ai vrea să mai amânăm până la toamnă. Nu ştiu dacă am înţeles bine şi dacă ai considerat că „până la toamnă" ai mai fi putut scoate ceva nou şi am fi putut vorbi şi despre altceva decât

despre ce vorbim acum. Oricum, aş vrea să te întreb, dacă spui că eşti vindecat sau aproape vindecat, din ce crezi că şi-ar putea extrage substanţa un nou volum?

17 – Cred că ţi-am spus că în toamnă sunt mai disponibil pentru acest dialog nu pentru că am de gând să mai scriu o carte, ci pentru că toamna sunt mai trist şi mai în firea mea. Toamna e un anotimp care mi-a plăcut întotdeauna pentru că e exact pe felul în care sunt construit eu. Toamna devin mai fluid în ceea ce am de spus. Pe de altă parte, în această clipă nu-mi pun nicidecum problema unei noi cărţi. M-aş gândi la o nouă carte numai în măsura în care aş reuşi să găsesc un sunet particular.

Unul care, dacă nu să schimbe, cel puţin să împrospăteze discursul meu de până acum. Asta nu pentru că n-ar mai fi terapeutică o carte, nu pentru că nu aş mai avea traume. Dar, dacă aici ar fi să se încheie cariera mea de autor de poezie, nu cred că bilanţul e foarte rău. Ar putea fi destul şi atât cât am scris. Sunt scriitori care încearcă să forţeze lucrurile. Şi probabil că unora le şi iese.

Pentru mine acum însă, răspunsurile la întrebări încep să se repete. Iar unele lucruri la care am răspuns aproape că nu şi-au născut încă întrebarea.

— În poemele tale, există o răfuială continuă cu ideea de origini, de acasă, de părinţi.

— Nu e, de fapt, o răfuială cu originile. Eu sunt foarte bucuros că m-am născut ţăran. Îmi fac adeseori chiar un titlu de glorie din asta. Sunt absolut fericit că am cunoscut ceea ce peste 20 de ani nu va mai putea cunoaşte probabil nimeni. Prin urmare, nu problema originii m-a îngrozit şi m-a marcat pe mine, ci altceva, ceva ce stă în dosul ei. Puteam să mă nasc la oraş şi să fiu la fel de tarat, la fel de gânganie. Am fost cutremurat de faptul că nu m-am simţit născut într-o familie de oameni normali.

Sau, mai bine zis, am simţit că purtam în spate nu o simplă familie, ci destinul unei întregi generaţii, o energie malefică adunată din urmă. Energie care s-a vărsat cu 18 şi mai multă putere, şi mai violent, în ultimii veniţi din acest şir de generaţii. Era clar că fie vine cineva şi spală aceste energii rele şi curăţă locul, fie stirpea se stinge.

Mi-am urmărit evoluţia pe vârste. Amintirile mele din prima copilărie sunt extrem de sumbre. La 20 de ani în mine era complet întuneric, era teroare, era o lipsă totală de relaţie cu propria mea

naştere. Am observat apoi de la un timp că, încetul cu încetul, încep să ies, să mă curăţ.

Nu zic acum că eu sunt cel care spală vinile obscure adunate de-a lungul generaţiilor de care vorbeam mai sus, dar aş zice că sunt probabil cel care scapă.

— Trebuie să înţeleg că imaginea idilică a vieţii de la ţară îţi este străină?

— Atmosfera pe care am descris-o eu în poeziile mele, tot ce am scris eu legat de acele locuri este foarte în mine. E o creaţie a mea. Lumea de acolo nu este aşa sau nu este în totalitate aşa cum am văzut-o eu. Alţii, fratele meu de exemplu, o văd altfel. El, care a şi rămas acolo, consideră viaţa la ţară o viaţă grea, dar nu mai grea decât a altora. În ceea ce am scris, e aproape în totalitate propria mea proiecţie. Şi trebuie să-ţi spun că eu abia acum mă întorc cu drag la ţară. Concluzia ar fi că i-am pus diverse lucruri în cârcă trecutului şi implicit lumii în care mi-am trăit acel trecut, aşa după cum şi trecutul mi-a pus mie.

— Vorbeşti mereu despre copilăria şi adolescenţa ta ca despre nişte perioade care stau sub semnul întunericului.

Poţi spune când anume s-a aprins lumina în tot acest întuneric?

— Acolo, în lumea din care vin, nu s-a aprins lumina, acolo pur şi simplu s-au uscat smârcurile. Ceea ce era acolo a murit prin uscare, nu graţie luminii. Eu personal 19 n-am apucat să aprind lumina în acea lume. Important e însă faptul că am reuşit să ies şi să fac pasul de trecere dintr-un spaţiu în altul. Chiar la modul fizic. M-am rupt la un moment dat de acea „casă de-acasă" în jurul căreia se construia biografia mea şi am observat că, îndepărtându-mă, şi ea se rupe de mine şi mă lasă în pace. Nu mă mai urmăreşte cu atâta intensitate.

O mare spaimă: ce se întâmplă dacă se termină toate cărţile?

— Dar de citit, când ai început să citeşti? Te întreb pentru că m-am gândit că poate cititul te-a scos din lumea respectivă.

— Vreau să spun că lecturile mele sunt făcute acolo în primul rând. Până la 20 de ani, fără a fi un cititor sistematic, am citit mult şi la întâmplare. Iar primele cărţi le-am descoperit chiar în casa părinţilor mei.

Tatăl meu a fost toată viaţa un cititor împătimit, deşi are doar şapte clase. A fost şi e şi acum diacon la biserică.

Iar la viaţa lui a mai fost şi miner vreo 15 ani. Dar singura lui

pasiune, în afară de vite, au fost cărţile. Am învăţat de la el secretul şi pasiunea cititului pe ascuns, pentru că mama nu ne dădea voie niciunuia să citim.

Mama era cu totul altfel decât noi. La un moment dat, de frica ei, am fost nevoit să îngrop o carte. Fusesem trimis de acasă să fac mâncare la porci (la porceci) şi am uitat de mine, citind. Aveam vreo 14 ani. Şi a venit mama după mine, după patru-cinci ore, a văzut că nu făcusem focul pentru mâncarea animalelor, aşa cum îmi spusese, şi a urlat „Ioaneee!". Atunci am încremenit şi, pentru că citeam în porumb, mi-am îngropat acolo cartea – iar după aceea n-am mai găsit-o. M-am dus a treia sau a patra zi s-o caut, plouase între timp, 20 dar n-am dat de ea. N-am găsit-o nici în anul următor, când am arat pământul.

— Tatăl tău ce citea?

— Tata îl citea pe Dostoievski cu aceeaşi fervoare cu care îl citea pe Sadoveanu. Nu citea cu ochi critic, ci din pură plăcere. Îmi amintesc cum făcea el lecturi publice, pentru că în sat nu aveai ce face în anii '60—65 decât să asculţi un radio. Dar curent nu aveam, ne luminam cu lampa. Tata le citea vecinilor până noaptea pe la 12.

Le citea cu o voce absolut fascinantă Contele de Monte Cristo, cărţi de aventuri. Iar eu, în fiecare dimineaţă, duceam la păşune 30 de vite şi mergeam pe drum citind.

Citeam orice, chiar şi D'Annunzio. Citeam tot ce se găsea în casă. Ba, mai mult, după ce am epuizat rezervele din casă, am mers la biblioteca din sat, unde, după ce le-am citit şi pe cele de acolo, mi-am pus problema dacă nu cumva s-au terminat toate cărţile. Am avut atunci, pe la 12 – 13 ani, o mare spaimă: ce se întâmplă dacă se termină toate cărţile? Oare s-or mai scrie altele? Dacă le citesc pe toate, ce am să mai citesc după aceea? Şi acum citesc la fel ca atunci. Sigur că s-a dezvoltat între timp un anume simţ critic, dar asta de multe ori chiar mă deranjează.

— Tatăl tău ce părere are despre faptul că scrii?

Tata nu are treaba cu asta. Şi el scrie. A compus cele mai frumoase cântece pentru morţi din toată zona noastră. Era chemat la fiecare înmormântare din satele dimprejur pentru că făcea cele mai frumoase versuri la morţi. Cele mai frumoase cântări de înmormântare.

Absolut extraordinare. La cântecele lui plângea toată lumea, pentru că de aceea era chemat, ca să întreţină plânsul. În plus, are şi o

voce cu totul cutremurătoare.

Eu de fapt am copilărit într-un cimitir pe care îl avea 21 tata în îngrijire, dat de biserică, pentru că era diacon. De acolo luam vara prune, iarbă, şi acolo citeam epitafuri de pe cruci. Ca de exemplu ăsta: „Trecător ce-mi calci ţărâna, /

Nu fi mândru-n cimitir! / Noi aici suntem acasă, /

Tu eşti numai musafir".

Meseria te aşază în rând cu lumea, arta te separă de ea – În ceea ce scrii, dincolo de suferinţa şi de înclinaţia pentru zonele joase ale existenţei, există şi o mare nevoie să dobândeşti un statut social.

— Nu ştiu ce înseamnă în acest caz statut social. În primul rând, textele mele rezolvă ceea ce e de rezolvat şi mărturisesc despre existenţa unui supravieţuitor.

După ce am scris aceste texte, m-am putut considera într-adevăr un supravieţuitor şi aproape un învingător.

Cât priveşte statutul social, cred că e vorba mai degrabă de o dorinţă de a fi în rând cu lumea. Asta pentru că ajungi să te simţi vinovat că eşti sub lume. Nu eşti altfel, ci sub lume, adică nu ai reuşit să-i descoperi mecanismele, nu poţi să i te integrezi. De aici se nasc tot felul de complexe care trebuie rezolvate. De multă vreme, încerc să-mi demonstrez că, atâta cât poate fi un om normal, eu sunt un om normal. Nici mai încăpăţânat ca alţii, nici mai pătimaş, doar uneori uşor incontrolabil. Aceasta e urmarea unei foarte îndelungate şederi numai a mea cu mine însumi. Răstimp în care m-am simţit un exclus.

Iar asta venea tot din mine, din neputinţa de a vedea că, bunăoară, ceilalţi m-ar primi, dar eu nu mă ştiu duce.

Oricum aş lua-o, vinovatul sunt tot eu. Numai că e o vină mântuitoare.

— Până la urmă, tu ai reuşit să-ţi îndeplineşti această dorinţă de a fi în rând cu lumea intrând, mai întâi de 22 toate, în lumea literară. Pentru că lumea literară te poate legitima, înainte să te legitimeze orice altceva.

— Absolut. Nici nu m-ar fi putut legitima altceva.

Am încercat şi altfel. Dar n-am putut. Am încercat să fiu un om practic sau semipractic sau sfertopractic. Am fost însurat şi s-a întâmplat să se strice clanţa de la uşă, iar eu n-am reuşit s-o repar. Şi pentru asta am suferit foarte mult, timp de ani de zile. Poate că aici a fost de fapt şi sursa eşecului. Mi-am dat seama nu numai că nu pot

repara clanţa respectivă, ci că nu am să pot repara nici următoarele clanţe. Şi m-am întrebat: ce se va întâmpla dacă se va strica balamaua, masa, dacă se va rupe patul, dacă va pica lustra? Mi-am închipuit, în clipa în care s-a stricat clanţa, o întreagă apocalipsă de cameră. O apocalipsă în odaie. Sigur că ceea ce m-a salvat a fost scrisul, poezia. Aşa am intrat într-o comunitate de semiexcluşi, cea a poeţilor. Semiexcluşi şi semiacceptaţi. În acest fel, mi-am găsit oarecum familia. Mă simt un mutant acceptat, am început să cred deja că aş putea fi şi om bun la toate. Dexterităţile poate că le am, dar nu mi le-am descoperit, sunt îngropate. Cine ştie câte morminte avem în degete, acolo unde sunt înţepenite meseriile? Meseriile sunt înţepenite sub arte. Dar meseria te aşază în rând cu lumea, iar arta te separă de ea.

Poetul e un mistic care lucrează cu uneltele păcătosului – Cum ţi se pare lumea noastră literară la ora asta?

— N-am formulat nicio părere în acest sens şi oricum, chiar dacă aş fi formulat-o, nu aş mărturisi-o.

Nu fac partizanate literare. Lumea noastră literară este expresia puterii fiecărui autor în parte. Dacă e strălucitoare, asta se datorează oamenilor care o compun. Dacă e modestă, aşa cum mulţi ţin s-o afirme, este pentru că 23 oamenii nu pot mai mult. Nu poţi să ceri nimănui mai mult decât a dat, pentru că în materie de scris fiecare dă chiar atât cât poate.

— Dar cum priveşti împărţirea aceasta generaţionistă?

Mulţi critici te ataşează, datorită debutului relativ tardiv, generaţiei ’90. Alţii te consideră totuşi exponent al optzecismului.

— Toate aceste lucruri au fost spre bine, din punctul meu de vedere. Şi cei care au spus că sunt optzecist, şi cei care au spus că sunt numai nouăzecist au avut dreptate.

Eu personal nu am fost partizanul niciuneia din cele două generaţii. Şi, mai mult decât atât, nu m-am scufundat în retorica vreuneia dintre ele. Pe mine mă încântă faptul că am trăit alături de Cristian Popescu, vreme de câţiva ani, şi că ne-am contaminat reciproc. Eu mai mult în raport cu el. El era mult mai format din punctul de vedere al unei ideologii literare. Eu încă nu ajunsesem pe atunci un autor în toată puterea cuvântului. Asta nu înseamnă că nu pot fi revendicat şi de optzecism. Dar de asta se ocupă criticii.

— Tu cu cine consideri că te înrudeşti?

— Au fost unii care au pronunţat 40 de nume, din diverse

perioade, din diverse literaturi. Nu e însă relevant.

Pot spune mai degrabă că am fost un foarte conştiincios imitator. Când l-am citit pe Eminescu, în primii ani ai scrisului meu, am scris imitându-l pe Eminescu. Pe urmă, când l-am descoperit pe Blaga, am crezut că nimeni nu-l poate depăşi. L-am imitat pe Blaga cu asiduitate.

La fel când am citit T.S. Eliot. Norocul meu a fost că i-am citit la răstimpuri mari şi i-am putut percepe, cu adevărat, pe fiecare în parte. Dacă îi citeşti pe toţi în acelaşi timp, nu mai auzi vocea nimănui. Iar eu am imitat 24 până când mi-am auzit glasul. Şi glasul acela nu ştiu din ce se formează. Nu ştiu câţi sunt taţii acelui glas. Probabil şi T.S. Eliot, şi Faulkner, şi Joyce. Francezii m-au influenţat mai puţin. Nemţii, foarte mult – Hölderlin şi expresioniştii.

Dar, în acelaşi timp, Kafka. Vezi, deja, aici, graniţele dintre poezie şi proză se rup. Sunt mulţi, probabil, aceia cu care mă înrudesc. Problema e să vrea şi ei să se înrudească cu mine. Oricum, mă înrudesc cu toţi cei pe care i-am invidiat. Iar pe cei pe care i-am invidiat i-am şi iubit. Şi pe cei pe care i-am iubit i-am şi invidiat.

Pentru că mă provocau. Cu cât există mai multe voci, cu atât mai greu e să o alegi pe una de cealaltă. Şi, până la urmă, asta nici nu contează. Dacă e să se topească într-o singură voce aceste aluviuni, atunci ele contează numai pentru ele însele. Iar vocea mea contează în primul rând pentru că le-a topit în propriul discurs. Esenţial este însă să ai ceva de spus. Poetul e un mistic care lucrează cu uneltele păcătosului.

— Unii critici, ca, de pildă, Dan Cristea, ţi-au pus eticheta de „poète maudit”.

— Am fost fascinat de Kafka, dar destul de târziu.

Înainte de asta îl citisem în schimb pe Rimbaud şi îl practicam lăuntric, ca să zic aşa. Şi pe Baudelaire. Dar n-aş zice că mi-am clădit pe ei experienţa pentru a o transforma în poezie. M-am slujit de unele mijloace ale lor, dar foarte puţin. Pe de altă parte, eu sunt un om care n-are o memorie formidabilă.

— Asta mi-ai spus şi la începutul interviului.

— Memoria mea nu stă în cap. Stă mai degrabă în piept sau în carne, nu ştiu exact. Şi de aceea n-am privit niciodată actul cultural ca pe un act de memorare.

Ştiu oameni care te strivesc cu memoria lor şi cu ceea 25 ce au

asimilat în materie de cultură. Memoria mea este însă de altă natură. Eu nu am memorat, ci am asimilat.

Asimilarea este organică. Asimilarea e memoria uitătoare, care nu-şi aduce aminte.

Poet şi cerşetor – Crezi că imaginea asta de „poète maudit" se asortează şi cu cea de poet boem? Crezi în boemă?

— A fost o vreme când am practicat boema din necesitate.

Venisem în Bucureşti, înainte trăisem la Ieud experienţe cutremurătoare, iar când am sosit aici nu aveam repere, nu aveam stelele mele fixe şi m-am prăbuşit. Dar n-am vrut să arăt că m-am prăbuşit. Boema mea nu a fost foarte boemă. Eu am băut doar. Am fost un băutor solitar, stând cu ceilalţi la masă. Am băut de puţine ori din plăcere. Eu nu sunt fundamental boem, pentru că boema e o stare de comunicare exaltată. M-am lipit de boemi pentru că îmi doream să mă pierd, să uit de mine.

— Poate că acesta a fost modul tău de a identifica locul în care veniseşi, de a-ţi găsi reperele, pierzându-te.

— Da. Dar am reuşit să îmi găsesc repere nu numai în lumea celor care pierd şi se pierd, ci şi în lumea celor care se câştigă. Am avut drept modele şi oameni extrem de raţionali, de stăpâni pe ei. Cum a fost de exemplu Laurenţiu Ulici, la care eu am ţinut foarte mult şi am să ţin toată viaţa. Am auzit foarte multe lucruri despre el, dar eu nu l-am văzut niciodată făcând rău. Am auzit foarte multe bârfe şi zvonuri şi e foarte posibil ca unele să fi fost adevărate. Dar pentru mine toate acestea nu au existat. Dintre oamenii cu minte care au stat lângă mine, el mi-a fost cel mai apropiat. Aşa cum am ţinut la Cristian Popescu pentru că lucra mult cu inconştientul, 26 aşa am ţinut la Ulici, care era un raţional prin excelenţă.

El m-a descoperit. El m-a ajutat să înaintez. Şi nu i-a fost indiferent felul în care am făcut-o. Pentru unii e suficient să intre în această lume. Mie nu mi-a fost indiferent faptul că sunt poet, dar sunt şi cerşetor.

— Trebuie să înţeleg că relaţiile tale cu boema s-au încheiat.

— Am epuizat această experienţă. Cu boema e ca şi cu o femeie. Ca şi cu o dragoste. Vine o vreme în care începi să o judeci. Şi uneori chiar rişti să o părăseşti.

Asta nu înseamnă că nu mai beau. Însă nu mai vreau să mă sinucid, nu mai am vocaţia asta de a mă dărui până la anulare. Cândva

am crezut că se poate scrie numai dopându-te. Am crezut că astfel îţi potenţezi imaginarul.

Am avut, pe de altă parte, câteva experienţe de mare luciditate când am putut scrie extraordinar. Era tot o transă, dar pe celălalt versant.

27 Poezia este permanenta actualizare a originarului Interviu realizat de Marius Chivu şi publicat în revista 22 nr. 691/2003 N. 27 martie 1958, Vărai – Maramureş. A absolvit cursurile Facultăţii de Filologie din Baia Mare. Din 1990 corector, apoi secretar general de redacţie la Luceafărul. A mai lucrat în redacţiile publicaţiilor Cotidianul, zigzag şi Capital.

În prezent, editor-şef al Ziarului de Duminică, suplimentul cultural al Ziarului Financiar, şi senior editor – alături de Lucian Vasilescu şi DanSilviu Boierescu – al revistei descoperă. A publicat următoarele volume de poezie:

Ieudul fără ieşire (1994) – Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România (USR) şi al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Porcec (1996), Pantelimon 113 bis (1999) – Premiul Academiei Române, al Oraşului Bucureşti şi al USR, volumul antologic Podul (2000), toate apărute la Editura Cartea Românească, şi selecţia bilingvă româno-engleză Rugăciunea de antracit/The Anthracite Prayer (Dacia, 2002). Prezent cu numeroase traduceri în străinătate: SUA, Spania, Grecia, Elveţia, Iugoslavia ş.a.

Am imitat din dragoste, dar şi din invidie – Cât de mult v-a schimbat perspectivele venirea din Maramureş în Bucureşti? Aţi venit aici chitit să faceţi poezie, sau aveaţi şi alte gânduri?

28 – Am venit la Bucureşti din disperarea că acolo unde eram, la Ieud adică, poezia şi poetul trăiau într-o izolare absolută, deşi tot acolo au avut loc câteva dintre cele mai fermecătoare şi puternice recitaluri de poezie, cu autori veniţi nu numai de pe cuprinsul Maramureşului, ci din toată România. În şase ani, am participat la trei asemenea evenimente, dar în rest lumea îşi vedea de rosturile ei, nu mai avea treabă cu aşa ceva. Eram un om care nu ştia decât să scrie – evident, imaginându-şi că scrie poezie – şi care nu avea cui să i se destăinuie, nu avea cu cine împărtăşi cantitatea de invizibil, de „nimic” pe care o producea. Sau avea şi pur şi simplu nu-şi dădea seama de asta. Oricum, acolo nu contam. Nu aveam identitate.

Am venit la Bucureşti în căutarea unor oameni cărora să le

seamăn, care să-mi semene şi să-mi confirme faptul că poezia există şi funcţionează în lume, nu în afara ei.

— Vă amintiţi ziua în care aţi conştientizat relaţia cu poezia?

— Da. Revelaţia s-a petrecut prin clasa a X-a. Până atunci scrisesem, ca să zic aşa, proză. În clasa a X-a l-am citit, l-am descoperit de fapt, pe Lucian Blaga. El a fost cel mai important motor al începuturilor mele întru poezie. Şi Eminescu, bineînţeles. Dar Blaga mi-a dat dintr-odată sensul modernităţii poeziei, al faptului că, după Eminescu, poezia continuase să evolueze şi o făcuse la înălţime. Cam acesta este, după amintirea mea, momentul în care mi-am dat seama că vreau să scriu poezie. Sigur, au venit ulterior şi alte revelaţii. În clasa a XII-a, revelaţia s-a numit Nichita Stănescu. Pentru fiecare dintre aceste revelaţii am plătit din plin, imitând.

Cel mai adesea am imitat din dragoste, de câteva ori din ambiţia de a parcurge mai repede drumul de la coajă la gălbenuş, uneori din invidie. Am scris aşadar în ton 29 eminescian, apoi blagian, apoi nichitastănescian… Mai târziu a venit vremea descoperirii lui T.S. Eliot, de literatura căruia am rămas până astăzi extrem de legat. Şi aşa, interiorizându-mi poezia altora, am descoperit, deşi nu foarte repede, că încep să îmi aud propria voce. Asta se întâmpla pe la 25 de ani, dar abia pe la 27 am avut sentimentul că o stăpânesc cât de cât. Or, câştigarea vocii este un lucru formidabil. Atunci când începi să te auzi şi ştii că eşti tu, faptul îţi produce aproape o iluminare – un amestec de greu şi uşor, de spaimă şi fericire, de abis şi înalt. Câştigarea vocii proprii nu înseamnă şi faptul că acelea în care ai vorbit până atunci s-au resorbit şi au dispărut. Dimpotrivă, ele au fost asimilate, s-au topit într-un nou aliaj, aşa încât această voce a mea este, de fapt, vocea tuturor celor pe care i-am citit cu pasiune, i-am admirat, i-am pizmuit şi i-am „rumegat” atâta, până mi-au permis să-mi câştig glasul propriu, să mă eliberez de ei.

Până mai ieri, n-am privit realitatea cu ochii deschişi – La vremea respectivă, nu vă speria puţin perspectiva de a pleca de lângă familie, din locurile natale, pentru poezie, care era, totuşi, o himeră, nu?

— Eu funcţionez în himeră de foarte mic, de la naştere, aş zice. În copilărie şi în tinereţe, nu făceam altceva decât să visez pe marginea cărţilor. Citeam la întâmplare, nu în chip ordonat. Nici acum nu citesc ordonat şi programatic. Citeam aşadar tot ce îmi cădea în mână, iar

lumea de afară nu exista pentru mine decât ca un imens prigonitor pe care trebuia să-l birui evitând cât mai des contactul cu exteriorul şi luând-o pe dinăuntru-mi.

Exorcizam citind, iar mai târziu scriind eu însumi. Am trecut de la un citit pătimaş, căruia îi eram total înrobit, 30 la un scris împătimit, de care am fost adesea subjugat total. Am trecut, deci, din himeră în himeră, iar adaptarea la real a fost foarte dureroasă. Venirea la Bucureşti şi întâlnirea cu actuala identitate, de bucureştean pe jumătate, n-a reprezentat un pas foarte asumat. Tot ce-am făcut am făcut cu frică, o frică îngrozitoare. Himera continuă, numai că acum s-a mai împăcat puţin cu realul.

Am început să mă uit mai limpede în jur, am început să-mi dau seama că până acum n-am văzut decât o parte din lume, că partea aceea era mai degrabă lăuntrică, ţinând de visurile şi revelaţiile proprii, că n-am parcurs, aşadar, un segment foarte important din ceea ce acum mă umple şi îmi dă putere. Până mai ieri, n-am privit realitatea cu ochii deschişi…

— A fost autobiograficul acel impuls de a vă apuca de poezie, sau aţi ascultat mai degrabă de o raţiune intelectuală?

— La un moment dat, am avut revelaţia faptului că poezia ar trebui să povestească. De unde venea oare acest imperativ pe care-l simţeam necesar poeziei? Poate tocmai din nevoia de a dezvălui. Acum, că ea este aubiografică sau că simulează biografismul, asta e o altă chestiune! Deghizez poezia în poveste, îi caut pretexte narative, convins că omul care mă citeşte mă simte astfel mai bine, că prin poveste se pot produce mari revelaţii poetice. Poezia este de găsit la fiecare pas.

— Cât de sumbră e poezia dvs., care vorbeşte, în fond, despre ratare, degradare, dizgraţie, angoase…?

— Dacă n-ar fi una trăită, dacă n-ar fi expresia unor experienţe de natura celor pe care le consemnează, atunci ar trebui să dau un răspuns care s-o justifice altfel decât prin ea însăşi. În cazul meu, întrebarea 31 dumneavoastră îşi conţine răspunsul. Poezia mea există prin ceea ce mărturiseşte, chit că acolo sunt şi multe simulări de autobiografie, cum spuneam înainte.

Afacerea vieţii mele este scrisul, dar scrisul nu e pentru mine o afacere – Ştiu că dvs. credeţi în reuşita terapeutică a scrisului.

Ce determină variaţiile acestui impuls de la un scriitor la altul?

Nu toţi văd scrisul ca pe o eliberare, unii îl practică senin, firesc şi regulat, ca pe o profesie oarecare.

— V-aş răspunde prin relatarea unei întâmplări. Am ieşit anul trecut din România împreună cu alţi doi poeţi:

Nora Iuga şi Robert Şerban, invitaţi să performăm un experiment în Elveţia. Experimentul s-a numit Renshi româno-elveţian şi a constat într-o poezie în lanţ scrisă de trei români şi doi autori din Ţara Cantoanelor. La un moment dat, în zilele de după încheierea acestei aventuri, am participat la un important festival de la ei, intitulat Zilele Literaturii de la Solothurn, unde am citit renshi-ul pe scenă, toţi cinci, în variantă română şi germană, în faţa unei săli cu 350 de spectatori plătitori.

A fost şi prima oară când am primit bani pentru ceea ce făcusem. Mi s-a părut uluitor. Am înţeles acolo ce înseamnă să fii scriitor profesionist şi cum poate deveni literatura (şi) o afacere. Pentru mine – până atunci, dar şi de atunci încoace – treaba sta cumva invers: marea afacere a vieţii mele este într-adevăr scrisul, dar scrisul pentru mine nu este o afacere. Când am obţinut nişte premii care au constat şi în bani, acest lucru m-a făcut fericit în primul rând graţie semnificaţiei interioare pe care a avut-o premiul respectiv. Din acest punct de vedere, eu nu sunt un scriitor profesionist. Un scriitor profesionist trebuie să scrie în aşa fel încât să se poată 32 întreţine din scris. Să scrie, să zicem, trei cărţi pe an.

Asta presupune multă inginerie – trebuie să-ţi programezi cartea, s-o duci la bun sfârşit, s-o predai editorului, s-o negociezi şi, până la urmă, s-o susţii, pentru ca ea să aibă audienţă maximă… Or, eu nu am aceste calităţi şi poate de asta socotesc că a fi poet e un fapt de vocaţie şi nu presupune obligatoriu o finalitate pecuniară.

— Este fiecare carte a dumneavoastră altceva? Când ştiţi că aveţi o nouă carte, pe care trebuie neapărat s-o scrieţi?

— La Ieudul fără ieşire şi Porcec, am ştiut că titlurile vor reprezenta două cărţi distincte. Mai târziu, mi-am dat seama şi că una decurge din cealaltă, deci pot deveni o singură carte, cum s-a întâmplat de altfel în antologii, dar şi că pot trăi foarte bine separat. În schimb, între mine şi Pantelimon 113 bis s-a interpus încă de la apariţie o răceală care încă nu s-a stins, dar asta nu pentru că Pantelimon… ar fi semănat prea mult cu primele două, ci fiindcă, vreme de un an, până a intrat în tipar, n-am reuşit să-i găsesc titlul potrivit, cel care s-o fi

recomandat altfel decât pe suratele ei anterioare, de care este atât de diferită. Dacă aş fi găsit acel titlu, toată lumea, inclusiv critica, ar fi sesizat diferenţa. Ciclul intitulat Colateralul, de exemplu, nu mai are mai nimic de-a face cu latura autobiografică din volumele precedente; la fel – ciclul Lumile livide sau poemul „Podul".

— Vedeţi poezia ca pe un destin, sau vă bate gândul să (re) veniţi la proză? Spun asta pentru că la noi funcţionează prejudecata scriitorului care nu poate scrie şi nu poate reuşi decât într-un singur gen.

— La 12 – 15 ani visam să scriu romane; am reuşit să duc la bun sfârşit doar câteva povestioare fără destin.

33 Această pasiune pentru naraţiune nu a dispărut însă odată cu descoperirea poeziei. Ceea ce am scris ulterior s-ar putea numi până la urmă „poezie povestită", motiv pentru care, după ce m-am „specializat" pe aceasta, nu mi-a fost greu să scriu ceea ce seamănă mai degrabă a proză decât a poezie. Câteva dintre aceste naraţiuni (Micul Porcec, Oraşul, Muzeul lăuntric ş.a.) sunt prezente în antologia Podul. Aşadar, dacă va fi să scriu odată mai mult proză, nu voi trece de la un gen la altul, ci voi continua o experienţă care mi-a confirmat că, până la urmă, poezia şi proza îşi sunt consubstanţiale, vin din acelaşi bulgăre originar, s-au despărţit, se vor reîntâlni, se vor retopi una în cealaltă.

Poezia este un act de intimitate, nu unul colectiv – Cât de mult contează pentru dumneavoastră să fiţi asimilat sau să vă situaţi într-o generaţie de creaţie? Aveţi orgoliul alergătorului de unul singur?

— Întrebarea îmi aduce aminte de faptul că, până mai ieri, mă socoteam nouăzecist. Acum aş putea să spun:

„Da, am fost nouăzecist, dar nu mai sunt". Aşa cum niciunul dintre ceilalţi congeneri nu mai este nouăzecist, însă este altceva. Horia Gârbea nu mai este nouăzecist, ci este Horia Gârbea. Cătălin Ţârlea nu mai este nouăzecist, este Cătălin Ţârlea. Lucian Vasilescu nu mai e nouăzecist, e Lucian Vasilescu… Sigur, enumerarea este întâmplătoare, nu ţine de vreo ierarhie. Nimeni, în clipa în care a devenit o voce şi a depăşit graniţele grupului, nu mai trebuie să-şi bizuie traseul pe ideea că e mai uşor de înaintat în formaţie. Generaţia '90 a fost un lucru foarte bun la începuturi: o breşă se face cu atât mai repede, cu cât pornesc la asalt mai mulţi indivizi. Dar poezia este un act de intimitate, nu unul colectiv. În acest sens, sunt 34 un om care înaintează de unul singur, aidoma tuturor celor care au nimerit pe un

drum al lor.

— Spuneaţi undeva că meseria te aşază în rând cu lumea, iar arta te separă de ea. Ce sfat i-aţi da unui tânăr care se pregăteşte să devină poet? În fond, cine mai are nevoie de poetul maudit, azi, într-o societate foarte pragmatică?

— Cei care au nevoie astăzi de poet şi poezie sunt însuşi poetul şi însăşi poezia. Dar poezia nu e seducţie, ci ameninţare. Când produce maximum de sens, pur şi simplu îşi suprimă autorul. Cine crede că poezia face bine, e călduţă şi îi adoarme pe inocenţi se înşală. Poezia e armă şi, ca orice unealtă fără conştiinţă, ucide.

— Cum vedeţi dvs., ca poet încă tânăr, dar nu foarte, câmpul cultural românesc actual sau măcar starea poeziei?

— Am făcut cunoştinţă cu o sumedenie de diagnostice puse poeziei. După părerea mea, pentru că actualizează originarul, poezia este la fel de necesară şi la fel de prezentă şi astăzi în lume ca în alte dăţi. S-ar putea însă ca retoricile de până acum să n-o mai încapă, să fie nevoie de un alt limbaj care s-o exprime, de noi sinteze pentru a ieşi cu putere la iveală. Astăzi, însă, socotesc că poezia românească e puternică. Vă spun acest lucru tot cu gândul la întâmplarea din Elveţia, unde am fost aplaudaţi la scenă deschisă şi bisaţi mai ceva decât la teatru.

Reveniţi în România şi recitind acel poem la Târgul de Carte Bookarest din 2002, în faţa unui public mult mai puţin numeros, mi-am dat seama că aici textele noastre nu mai produceau entuziasmul de acolo, pentru că, în graniţele poeziei româneşti, ele nu erau excepţii, ci fapte de expresie relativ comune, departe de ceea ce suntem noi obişnuiţi să calificăm drept performanţă. Cred că 35 poezia românească este la ora actuală foarte puternică şi că, dacă ar fi mai bine promovată în afară, şi-ar căpăta onorurile pe care le merită. Prin urmare, n-aş da vina pe poezie şi nici pe poet pentru faptul că ziua de astăzi pare a se putea lipsi şi de ea, şi de el.

— Sunteţi perceput ca un spirit echilibrat într-o lume literară măcinată de invidie, interese meschine şi partizanate de tot soiul. Cum rezistaţi? Faceţi eforturi?

— Vreau să vă spun că eu nu sunt un om echilibrat, doar că mi-am autoimpus ani de zile să simulez adaptarea, ştiind foarte bine că altfel nu voi supravieţui.

Acest aparent echilibru este rezultatul unor ani lungi de

exerciţii de supravieţuire şi adaptare. Aşadar, ştiu să-mi controlez pornirile. Este uman să invidiezi, este uman să reacţionezi pătimaş şi nedrept la succesul altuia, dar şi mai uman este să poţi controla aceste impulsuri primare, să le domesticeşti şi apoi să le pozitivezi. Până la urmă, corectându-te pe tine, corectezi şi imaginea pe care o aveai despre „adversarul" tău. Am să vă dau un exemplu. Când l-am citit prima oară pe Cristian Popescu, mi-am spus: „Nu pot să nu fiu invidios pe el.

Scrie grozav. N-am mai auzit aşa ceva în ultima vreme!"

Ulterior, sentimentul de rivalitate s-a topit într-o alergare alături foarte fertilă. Din provocarea pe care am resimţit-o citind poezia lui Popescu, din acea câtime de venin, am reuşit să scot destulă miere.

Timpul jurnalisticii nu se suprapune peste timpul poeziei – Acum, judecând în general şi, evident, uniformizând fără intenţie, credeţi că s-ar putea spune despre scriitorul român că are o problemă de imagine?

36 – Unii consideră că imaginea este esenţială în circulaţia unei cărţi şi a unui autor. Şi chiar este, în măsura în care nu se transformă într-un exerciţiu în sine. Un periculos exerciţiu în sine este să mediatizezi o carte a cărei valoare e inferioară imaginii pe care i-o construieşti. Pe urmă, faptul că o carte ajunge mai târziu la cititor poate fi mai profitabil – artistic şi moral – decât împlântarea ei cu forţa, prin campanii mediatice acerbe, în sufletul şi mintea cititorului.

— Publicul românesc ar trebui să înveţe să nu mai înghită tot ce vede şi tot ce aude, să-şi formeze un sistem de discernământ mai sceptic şi mult mai just?

— Repet: mediatizarea e bună, cu condiţia de a se pune în slujba unui obiect de valoare. Onest este ca în faptul promovat să regăsim ceea ce ne promite imaginea despre el.

— Lucru sublim, dar care…

— Sigur că e foarte greu. Exemplul cel mai bun de mediatizare a lucrurilor subţiri, neconsistente, chiar a nonvalorilor este dat de televiziune. E foarte greu să concurezi cu acest colos mediatic.

— Cum e în presa pe care o faceţi? N-aveţi senzaţia rutinei şi a derizoriului?

— Eu nu sunt un om de presă. Am mai spus-o şi în altă parte: nu sunt un veritabil jurnalist. Ceea ce fac eu este un exerciţiu de dragoste.

Am pornit şi continuu să merg îndrăgostit de publicaţia la care lucrez, Ziarul de Duminică, dar şi de alte proiecte ale mele.

Am fost îndrăgostit şi de Luceafărul pe vremea când am lucrat acolo. Pe urmă, timpul acordat jurnalisticii nu se suprapune peste timpul poeziei. Îmi place s-o 37 repet: jurnalismul se practică în durată, pe când poezia ţine de subsecundă. Dacă se produce vreodată, ea este întâi de toate fulger şi numai apoi, prin transcriere, cade în timp.

38 Poezia lucrează cu energii aţipite în omul comun Interviu realizat de Iolanda Malamen şi publicat în Ziua literară nr. 99/2004 – Dragă Ioan Es. Pop, La mulţi ani! În curând, după câte ştiu, este ziua ta aniversară. La patruzeci şi şase de ani, poetul se teme de viaţă sau de moarte?

— Între întrebare şi răspuns au trecut trei zile, răstimp în care s-au petrecut şi întâmplări de viaţă, şi de moarte. De data asta, cele de pe urmă le-au pus în umbră pe cele dintâi. Ieri, 28 martie, am primit un telefon prin care am fost anunţat că bunul meu prieten Zoli, personaj de seamă al poemului Olteţului 15, camera 305, a decedat într-o ambulanţă, în drum spre spital. Pe numele lui adevărat Matyas Zoltan, Zoli fusese, pe când lucram ca muncitor necalificat la Casa Poporului, un fel de şef de echipă; am împărţit, vreme de un an şi mai bine, cu el, cu Hans şi cu alţi cinci sau şase nefericiţi de profesie, o cameră mizeră într-un cămin de nefamilişti, apoi drumurile noastre s-au despărţit: Zoli şi Hans au făcut o pereche de pomină, ratând tot ce se putea rata, eu am simulat că sunt mai norocos şi într-un fel chiar am devenit. Ei bine, în ultimii ani, cei doi îşi pierduseră serviciul şi se adăposteau într-o magazie de lemne de la marginea oraşului; uneori ne mai întâlneam, mai beam un pahar laolaltă şi îi ajutam cu ce puteam. Apoi, acum 39 vreo lună, Zoli m-a anunţat că se internează pentru o problemă la gât; acum două săptămâni, l-am căutat la Spitalul Colţea, dar fusese externat; în fine, ieri am aflat şi cauza morţii: cancer. Într-unul dintre buzunare i s-a găsit numărul meu de telefon. Aşa am aflat primul că s-a dus. Era mai mare decât mine cu doar două luni. Iată de ce, la 46 de ani, nu ai prea multe motive să te feliciţi că ai împlinit această vârstă, la care moartea oferă mai multe promisiuni decât viaţa, mai ales pentru poeţi şi săraci.

— Să trecem puţin cu privirea peste scrisul tău: Ieudul fără ieşire (Cartea Românească, 1994), Porcec (idem, 1996), Pantelimon

113 bis (idem, 1999), antologia Podul (idem, 2000), Rugăciunea de antracit (Editura Dacia, 2002), Petrecere de pietoni (Editura Paralela 45, 2003), cărţi care ţi-au adus câteva premii literare importante.

Încă de la debut ai fost în graţiile criticii şi ale cititorilor, poezia consacrându-te drept unul dintre cei mai buni poeţi ai generaţiei ’90. Maramureşul natal a avut un cuvânt de spus în scrierea acestor cărţi?

— Într-o măsură sau alta, în toate, deşi scriitorii maramureşeni nu mă mai socotesc unul de-al lor şi, într-un fel, au dreptate: am plecat de acolo de aproape 15 ani şi, oricum, eram maramureşean mai degrabă prin contaminare, zona în care m-am născut eu aparţinând de judeţul Maramureş doar administrativ; altfel spus, eu sunt din aşa-numita Ţară a Chioarului, mai aproape de Someş decât de miezul Ţării Maramureşului (Sighetul Marmaţiei, Valea Marei, Valea Izei). Cum ziceam, m-am contaminat de adevăratul maramureşenism, iar acest lucru s-a petrecut în cei şase ani (1983 – 1989) cât am fost profesor în Ieud, o localitate definitorie pentru spaţiul şi spiritul maramureşean. Am devenit, aş spune, o cutie de rezonanţă a acestui spaţiu/spirit, suficient de implicat 40 pentru a-i trăi cu intensitate valorile, dar şi suficient de străin pentru a nu fi definitiv absorbit, asimilat şi poate anihilat de forţa lui teribilă.

— Din Ieud, ai ajuns la Bucureşti. De ce crezi că migraţia scriitorului pare, de multe ori, o condiţie a împlinirii lui?

— Nu doar migraţia, ci chiar înstrăinarea poate deveni condiţia, dacă nu a împlinirii, măcar a confirmării identităţii unui om. În „Colateralul”, una dintre secţiunile care alcătuiesc volumul Pantelimon 113 bis, m-am dedat la imaginarea mai multor ipostaze ale condiţiei de străin. Au fost cele mai sumbre, mai ardente, dar şi cele mai reci rânduri pe care le-am scris locuind şi locuindu-mă ca străin perpetuu. Acolo, colateralii derutaţi şi orbiţi de imediateţe din poemul „Olteţului 15, camera 305” se sublimau, din oroare şi neagră revelaţie, în călători pe sub spaţiu şi peste timp într-un viitor al colateralilor, singuri supravieţuitori a căror religie este în egală măsură îngheţul şi cutremurarea. Nu speranţa propunea acolo coduri de funcţionare, ci lipsa ei. Nu mântuirea, ci lipsa ei. Sub forma sub care funcţionează astăzi, mântuirea este doar obiect de vânzare-cumpărare.

— Venind la Bucureşti, ai simţit dintr-odată că intri într-o competiţie brutală, într-un Turn Babel?

— Da, iar acest lucru a fost foarte profitabil. Am avut multe de

învăţat.

— Generaţia din care, fie că vrei, fie nu, faci parte este una extrem de prezentă, de activă, cu foarte multe disponibilităţi intelectuale, dând măsura unei speciale „prize la real”. Poţi s-o defineşti, în plus?

— Orice generaţie e o şcoală. După ce şi-a împlinit acest rost, şi generaţia ’90, ca şi celelalte, a intrat în 41 extincţie, pe măsură ce protagoniştii ei câştigau tot mai mult în individualitate şi autoritate literară. Odată ajuns aici, nu l-aş mai ţintui în fruntea listei pe Cristian Popescu pentru „vina” de a fi fondat o generaţie, ba chiar l-aş absolvi de această calitate efemeră, pentru a-i afirma în schimb mersul de unul singur pe ape-n picioare – aşa cum, la această oră, Cătălin Ţârlea, Lucian Vasilescu, Horia Gârbea, Daniel Bănulescu, Răzvan Petrescu, Simona Popescu, Radu Sergiu Ruba, Mihail Gălăţanu, DanSilviu Boierescu, Marian Ilea, Andrei Damian, Radu Aldulescu şi alţi câţiva îndrăznesc să o facă.

— De ce mai credem în poezie? De ce o slujim încă? Ce mai înseamnă ea în vremurile astea cu iz de supravieţuire?

Ce mistere sunt închise în ea?

— Nu scriem poezie (doar) pentru că nu avem altă soluţie de supravieţuire, ci pentru că acolo se află încorporată cea mai mare cantitate de destin. Într-o vreme în care nimeni nu te mai invită în casa lui, de teamă să nu se afle că acolo se ascund sute de case spulberate, poezia e o invitaţie acasă: „Vino, acest perete e al tău, acest tavan te recunoaşte, pune-ţi desaga jos şi întinde-te. Numai nu întârzia prea mult: mâine, în zori, zidurile vor fi plecat şi, ca şi mine, vei rămâne deasupra doar cu cerul”.

— Condiţia socială a poetului, precaritatea în care trăieşte par a fi acum, în acest început de mileniu, aproape o condiţie a existenţei lui. De ce?

— Aşa a fost mai tot timpul şi pentru mai toţi poeţii.

Nu te vaiţi dacă-ţi este bine.

— Ce ţi se pare că ai adus nou prin scrisul tău? Cât de saturat ţi se pare limbajul poetic actual?

42 – Nu noutatea este ceea ce lipseşte majorităţii cărţilor de poezie de azi, ci autenticitatea şi forţa. Am mai spus-o: poezia reactualizează originarul, lucrează cu energii aţipite în omul comun. Dacă ea poate accesa aceste energii, limbajul ei nu poate să nu

convingă. Din acest punct de vedere, eu locuiesc în simţuri şi scriu cu ele, necontenind să mă întreb: Cu ce simţ a captat omul prima oară divinitatea? Cu pipăitul? Cu auzul?

Cu văzul? Cu gustul sau mirosul? Mai degrabă e de crezut că la începuturi toate acestea au fost îngemănate – o percepţie totalizatoare, pornită dintr-o fiinţă cu toate simţurile întregi şi gâlgâind de vitalitate, pentru că lumea de aici şi lumea de dincolo aveau aceeaşi consistenţă. Pe vremea aceea, zeii trăiau mai mult pe Pământ decât în Cer şi erau la rându-le suferinzi şi muritori.

Nu se ştie când s-a zămislit ruptura dintre Cer şi Pământ, dintre muritor şi nemuritor, dintre timp şi durată, dar ea trebuie să fi fost ulterioară momentului în care, în om, un simţ a devenit stăpânul celorlalte:

pipăitul a cedat supremaţia gustului şi mirosului, care au ajuns ulterior sclavele auzului. Văzul şi-a eliminat rivalii repede şi stăruitor şi şi-a luat drept aliaţi invizibilul, nepipăibilul, inaudibilul, menţinându-şi şi astăzi autoritatea asupra celorlalte simţuri, pe care le socoteşte oarbe. Când Arghezi exclamă: „Vreau să te pipăi şi să urlu: Este!”, el punea la cale scenariul unui proiect recuperator: acela de a reinstaura timpul unui simţ odinioară suveran, astăzi aţipit de cea de-a doua vedere a ochiului, raţiunea.

Iisus s-a născut în era vederii secunde, dar cu toată energia primei vederi, a primului auz, gust, miros, pipăit.

Lumea sta ruptă în două, între trecut şi viitor, dimensiuni care nu mai erau perceptibile cu limba, cu urechea sau cu ochiul. Susul se îndepărtase ireversibil de jos, 43 aproapele, de departe, omul, de sine şi viaţa, de moarte.

Când a apărut Iisus, toate simţurile se înfruntau, fiecare avea un zeu, iar omul era fie străin de toate, fie sclavul tuturor. Cu toate simţurile intacte, Iisus a redat simţul originar şi întregitor, ridicat din conflictul dintre ele, dar neaparţinându-le lor: al înălţimii şi al adâncimii în care se pot regăsi cu egală măsură. Acest simţ reuneşte văzul şi auzul, mirosul şi pipăitul, iar dacă purtătorul lui o face prin cuvânt, acesta nu e, pe cât posibil, scris: odată scris, cuvântul devine captiv, n-are sunet cât trebuie, nici aromă şi greutate, iar despicarea lui nu promite decât amurgul identităţii, care conţine în sine deopotrivă plinul şi golul, perspectiva şi retrospectiva. Stăm azi pe pragul unei mari schimbări de paradigmă: omul cuvântului îşi este total insuficient

sieşi. Comunicarea sucombă în chiar momentul în care se produce. Cred că e pe cale să aibă loc reînvierea ori măcar reinventarea simţului totalizator.

— A comunica, a-ţi găsi locul în lume, strivit de timp şi de alte angoase, sunt lucrurile de care ne „agăţăm" în scris.

Oare ar exista fără aceste „poveşti" cuvintele noastre?

— Cred că nu şi nici n-ar trebui să existe.

— Ce iubeşti cel mai mult în afara luminii de care te bucuri în fiecare zi?

— Lumina care luminează noaptea.

— Cum îţi imaginai la începuturi viaţa literară?

— Cândva, în scriitori am văzut nişte zei şi nici acum, când îi ştiu de aproape, nu mă pot dezvăţa să-i aşez foarte sus, poate nu atât de sus ca pe vremuri, dar mai sus decât o merită mulţi dintre ei.

44 – Te consideri un ostatic al limbii române pentru faptul de a nu putea fi citit pretutindeni în lume?

— Dacă m-aş simţi ostatic, oare aş mai scrie cu cuvintele ei? Pe de altă parte, nu mă pot plânge că n-aş fi fost tradus; dimpotrivă, am avut parte de traducători şi de tălmăciri de calibru, şi în engleză, şi în germană, şi în franceză sau spaniolă. E drept, cantitatea traducerilor nu depăşeşte calitatea lor, dar eu mă socotesc un autor norocos în privinţa posibilităţii de a fi citit în alte limbi.

Mai amarnic mi se pare faptul că literatura română e prea puţin citită în limba română.

— Cât de implicat eşti în politică acum, când omenirea dă în clocot din pricina rivalităţilor, a vanităţilor ş.a?

— Suficient de implicat dacă e vorba de viaţa şi destinul celor din jur, deloc implicat în cazul în care vine vorba de o anume politică, de un anumit partid.

— Astăzi, pe Pământ, sunt între trei şi cinci mii de limbi, unele vorbite doar de câteva zeci de indivizi. „Toate sunt nişte minuni de inteligenţă, unele de judecată de neînlocuit, de analiză, toate sunt la fel de bogate în potenţialităţi artistice în ceea ce priveşte vorbirea şi jocurile vocii", spune Paul Zumthor. Te sperie sau te mântuieşte lucrul acesta?

— Pe Pământ sunt câte limbi trebuie să fie şi, dacă valorile lor pot fi tălmăcite în limba română, din acest punct de vedere, toate limbile sunt limba română.

— Suntem în plină primăvară, vreau să te întreb care este anotimpul în care vitalitatea scrisului tău te domină?

— Suntem în plină primăvară, dar primăvara nu prieşte oricui. Pentru sufletele ostenite, mai ales, fie că ele locuiesc în trupuri proaspete încă, fie că trupul le-a 45 urmat şi s-a ofilit şi el, acest anotimp este neiertător. De aici vin şi felurile diferite în care oamenii trăiesc acelaşi anotimp. Melancolicii se înviorează toamna, când lumea de afară se descărnează şi începe să spună adio; în asemenea moment, insul melancolic dobândeşte puteri de care nu s-ar fi crezut în stare – şi asta pentru că natura nu-l mai copleşeşte, ci-i oferă iniţiativa. Melancolicul exploatează forţa palorii. De aceea, cred, melancolicii nu mor îndeobşte toamna, pe care o domină, în timp ce inşilor dinamici le este rareori dat să se despartă de noi primăvara, pentru că primăvara aparţine vitalităţii lor, aşa cum toamna aparţine celor lipsiţi de vitalitate. Nu oricine se naşte în anotimpul favorit, dar mulţi pleacă dintre noi în anotimpul cu care nu s-au înţeles prea bine niciodată. Iar cu poezia, ca şi cu viaţa. Anotimpul poeziei mele începe toamna şi sfârşeşte primăvara.

— Sigur, a venit momentul (ca de fiecare dată, de altfel)

să te rog să ne spui: cum arată viitoarea ta carte?

— În vara anului trecut, după ce predasem editurii volumul Petrecere de pietoni şi eram foarte hotărât să nu mă apuc de altul mai devreme de doi-trei ani, Lucian Vasilescu mi-a lansat provocarea de a scrie o carte împreună.

Am acceptat în numele unei vechi prietenii, dar cam fără tragere de inimă, convins că treaba are să moară de la sine. După cinci luni, se adunaseră de la amândoi poeme cât să pui de-un ciclu şi, dacă am fi mers în ritmul iniţial, cartea s-ar fi încheiat pe la începutul anului următor ori poate niciodată. Numai că Vasilescu a zis: „Facem în aşa fel încât să fim gata de 1 martie".

şi, pentru că-mi este şi un pic de şef, m-am conformat.

Ceea ce a urmat m-a convins cât de importantă şi stimulatoare poate fi provocarea celuilalt: într-o singură lună am reuşit să scriem încă două secţiuni ale cărţii, iar 46 textele sunt neaşteptat de reuşite şi funcţionează foarte unitar, deşi noi nu ne-am propus, semnând împreună, să devenim un singur autor, să ne topim identităţile, ci, poate, cel mult să ne oferim o lecţie despre felul cum poate fi temperat cu folos excesul de orgoliu. Volumul se numeşte Confort doi

îmbunătăţit şi sperăm să apară…

În trei, adică beneficiind de comentariul vizual pe care-l vor face la textele noastre desenele lui Vlad Ciobanu.

— Aceste cărţi atât de dese în perioada interbelică şi în deceniile ’60, ’70, în care autorul invita câte un plastician de valoare în textul lui, ar trebui să fie cât mai multe. Îţi mulţumesc, dorindu-ţi cât mai multe anotimpuri bune pentru poezie!

47 A început să-mi pese de viaţă Formula 1 – chat cu scriitori români, episodul I.

Dialog coordonat de un cristian şi publicat în Observator cultural nr. 434/2008 Al doilea episod al formulei noastre s-a consumat într-o joi. În redacţia Observatorului cultural, după Petru Cimpoeşu, Ioan Es. Pop a poposit pentru trei ore de răspunsuri şi încă o oră de înregistrări video în proiectul „Literatura română scrie pe mine”. Atmosferă destinsă, fără bârfe şi războaie personale.

Andy23: De la ce şi de la cine vine Es?

— Să nu distrugem singurul firicel de mister care desparte banalul Ioan deşi mai banalul Pop!

Diana: Coincidenţă sau nu, iată, în anul în care Ioan Es. Pop a împlinit 50 de ani, revista Luceafărul, la care a fost corector şi secretar de redacţie, şi-a sărbătorit semicentenarul.

Ce reprezintă experienţa Luceafărului şi cum se vede acest episod acum?

— Daţi-mi voie să reproduc un scurt text pe care l-am publicat, chiar cu ocazia semicentenarului, în Luceafărul:

„Luceafărul şi lanterna în martie 1990, cu o ocazie de care nu îmi mai aduc aminte, Laurenţiu Ulici m-a invitat să devin corector la 48 Luceafărul, revistă a cărei conducere o preluase imediat după Revoluţie. Am fost atât de tulburat şi de mândru de această propunere, că nu mi-am revenit un an întreg.

Când plecam acasă, la Vărai, şi spuneam că sunt corector la Luceafărul, o spuneam de parcă pentru consătenii mei aceste cuvinte chiar însemnau ceva, când ei n-auziseră vreodată nici de meseria de corector, nici de revista Luceafărul.

Şi m-am alăturat cu mare sfială echipei, care la acea dată era vastă şi plină de nume mari, şi îi priveam pe ei, scriitorii din redacţie, ca pe nişte zei, căci se aflau acolo Dan C. Mihăilescu şi Ştefan Agopian, Eugen Uricaru şi Nicolae Prelipceanu, Sânziana Pop şi Cristian

Popescu, Dan Laurenţiu şi Marius Tupan, Viorel Ştirbu şi Voicu Bugariu, Mircea Croitoru şi Alexandru Spânu şi, în plus, colaborau strâns cu revista Dan Cristea şi Mircea Ciobanu şi Fănuş Neagu şi Titus Popovici şi Corneliu Antim şi Marian Popescu şi Florin Manolescu şi Elizabeta Polihroniade şi atâţia alţii la pronunţarea numelor cărora mă înecam de emoţie.

Am trăit, alături de cei sus-numiţi, un an în paradis, un paradis precar din multe puncte de vedere, dar ce conta, când eu veneam din infernul de pe strada Olteţului 15, „unde viaţa se bea, şi moartea se uită”?...

Şi a mai fost ceva crucial pentru destinul meu: revista Nouăzeci, pe care a visat-o Cristian Popescu, a susţinut-o cu patimă Cătălin Ţârlea şi a îmbrăţişat-o Laurenţiu Ulici. Da, acolo chiar s-a descoperit pe sine o generaţie, cu Răzvan Petrescu şi Horia Gârbea, Lucian Vasilescu şi Daniel Bănulescu, Petre Barbu şi Radu Sergiu Ruba, Andrei Damian şi subsemnatul, DanSilviu Boierescu şi Marian Ilea, Paul Vinicius şi Nicoleta Pavel, Mihail Galăţanu şi Vasile Baghiu.

49 A fost perioada în care mi-am copt prima carte şi am aflat că până şi neputinţa, eşecul şi ratarea pot fi convertite, sublimate şi pozitivate, dacă unul din urma sau din faţa ta, îndreptând lanterna înspre tine, te face să înţelegi cât de mare îţi e umbra”.

un cristian: Sunteţi născut pe 27 martie. S-au născut, tot la această dată, Alfred de Vigny şi Quentin Tarantino.

Ştiu că de multe ori se pune problema ce actori preferaţi aveţi, haideţi s-o luăm puţin altfel. Ce regizori? Ce filme?

Şi abia apoi ce actori…

— Îmi place mult Tarantino, şi pentru numele lui care duce cu gândul la tarantulă, şi pentru groaznicul lui Pulp Fiction. Îl admir pe Michael Moore pentru documentarele sale aspre şi neiertătoare. Şi pe Oliver Stone pentru Natural Born Killers. Îmi plac actorii care joacă cruzimea, misterul, angoasa, nu şi aceia fotogenici.

Când eram elev, îl divinizam pe micuţul şi „neînsemnatul”.

Peter Falk, cel din Columbo. Jack Nicholson e tot pe feelingul meu. Dar nu mă mai duc la cinema, iar la TV mă uit mai mult pe Discovery, History, National Geographic, Animal Planet.

Pe sub căciulă, poartă un soi de joben un cristian: Laurenţiu Ulici pare să fi fost un personaj-cheie în viaţa dumneavoastră. Antologia Podul, apărută la puţin timp după dispariţia preşedintelui

USR, i-aţi şi dedicat-o. Aţi fost prieten cu L. Ulici sau v-a fost ca un fel de tată literar, să-i spunem? Era o relaţie de prietenie sau de admiraţie reciprocă? Vă-ntreb pentru că am înţeles că juca destul de des şah cu cei apropiaţi. Aţi jucat şah împreună?

— N-am jucat şah cu Laurenţiu Ulici; întâi de toate, pentru că eu nu ştiu să joc şah. Îl invidiam pe Horia 50 Gârbea tocmai pentru această uriaşă şansă: de a sta cu Ulici la o masă şi de a trata cu el de la egal la egal. Eu socoteam că relaţia noastră arăta cam ca aceea dintre un domn rafinat, superinteligent, binevoitor şi ruda lui de la ţară, în care a întrezărit o licărire de autenticitate şi inedit, vrând să-i convingă şi pe alţi domni că ţăranul ăsta, dacă s-ar fi născut la oraş, ar fi putut fi şi el domn, ba chiar că, pe sub căciulă, poartă un soi de joben.

Dan Perşa: …Am găsit în Wikipedia următoarea frază:

„Din 1987 [Ioan Es. Pop] participă sporadic la şedinţele Cenaclului Universitas din Bucureşti, condus de criticul şi profesorul Mircea Martin". Participarea la un cenaclu v-a adus vreun folos?

— De fapt, au fost vreo cinci participări cu totul până prin 1991, când cenaclul s-a destrămat. De-a lungul celor cinci participări, am susţinut două lecturi, una prin 1988, care mi-a adus uriaşa speranţă că într-o bună zi voi ajunge mai aproape de Laurenţiu Ulici, Mircea Martin, Cristian Popescu, Daniel Bănulescu, Paul Vinicius, Andrei Damian, Cătălin Ţârlea, iar a doua, târziu în 1990 sau devreme în 1991, care mi-a confirmat uriaşa speranţă că poezia mea e chiar poezie.

Laura: Vă mai amintiţi ce-aţi simţit când v-aţi văzut numele tipărit prima oară?

— A fost de mai multe ori prima oară. În studenţie, în revista Nord. La 32 de ani, în revista Luceafărul. La 33, în România literară. La 36, pe coperta volumului Ieudul fără ieşire. Grozav de onorat, dar şi foarte, foarte jenat.

Cine eram eu ca să apar acolo?

un cristian: Era să apăreţi în Convingeri comuniste.

Şi cu ce anume? Ce s-a întâmplat de nu aţi mai apărut?

51 – Păi io zic că s-a întâmplat, poate prin 1982, poate prin '83, cu un poem patriotic adevărat, frumos, sincer, trăit, despre strămoşi. Nu-l mai am, l-am pierdut, cum am pierdut altele, sute.

Celălalt Pop apare doar după lăsarea serii Cristina Ispas: În „Argument împotrivă" la Petrecere de pietoni, scriaţi aşa: „La cinci ani, conştientizam prima mea vină şi primul meu viciu; ştiam de ce mă

ascund". De cine anume se ascundea Ioan Es. Pop la cinci ani? Sau…

Împotriva cui?

— Nu mi-e uşor să dau explicaţii, ca făptură diurnă, pentru individul nocturn care a făcut afirmaţia de mai sus, aşa că recurg şi eu la un citat din el: „La trei ani şi jumătate, l-am văzut întins în mijlocul încăperii pe primul nostru mort". Cred că această primă amintire, care are drept subiect moartea, explică într-un fel de cine mă feream/ascundeam. În cazul meu, de-a lungul anilor, moartea s-a întrupat mereu în cineva sau ceva – mama, iubita, mâncarea, băutura…

Iulia iar ca: Credeţi că poezia vă ajută să fiţi – în mod intim şi veridic – sincer? Sau, dimpotrivă, aceasta vă serveşte drept mască modelată estetic?

— Sinceritatea ne duce în cârcă pe cei mai mulţi dintre noi, dar ea nu are valoare poetică în sine. Am văzut autori care şi-au descris traumele fizice sau psihice cu acurateţe, însă sinceritatea descrierii nu i-a condus la cine ştie ce realizare literară. Aici, am putea introduce o alăturare de termeni care ne-ar folosi mai mult: sinceritatea ficţiunii. Apropo de mască, umblu cu ea pe figură de mic, aşa că, atunci când ies în lume, nici măcar nu o mai pot desprinde. Ar trebui să o dau jos odată cu pielea.

52 Marius Chivu: Scriind despre demonii lor interiori, au poeţii vreo responsabilitate faţă de iluziile cititorilor?

— Nu doar poeţii au demoni interiori, ci şi cititorii, iar din acest punct de vedere, eu cred că poeţii nu stârnesc în cititori mai mulţi demoni, ci mai degrabă îi tămăduiesc de aceştia, pe principiul: dacă şi lui (poetului)

I s-a întâmplat o asemenea oroare, înseamnă că nu sunt cel mai nenorocit om de pe Pământ. Un mod de a face insuportabilul suportabil.

un cristian: Sunteţi un om „liniştit", cel puţin după „înfăţişare". Înţeleg că şi cam tăcut. Dar, fiind din Maramureş, trebuie să „ţineţi" la băutură. Cam cât ţineţi?

— Par tăcut pentru că nu sunt zgomotos, dar nu sunt un taciturn. Cineva m-a întrebat recent: „Cum o fi scris un om ca tine, luminos şi vesel, versurile alea negre?"

De când mă deghizez în om fără griji, parcă şi grijile mă ocolesc. Celălalt Pop, pe care nu-l mai las să iasă în public, apare doar după lăsarea serii. Deci nu eu, care vă răspund, ci el este cel care „ţine" la

băutură. Dar n-o mai face ca-n trecut, cel mult un kil de vodcă, nouă beri, cinci litri de vin, plus bitter, whisky, trăscău, fernet şi ce se mai nimereşte, de la trei dimineaţa încolo. Sper că nu mă luaţi în serios…

Marius Ianuş: Mai suportaţi combinaţia aia mortală – bere cu vodcă – din care am băut noi câteva cisterne?

— Bine ai venit, Ianuş, te aştept de 2 ore şi 30 de minute (dialogul s-a purtat pe chat, n.ed.), sunt extenuat ca după un litru de vodcă în combinaţie cu şapte beri.

Evident că fără tine nu mai rezist la miticele cantităţi de odinioară, dar nici nu mai trebuie. A început să-mi pese de viaţă.

53 Péter Demény: Aţi putea să ne spuneţi ceva în proză despre Olteţului 15, despre Hans şi Zoli?

— Stimate domnule Demény, mă bucur că vă „reaud".

după atâta vreme şi vă mulţumesc pentru traducerile pe care le-aţi făcut unor poeme de-ale mele în limba maghiară.

Aş spune că Olteţului 15, camera 305 este chiar o poveste, dincolo de aşezarea ei în versuri. Despre Zoli şi Hans aş putea însă continua povestea în afara poemului pe care-l cunoaşteţi, pentru că ei, ca personaje reale, au continuat să-mi stea aproape până în urmă cu vreo patru ani. Atunci a murit Zoli de un cancer la gât, a fost dus la crematoriu şi ars, iar apoi a fost transportat într-o servietă de către fratele lui la Sighetu Marmaţiei, unde cred că a fost şi depozitată urna. Celălalt personaj, Hans, i-a supravieţuit lui Zoli doar câteva luni, dar despre ce s-a ales de el după moarte nu mai ştiu nimic.

Péter Demény: M-ar interesa de unde toponimiile dumneavoastră, personajele şi întâmplările? Cum ajunge textul atât de sobru şi atât de melancolic spre depresiv?

— Unele sunt reale, altele sunt deduse din realitate, altele sunt pur fictive. Bunăoară, Olteţului şi Ieudul sunt reale, dar Momfa nu există. Porcec e dedus, cred, dintr-o experienţă pe care-am avut-o cu puţine zile înainte de a urca pe Casa Poporului.

Péter Demény: Şi melancolia?

— Este singura de gen feminin care nu m-a părăsit niciodată.

Oana Ninu: În legătură cu raportul dintre poezia dumneavoastră şi cea a aşa-numitei generaţii 2000, aş vrea să vă întreb: o serie de poeţi tineri se apropie foarte 54 mult, în propriile creaţii, de „stilul" poeziei dumneavoastră;

această situaţie consideraţi că vă este favorabilă sau nu? Şi cât

de „apropiată” este, până la urmă, această „apropiere”?

— Întotdeauna am considerat că generaţia ’90 nu s-a exprimat suficient, n-a fost auzită suficient, a suferit de pe urma unui moment social-politic care a aruncat cărţile şi interesul pentru literatură într-un plan foarte jos, iar faptul că m-am putut bucura de atenţia şi prietenia unor scriitori două miişti mi-a alinat amărăciunea că viaţa promoţiei ’90 a fost atât de scurtă. Asta nu înseamnă că mă regăsesc prin faptul că ei ar fi preluat ceva din literatura mea, ci pentru că sunt poeţi în toată puterea cuvântului, a căror companie mă bucură şi mă stimulează.

Ce să mă fac cu timpul în care nu scriu?

Oana Ninu: Consideraţi că aceste „influenţe”, despre care se vorbeşte referitor la poezia dumneavoastră şi a câtorva tineri, sunt intenţionate şi asumate sau rezultatul unui eventual „climat” comun? Sau este vorba doar de puterea criticii care acţionează constant în sensul stabilirii confluenţelor, ierarhiilor, influenţelor?

— În mare măsură este vorba de contaminare prin admiraţie reciprocă, ceea ce e un lucru bun şi pentru o parte, şi pentru cealaltă. În fond, poezia din toate timpurile se face din dragoste pentru poezie, adică şi din dragoste pentru poezia celorlalţi sau din invidie faţă de ea, ceea ce este doar o iubire răsturnată.

Iulia iar ca: Sunteţi un autor care are priză la noua generaţie de scriitori. În care poet milenarist vă recunoaşteţi mai mult?

55 – Claudiu Komartin, Ruxandra Novac şi Teodor Dună sunt pariurile mele. Dar pe Marius Ianuş, înainte-mergătorul, l-aş putea uita? Sau pe Ştefan Manasia l-aş putea ignora? Sau de Radu Vancu aş putea să nu-mi aduc aminte?

Marius Ianuș: Vi se pare în regulă faptul că majoritatea poeţilor noştri trebuie să presteze munci care le mănâncă tot timpul…?

— Ce să mă fac cu timpul în care nu scriu, Ianuş? Să-l dau pe tot, să beau la Muzeul Literaturii? Să mă duc pe păduri? Să înnebunesc de inactivitate?

Iulia iar ca: De ce îl adoptaţi pe Dumnezeu ca temă a poemelor, dacă îi atribuiţi o dimensiune atât de demonetizată?

Şi, mai ales, de ce – având acest lucru în vedere – critica v-a apreciat ca fiind un poet profund religios?

— L-am făcut mai de-al nostru ca să mă pot iluziona că el chiar există şi că are legătură cu mizerabilele noastre existenţe. Dar,

noaptea, mă rog tot celui pe care nu-l pot cuprinde.

Marius Ianuş: Poezia dumneavoastră pare una a unui om aflat într-o permanentă criză religioasă. Căutările dumneavoastră nu au dus la niciun răspuns?

— Dacă ţi-aş spune că au dus, m-ai crede?

Adina Diniţoiu: R. Barthes, în ultimul său curs la Collège de France, intitulat la préparation du roman, ajunsese, în mod surprinzător, de la roman la poezie: „pregătirea".

romanului se transformă într-o căutare a poeziei.

Are această judecată fulgurantă, în stil propriu: „Poezia =

practică a subtilităţii într-o lume barbară". Pentru dumneavoastră ce este poezia, afirmaţia lui Barthes vă provoacă?

56 – Mă provoacă şi mă apropie de ea. În programul generaţionist publicat în primele două numere ale revistei Nouăzeci (în 1990), unul dintre punctele-forte care urmau să definească generaţia era aspiraţia spre reunificarea genurilor literare, spre reajungerea la acel text originar care unea în el poezia, proza şi teatrul. Dar să nu mă îndepărtez prea mult: Istoria este poezia învingătorilor, iar poezia – istoria celor învinşi.

Răzvan Ţupa: Cum reuşiţi să vă ţineţi departe de scandaluri şi certuri „culturale"?

— 1. Lucrez de la opt ore în sus, zilnic, după care simt nevoia să beau o bere, ceea ce înseamnă că nu am timpul fizic pentru contacte conflictuale.

2. Sunt, fundamental, un individ care întâi se ceartă cu sine şi abia apoi cu alţii şi-şi consumă energiile principale în acest prim tip de conflict.

3. Ştiu că arsenalul meu de ripostă nu este unul destul de puternic pentru a face faţă onorabil unui război.

4. Sunt un laş.

5. Sunt un discret.

6. De la 50 de ani în sus, numai Marin Mincu se ceartă cu toată lumea.

Şi 7: Dacă mă cert cu cineva, nu pot să dorm, mă simt atât de vinovat, încât nu pot să mai dorm.

Lucrul la ziar m-a ajutat să nu fiu un muribund sau un ratat Răzvan Ţupa: În ce fel v-au schimbat – în ce priveşte poezia, dar şi personal – cele peste opt ore pe zi muncite într-un trust cunoscut

pentru rigoare?

— Am trăit perioade de intensă boemă imediat după 1989, când autocontrolul meu a avut de suferit teribil, 57 când însăşi viaţa mea a curs adeseori la întâmplare.

Lucrul acela de opt ore pe zi la ziar m-a ajutat ca astăzi să nu fiu un muribund, să nu fiu un ratat şi să sper că în ochii celorlalţi am o anumită identitate. Prin urmare, rigoarea trustului s-a răsfrânt şi asupra mea. Asta nu înseamnă însă că poetul scrie mai bine, dar sper că nici mult mai rău. Ziua este a muncitorului, noaptea e a poetului, cu condiţia ca, a doua zi dimineaţă, muncitorul să se trezească la timp şi să meargă la serviciu, pregătit pentru încă opt ore de rigoare.

Răzvan Ţupa: Cei doi, muncitorul şi poetul, intră în conflict vreodată?

— Când muncitorul nu se poate trezi a doua zi la timp, îl ceartă pe poet, când poetul nu mai poate scrie sau bea seara la 10, îl ceartă pe muncitor.

Răzvan Ţupa: În poezia dumneavoastră există o adevărată mitologie a ratării. În ceea ce îl priveşte pe omul de presă Ioan Es. Pop, dimpotrivă. Este vorba doar despre o împărţire a responsabilităţilor sau poetul nu îl găseşte deloc poetic pe muncitorul Ioan Es. Pop?

— Până la urmă, s-a ajuns la un pact de neagresiune.

Iulia iar ca: Care este adevăratul Ioan Es. Pop? Cel care, în poeme, vorbeşte la persoana întâi, spăsit, neîndrăznind să ridice privirea, doborât de greutatea vieţii şi a morţii imaginate, sau cel care hohoteşte gros de mândrie văzând că, prin arătarea străfundurilor lumii, îşi poate mângâia spiritul?

— Până pe la 8 – 9 seara, Pop e lucid, uşor resemnat, uşor smerit, uşor spăsit. De pe la 10 în sus, e cel care pe vremuri scria versuri mai reuşite decât propria viaţă.

58 Iulia iar ca: Făcând poezie, urmăriţi un scop terapeutic?

— O, Doamne, sigur că visez să mă vindec convertind o sumedenie de eşecuri existenţiale în enunţuri care le fac mai puţin apăsătoare. Sunt un fel de Bănel Nicoliţă la acest capitol: mă zbat mult şi ratez mereu.

Cristina Ispas: Arta separă de lume, mărturiseşte Ioan Es. Pop la un moment dat. Cui aparţine atunci arta, pentru că înţelegem că lumii nu… Dacă poezia funcţionează ca o terapie, atunci arta separă de lume, vindecând în acelaşi timp această separare?

— Iarăşi îmi vine să-i dau palme nocturnului că a spus lucruri pe care nici eu nu le mai pot descâlci. Lumea este ceva amorf şi profund ambiguu pentru cel care o locuieşte, până în clipa în care locatarul devine capabil să taie în ea nişte muchii, să configureze nişte volume, să separe forma din inform. Numim asta creaţie. În acest sens, al cristalizării, arta separă & te separă de lume, dar şi potoleşte relaţia de adversitate pe care o ai cu ea.

Roxy 23: Vorbiţi într-un articol din Ziarul de Duminică despre pasiunea pentru cărţile de sport. Vă mai place fotbalul?

— În domeniul fotbalului, am fost un simplu amator (în sensul de iubitor), preferând să iau cronicile de-a gata de la alţii. Iar prima oară am fost pe stadion în studenţie, la Baia Mare, pe când Minerul juca în B.

Am mâncat şi eu seminţe, am încercat şi eu să strig, prefăcându-mă entuziasmat sau, după caz, indignat, dar mi-am dat seama că eram doar ridicol şi că postura asta nu mă prindea. Iubesc lucrurile de la o anumită depărtare.

Cel mai drag fotbalist mi-a fost Dobrin, pe care nu l-am văzut niciodată în carne şi oase, ci doar la TV.

59 un cristian: Întâmplarea cu îngropatul cărţii în pământ de spaima mamei, care vă trimisese să faceţi de mâncare la porci, este pe cât de puternică, pe-atât de şocantă. Frica asta s-a declanşat şi în relaţia cu tatăl? Sau faptul că el, ca diacon şi autor de cântece pentru înmormântări, citea foarte mult a atras o altfel de relaţie? Citind despre întâmplările copilăriei, îmi vine-n minte, involuntar, Marin Preda, plecat şi el la oraş. Pleacă dintr-o lume încă nu dispărută, dar vizibil pierdută. A fost Niculae un „imbold", să nu-i spun model, pentru micul Porcec?

— Tatăl a funcţionat, cu excepţii, desigur, ca element apolinic, mama, tot cu excepţii, ca element dionisiac.

Cât despre a doua întrebare, am citit Moromeţii în clasa a IV-a şi se poate ca Niculae Moromete să se fi strecurat în mine ca un posibil model subteran pentru viitorul Porcec, deşi aş înclina spre ideea că vieţile copiilor de la ţară, din Oltenia, din Maramureş sau din altă parte, erau atât de asemănătoare, încât nimic din ce a trăit Niculae nu mi-a fost străin. Am trăit personal inclusiv povestea cu premiul şi cu neputinţa de a-mi spune poezia pe scenă.

Bogdan Dobrescu: Ce rol a jucat familia în viaţa dumneavoastră

literară?

— Ceea ce stricam în viaţă reparam în scris. Şi am stricat suficient de mult pentru că ai mei să nu fie prea mulţumiţi de mine. Iar reparaţiile au venit la decenii după acele stricăciuni.

Venisem în Bucureşti ca să mă reinventez Cristina Ispas: Aţi lucrat la Casa Poporului, cum a fost?

— La Casa Poporului am lucrat din octombrie până fix în 21 decembrie 1989. Îmi luasem un fel de pauză 60 din învăţământ ca să o rup cu destinul meu mizerabil şi venisem în Bucureşti ca să mă reinventez. Aşa că munca la Casa Poporului n-a fost tocmai cel mai rău lucru care mi s-a întâmplat. Da, eram luat la mişto, da, dădeam cu ciocanul şi cu dalta, căram beton cu roaba, mă temeam să nu mă ia vântul de acolo, de pe acoperiş, însă mă simţeam mai aproape ca oricând de poeţi şi de poezie. La comunitatea cărora visasem atâţia ani în singurătatea de la Ieud.

Marius Ianuş: Ce simţiţi când priviţi Casa Poporului?

— S-a îndepărtat atât de mult, încât mi-e profund străină, dar mici sentimente de mândrie că am stat în locul steagului, în 1989 toamna, tot am. Indiferenţă amestecată cu o adiere de mândrie că înaintea parlamentarilor, în acele încăperi şi sus, lângă steag, am fluturat eu însumi.

un cristian: Aţi fost „îngrijitor de porci” lângă Palatul Cotroceni?

— Povestea asta cu îngrijitul porcilor am spus-o f.f.

recent, cine v-a şoptit-o? E simpatică, poate v-o dezvolt cu alt prilej. Cred că de-acolo mi-a venit şi titlul pentru volumul Porcec.

un cristian: De ce aţi rupt-o definitiv cu învăţământul în septembrie 1989? De ce la Bucureşti şi nu la Cluj, să zicem? Venirea la Bucureşti a fost pregătită (aveaţi unde sta, v-a chemat/ajutat cineva) sau s-a întâmplat pur şi simplu?

— În ultimii ani de profesorat (1986/87/88), mi-am dat seama că n-am vocaţie de profesor. Tot pe atunci, proaspăt căsătorit, am realizat că sunt un soţ lamentabil.

Şi că banii mă ocolesc. Şi că semăn tot mai mult cu o 61 victimă sigură. Aş fi plecat la Cluj, pentru că fosta mea soţie şi fiica noastră locuiesc acolo, dar în toţi anii în care am sperat la o detaşare nu mi s-a oferit şansa unui post nici măcar în judeţul Cluj, darămite în oraşul Cluj.

Acestea şi multe altele, şi mai mizere, m-au împins să iau totul

de la capăt. Şi am procedat premeditat: în 1988, l-am rugat pe fiul birtaşului din Ieud, care lucra deja la Casa Poporului, să-mi pună o vorbă bună pe lângă soră-sa, ingineră la aceeaşi instituţie, pentru a fi primit şi eu să lucrez acolo. Ştefan Hruşcă m-a adus de la Ieud la Bucureşti. Am stat câteva săptămâni în gazdă la o fostă colegă de catedră care avea apartament în Capitală.

Asta până am fost primit cu acte în regulă în căminul de nefamilişti de pe strada Olteţului 15.

62 În Ieudul meu nu se poate ajunge recurgând la hărţile turistice Formula 1 – chat cu scriitori români. Episodul II.

Dialog coordonat de un cristian şi publicat în Observator cultural nr. 435/2008 Întâlnirea cu Ioan Es. Pop n-a fost gândită doar pentru a „întâmpina".

cei 50 de ani pe care autorul i-a împlinit în 2008. Ea ţine de un proiect mai vechi şi de fire nevăzute, imposibil de explicat. În 2001, invitat la experimentul Biblioteca de poezie, care s-a ţinut (întâmplător) în sala… 305 a Facultăţii de Litere din Bucureşti, autorul s-a înregistrat la reportofon şi i-a fost difuzată public caseta cu Ieudul fără ieşire. Pentru că n-am putut păstra „documentul", dar şi pentru că m-am ferit de vedetizarea autorilor, dorinţa mărturisită de a fi aproape, într-un fel sau altul, de cei mai importanţi scriitori contemporani a vibrat toţi aceşti ani în aşteptarea momentul unei întâlniri „izbăvitoare".

Iată de ce mi-am permis să pun mai multe întrebări decât de obicei. Îi urez „La mulţi ani!" unuia dintre cei câţiva scriitori cărora mi-aş fi dorit să le fiu dacă nu agent, măcar un editor oarecare. (un cristian)

Şerban Axinte: Aş vrea să vă-ntreb dacă şi cum anume vă influenţează scrisul iminenta canonizare (literară, bineînţeles)?

— Încerc să nu bag de seamă că, îmbătrânind, mă canonesc mai degrabă decât mă canonizez, să nu iau în seamă lucrurile căldicele care se spun despre mine. Iar 63 dacă a fi canonic înseamnă a fi recunoscut drept captiv într-o formulă, atunci aş prefera să rămân în afara canonului, să fiu mai degrabă creator şi imprevizibil decât îngheţat în acesta.

Diana: Apăreţi în manualul pentru clasa a XII-a editat de Paralela 45. Cum vă simţiţi în această ipostază?

— Păi, dacă-i manualul semnat de Doina Ruşti, atunci mă simt

cât poemul reprodus acolo. Adică, bine spre incomod.

un cristian: Cum a ajuns Ioan Es. Pop în Second Life?

Sunteţi primul scriitor român prezent în realitatea online, virtuală, numită Second Life; un joc extrem de popular pe tot globul, el s-a transformat peste noapte într-un adevărat fenomen. Orice pământean cu un calculator şi acces la Internet poate începe aici o viaţă nouă. Virtuală, evident.

Pare ireal, dar opt milioane de oameni au încercat acest lucru.

— A fost pentru prima oară când a avut ocazia ca, din plan secund, să urce într-un prim-plan secundar. L-a ajutat bunul meu prieten Victor Kapra, care se pricepe la tot felul de lumi paralele.

Marius Ianuş: V-aţi găsit casă, aveţi în sfârşit o casă?

— Nu, dar cineva de sus m-ajută să stau într-o locuinţă, unde mă simt bine şi din care n-aş mai pleca.

Andy: Ce se mai aude cu albumul folk promis de Florin Săsărman pe versurile dumneavoastră?

— Nu ştiu absolut nimic despre această intenţie a lui Florin. Sper că nu mi-a dezvăluit-o într-un moment de derapaj etilic (al meu, că el nu bea).

64 Diana: Cum v-aţi simţit în compania „magnetică" a lui Brumaru?

— În urmă cu vreo patru ani, am fost cu Brumaru vreme de cinci zile pe litoral, invitaţi la singurul târg privat din România, cel de la Mangalia. Cu acea ocazie, la Casa de Cultură din Mangalia a avut loc un recital-dialog în care au fost implicaţi trei poeţi: Brumaru, Nichita Danilov şi eu. În timp ce eu mi-am citit cu stânjeneală versurile şi am răspuns destul de împotmolit, Brumaru a făcut un adevărat spectacol, de neuitat şi pentru mine, şi pentru restul audienţei. Brumaru este magnetic, dar pentru că am avut ocazia să stau de mai multe ori lângă el, acum reuşesc să-l orbitez fără să cad pe planeta lui.

Răzvan Ţupa: Care a fost cea mai recentă lectură care v-a marcat în mod fundamental?

— Particulele elementare. Am citit-o abia în 2007 şi am rămas surprins de câteva asemănări izbitoare între această carte şi colateralul meu.

Oana Ninu: Nu ştiu dacă vi s-a mai pus această întrebare oarecum facilă, dar, cred, interesantă întotdeauna pentru cititori: în ce măsură cronicile/recenziile/paginile de critică au corespuns propriilor

dumneavoastră idei „teoretice” (cu ghilimelele de rigoare) şi în ce măsură anumite opinii, să zicem „negative”, v-au afectat poezia?

— Evident că opiniile pozitive mi-au făcut plăcere, iar cele critice m-au alarmat, dar am avut de învăţat din fiecare, pentru că autorii de cronici au văzut la mine şi ceea ce eu nu observasem, iar poziţiile critice au fost extrem de stimulative pentru ceea ce a urmat. Spiritul meu critic s-a construit pe ambele dimensiuni – pozitivă şi negativă –, aşa încât am ajuns să mă autoevaluez eu însumi destul de corect şi de echilibrat.

65 Discreţia este o frică deghizată Răzvan Ţupa: Ce sens are pentru dumneavoastră, ca scriitor care preferă discreţia, sintagma „lume literară”?

— Rar folosesc această sintagmă, pentru că eu nu mă întâlnesc cu lumea literară în general, ci cu autori şi cu cărţi în chip individual. Iar discreţia asta e şi ea ipocrită, câtă vreme e considerată o mare calitate. Este, de fapt, o frică deghizată. Frica de ridicol.

un cristian: Aţi participat la un experiment „renshi”.

(din japoneză: lanţ de texte poetice scrise de mai mulţi autori) în Elveţia. Cum a fost? Aţi repetat experienţa?

— A fost o experienţă intensă, pe care am prelungit-o, în Confort 2 îmbunătăţit, cu Lucian Vasilescu. A durat ceva mai mult. Nu mai eram cinci, eram doar doi.

un cristian: La Târgul Internaţional din Varşovia de anul acesta aţi avut un stand mobil, cu imaginea dvs. în mărime naturală. Ştiaţi că veţi ajunge „aşa” acolo?

— Nu mi s-a spus nimic despre asta, am aflat din comunicatele de presă, ceea ce mi-a sporit secreta satisfacţie că nici măcar eu nu pot şti ce mi se pregăteşte.

Mihai: Sunteţi gurmand?

Nu neapărat, burta mi se trage de la bere.

un cristian: Aţi fost vecin de palier cu Playboy; redacţia Ziarului de Duminică era în apropierea celebrei reviste. Aţi scris ceva pentru Playboy?

— Din păcate, nu, n-am scris, îmi lipsesc spontaneitatea, imaginaţia şi lipsa de inhibiţii necesare unei asemenea întreprinderi.

66 Marius Ianuş: Cum vă raportaţi la ce se întâmplă acum – oamenii aleargă după bani, cu excepţia adolescenţilor, nimeni nu mai are timp pentru literatură, lumea vrea lucruri uşor de digerat etc.?

— Şi eu sunt dependent de bani şi mă zbat să-i fac ca să supravieţuiesc. Pe de altă parte, mă număr totuşi printre cei care îşi mai lasă o filă din viaţa lor de zi cu zi nescrisă de bani şi de interese.

Marius Ianuș: Cât de important a fost răul pe care toţi l-am trăit până în ’89 şi o lungă perioadă după – dacă nu cumva îl mai trăim şi azi – pentru poezia lui Ioan Es.

Pop?

Suficient de important încât ceea ce am sublimat din el să sune autentic.

Marius Ianuș: Dacă nu era acel rău, cum ar fi arătat poezia lui Ioan Es. Pop?

— Poezia n-ar fi existat, dar răul n-avea cum să nu existe, era înscris genetic în mine.

Cristina Ispas: V-aţi gândit vreodată să scrieţi proză?

Aţi încercat?

— Am şi scris, nu numai că m-am gândit. Inclusiv în poezie. Muzeul lăuntric, spre exemplu, este o proză.

Iulia iar ca: V-aţi gândit să vă reinventaţi ca poet, să înnoiţi formula poetică? Sau chiar să abordaţi alte genuri literare?

— Dacă înnoirea nu se vede în timp ce mă mişc de la un volum la altul, atunci strădania mea secretă de a mă reinventa a fost în zadar.

67 Cristina Ispas: Ce credeţi despre şansele poeţilor care trec la proză? Aţi citit romanul lui Sociu? (Nevoi speciale, n.ed.)

— Nu, n-am citit romanul lui Sociu, dar asta nu înseamnă că poeţii care intră în teritoriul prozei nu au şanse de succes. Vă rog să observaţi că frontierele dintre genurile literare se estompează, că poeţii trec în teritoriul prozei, prozatorii în teritoriul poeziei iar dramaturgii în ambele teritorii fără a părea că se simt stânjeniţi de aceste provocări.

Cristina Ispas: Dacă vi s-ar propune, să zicem, să pregătiţi un scenariu în trei acte după Ieudul fără ieşire, Pantelimon 113 bis şi Petrecere de pietoni, aţi accepta?

— A făcut-o înaintea mea Mihai Măniuţiu la Cluj, în spectacolul Banchetul sau Calea spre Momfa, unde au fost nu numai texte de-ale mele, ci şi din cărţile lui Ion Mureşan. Evident, dacă ar fi să fac eu însumi asta, nu mi-ar fi astăzi mai uşor. Dar cui foloseşte? Dacă aş face-o, cui i-ar folosi?

un cristian: Ce alte variante de titlu au mai existat la volumul

Ieudul fără ieşire? În principiu, titlurile vi le-aţi ales singur sau a fost vorba de o „influenţă", de o „sugestie".

editorială?

— Din câte-mi aduc aminte, o variantă de titlu la Ieudul fără ieşire n-am avut. Sau nu una capabilă s-o concureze. Şi nici influenţe/sugestii editoriale nu-mi amintesc să fi existat. Abia la Pantelimon 113 bis am avut nevoie (şi parte) de aşa ceva.

Răzvan Ţupa: Maramureşul este una dintre zonele cel mai des agresate de clişeele turismului; în acelaşi timp, Maramureşul care răzbate din poezia dumneavoastră nu 68 are nimic din viziunea comercială a oficialităţilor. Cum aţi văzut această ruptură, mai ales că deja aveţi exemplul oamenilor care au vrut să vadă locurile despre care aţi scris?

— E adevărat că în Ieudul meu nu se poate ajunge recurgând la hărţile turistice, nici în Năneşti şi nici în Vărai, pentru că aceste trasee sunt în primul rând interioare.

Ţineţi minte ce s-a întâmplat atunci când poezia mea a venit în conflict cu pliantele turistice: un pretins profesor Ion Baciu se arăta scandalizat de faptul că Ieudul fără ieşire nu cântă localitatea cu acelaşi nume, ci o „denigrează".

un cristian: Pe profesorul Ioan Baciu l-aţi cunoscut personal?

— Profesorul Ioan (sau Ion?) Baciu n-a existat. Sau n-a existat în Ieud. Sub această semnătură se ascunde identitatea unei alte persoane, despre care cred că, în timp, a devenit mai înţelegătoare cu mine, ba poate chiar m-a iertat.

Oricâte uşi ar avea, Ieudul n-are ieşire un cristian: „Dacă ar veni pe la Ieud, nu ar mai ieşi bine din sat. Acum, într-adevăr, Ieudul ar fi pentru el fără ieşire", scria Ioan Baciu în Adevărul literar şi artistic. V-a fost frică să vă întoarceţi acolo?

— Am avut un soi de strângere de inimă, până am înţeles că acel domn Baciu n-avusese nimic de-a face cu Ieudul şi că, acolo, lumii nici nu-i păsa de titlul meu.

un cristian: Aţi mai fost prin Ieud după plecare?

— Am fost prin vara anului 2004, în vederea unui reportaj despre Maramureş pentru revista descoperă.

69 Şi m-am oprit împreună cu Lucian Vasilescu la birt, să bem o bere, să ne răcorim. Şi birtaşul Vasile (că erau doi, cărora le fusesem pe vremuri client), un munte de om, nu m-a recunoscut din prima. Totuşi,

arunca priviri furişe spre masa noastră şi noi spre el, aşa că, după zece minute, m-am dus la dumnealui şi l-am întrebat: „Vă mai aduceţi aminte de mine?” Şi el că – poate, dar că nu ştie unde şi când m-o fi văzut, şi eu atunci: „Io-s profesoru’

Pop”, „Care Pop?”, „Păi, ăla de v-a meditat vreo lună băiatu’, prin clasa a opta. Ăla care venea la birt cu Mircea Zubaşcu”. Şi-l văd pe bunul birtaş Vasile cum se schimbă brusc la faţă şi-ncepe să plângă în hohote. Mi-a fost foarte greu să plec de-acolo.

un cristian: Ce zice omul real Mircea Zubaşcu despre faptul că a devenit personaj în poezia dvs. şi că acolo l-aţi şi omorât?

— La început, i-a plăcut. Nu ştiu acum, că nu ne-am mai văzut de douăzeci de ani.

Gelu Vlaşin: Câte ieşiri are Ieudul?

— Oricâte uşi ar avea, Ieudul n-are ieşire. Mai bine spus, oricâte uşi deschise ar avea, Ieudul n-are ieşiri.

Péter Demény: Sunteţi ardelean. Cum vă simţiţi la Bucureşti? V-a influenţat în vreun fel?

— De vreme ce mă ţin lipit de Bucureşti de aproape douăzeci de ani, înseamnă că sunt şi puţin bucureştean, dar nu într-atâta încât să uit că sunt maramureşean, ardelean, cum spuneţi dvs. Bucureştiul a oferit o mare şansă, în primul rând, poeziei mele şi abia apoi omului care sunt.

Péter Demény: În ce a constat această „mare şansă”?

70 – În apariţia Ieudului fără ieşire la Cartea Românească. De atunci, totul a devenit un pic mai puţin imposibil.

Iulia iar ca: De ce aţi ales să fiţi poet? Să fi fost oare poezia o ocazie pentru a veni, perfect îndreptăţit şi acoperit, în Capitală?

— Am devenit ceea ce dvs. numiţi poet pentru că n-am fost în stare să devin altceva, ceferist, arhitect, muzician, gropar. Iar la Bucureşti am venit (şi) pentru că aici poezia chiar avea însemnătate.

un cristian: Ieudul fără ieşire, Editura Cartea Românească, 1994 – Premiul pentru debut al USR şi al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul pentru debut al revistei Poesis, Premiul Festivalului de Poezie de la Sighetu Marmaţiei. Mai ţineţi minte ce tiraj a avut?

— 1.000 de exemplare, aşa mi s-a spus, n-am semnat niciun contract sau, dacă am semnat vreunul, l-am pierdut.

Pe vremea aceea, nici nu ştiam că există contracte de editare. Şi cred că au fost 1.000 de exemplare pentru că cel puţin 1.000 de

oameni mi-au vorbit despre carte.

La Porcec au fost 500 de exemplare, conform seriei. La Podul, sper să fi fost 1.000 de exemplare, pentru că l-am rugat pe Dan Cristea să scoată acest tiraj. Singurul contract de care-mi amintesc cu exactitate este cel făcut cu Editura Corint, tot pentru 1.000 de exemplare. Confort 2 a apărut în 300 de exemplare, într-o colecţie finanţată din fondurile aflate la dispoziţia premierului de-atunci, Adrian Năstase…

un cristian: În 2004, preşedintele de-atunci, Ion Iliescu, v-a premiat cu Ordinul „Meritul Cultural" în grad de ofiţer…

71 – Şi mi-am uitat pe veci sacoul, cu distincţie cu tot, într-un hotel din Focşani. Am aflat că, după moarte, ca deţinători ai acestui ordin, avem dreptul la o salvă de puşcă.

Mopete e un domn, Porcec e un monstru Răzvan Ţupa: Mi s-a întâmplat de multe ori să întâlnesc cititori pasionaţi de poezia dumneavoastră. Ce v-a surprins la reacţia unui cititor sau a altuia?

— Eu am întâlnit mult mai puţini cititori ai poeziei mele decât ai făcut-o tu. În general, cei care mă laudă exagerat nu m-au citit, iar cu cei care m-au citit mă întâlnesc atât de rar, încât n-am reuşit niciodată să le fac un portret în măsură să mă convingă că nu greşesc.

Răzvan Ţupa: Dar nu vi s-a întâmplat să vă caute cineva, să îşi dorească să vă cunoască pentru că vă citise poezia?

— Ba da, dar nu atât ca să mă cunoască pe mine, cât să refacă un anumit traseu, cum este cel pe care îl descriu în poemul Năneşti. Ion Zubaşcu mi-a spus că, în urmă cu câţiva ani, doi studenţi au ajuns la el, în Maramureş, tocmai cu această intenţie – să meargă pe drumul Năneştiului.

un cristian: La care dintre cărţi ţineţi cel mai mult?

— La No exit. Pentru că este nu numai o sumă a cărţilor mele anterioare, ci şi un fel de supraconştiinţă a acestora.

Cristina Ispas: Despre Porcec, care nu poate dansa, spuneaţi într-un interviu de acum câţiva ani că este un ins degradat. Este poetul, în general, un ins degradat? Şi este poezia un act de ratare?

72 – Uf, nu mai ţin bine minte acel interviu, dar cred că m-am exprimat cam nepotrivit cu privire la Porcec.

Cred că trebuia să spun despre el că e un ins care nu poate ajunge în rând cu lumea, deşi îşi doreşte acest lucru.

Fapt valabil şi pentru poet. Iar poezia nu, nu este un act de

ratare, dar este, sau măcar poate fi, expresia sublimată a unei/unor ratări.

un cristian: Ce părere are Porcec despre Mopete?

— Mopete e un domn, Mopete meditează asupra lui însuşi, Mopete scrie despre Mopete. Porcec n-ar putea să scrie despre Porcec. Porcec e un monstru.

Când l-am cunoscut pe Cristian Popescu, am fost sigur că asta e generaţia mea white noise: Unde sunt nouăzeciştii? Cum vă simţiţi printre optzecişti?

— Nouăzeciştii se află în antologia Manualul de literatură.

Iar faptul că unul dintre ei se regăseşte şi printre băutorii de absint optzecişti nu înseamnă decât că între cele două generaţii graniţele sunt mai subţiri decât s-ar putea crede, iar compatibilităţile, mai numeroase. Ceea ce nu înseamnă însă că generaţia ’90 iese depunctată din această relaţie.

Iulia iar ca: De ce aţi aderat declarativ la „generaţia ’90” de vreme ce, este evident acum şi era vizibil încă de atunci, sunteţi un poet solitar? De altfel, critica a remarcat-o nu doar o dată.

— Solitar, dar şi solidar. Când l-am cunoscut pe Cristian Popescu, am fost sigur că asta e generaţia mea.

73 Iulia iar ca: Pe de altă parte, cum se face că aţi apărut în antologia Băutorii de absint alături de patru poeţi optzecişti?

— Poezia funcţionează deasupra poeţilor. Graniţele dintre generaţii sunt programatic trasate, artificiale, nu reale şi esenţiale. M-am simţit onorat să joc în echipa „optzeciştilor”, şi s-a văzut că suntem perfect compatibili.

un cristian: Aţi băut absint?

— În noiembrie trecut, la Praga. Da’ nu-i absintu’ ăla de-l beau poeţii blestemaţi de secol XIX. E drept, nici poeţii care-l beau azi nu mai sunt maudites.

Iulia iar ca: De ce nu aţi aderat, aşa cum ar fi fost de aşteptat, având în vedere datele cronologice, la masiva mişcare literară a anilor ’80? Credeţi că, optzecist fiind, nu aţi mai fi avut parte de vizibilitate?

— Ca vârstă, pot fi etichetat drept optzecist. Ca debut şi afinităţi, sunt nouăzecist. Nu eu mi-am ales ora debutului.

Nu s-a putut altfel.

un cristian: Critica vă încadrează în generaţia ’90 (sau să-i spunem promoţie?). Cum vedeţi acest lucru? Generaţia lui Cristi

Popescu, pornită din Cenaclul Universitas, o generaţie care – iată – a contribuit la apariţia Ziarului de Duminică şi a pus pe roate Playboy, dar care, nemeritat, s-a găsit puţin descoperită între optzecişti şi valul oarecum vedetizat două miist, rămânând cumva în umbră.

— Bine zis „puţin descoperită", dar cu accent pe „puţin". Generaţia '90 este una de descoperit. A apărut în anii în care literatura nu mai conta, fiind sufocată de politică, iar atunci când lucrurile s-au mai îndreptat, a apărut modelul unei literaturi zgomotoase, de piaţă, 74 de consum, bătută-n sex ca-n nestemate. Umbra care o acoperă şi-n această vară îi face mai bine generaţiei '90 decât soarele care-i topeşte pe alţii.

Oana Ninu: De la ce modele se revendică nouăzeciştii, în general, şi Ioan Es. Pop, în particular?

— De la toţi autorii la cărţile cărora au vibrat, de la Sfinţii Părinţi la T.S. Eliot, de la Mahābhārata la Dostoievski, de la Dante la Blaga şi de la o mie şi una de nopţi la Faulkner.

Iulia iar ca: Congenerul dvs. Cristian Popescu vă considera, la începutul anilor '90, un scriitor complet absorbit de propria poezie, în defavoarea unei vieţi trăite, consumate de evenimente. Credeţi că, dacă ar trăi astăzi, ar fi de aceeaşi părere?

— Nu mai ţin minte remarca asta, însă orice ar fi spus Popescu era mai bine decât dacă n-ar fi spus nimic.

Popescu a fost un animal divin, cu trup de bivol, picioare de fluture şi o inimă atât de mare, că n-a putut sta captivă în pieptul lui decât 36 de ani. Şi, chiar şi când Popescu nu avea dreptate, era atât de convins de adevărurile lui, încât nu puteai să nu îi dai dreptate.

un cristian: Pop şi PopEScu, „rămas" la 36 de ani cel mai tânăr nouăzecist, apar împreună în Manualul de literatură întocmit de Daniel Bănulescu şi tipărit (vai şi-amar!) de Nicolae Ţone. În cadrul grupului, exista ideea unei antologii comune (de genul Aerului cu diamante sau Cinci)? De ce credeţi că un scriitor aşa de important precum Cristi Popescu nu există pe piaţa editorială la 13 ani de la moarte? Prietenii ştiu de ce?

— Ţin minte că s-a făcut la un moment dat apropierea între Manualul de literatură, Aerul cu diamante şi 75 Cinci, dar substratul diferă. Antologiile optzeciştilor reuneau texte ale unor poeţi la început de drum, Manualul venea după ce fiecare nouăzecist publicase deja câteva cărţi. Cât priveşte tăcerea lui Cristian Popescu la atâţia ani de la

dispariţie, n-aş putea spune dacă ea se datorează editorului, deţinătorului drepturilor sale de autor, amândurora sau niciunuia.

Iulia iar ca: A cui este paternitatea ideii Anticărţii?

Cristian Popescu o imaginează, la rândul lui, fără a o numi astfel, însă atribuindu-i aceeaşi imagine: a Cărţii care le distruge pe celelalte, în general a cărţii care se distruge în numele unei epurări şi al unei purificări natural necesare.

— Pe vremea când imaginam Anticartea, eram singur.

De a lui Popescu nu-mi aduc aminte.

Sub un capac de fontă un cristian: De ce a sucombat suplimentul Nouăzeci?

La început, a fost o pagină, apoi a ajuns să fie supliment al revistei Luceafărul. Practic, putea continua. Criticii vă sprijineau (Mircea Martin şi Laurenţiu Ulici), echipa exista, suplimentul în sine avea un format avangardist, putea prinde foarte tare… În acelaşi context, putem vorbi despre o replică la Contrapunct?

— Era, indirect, o replică. Nouăzeci a venit cu un program încă din primul număr. Era un proiect de grup, născut din doi oameni. Primele două numere aveau pe prima pagină programul elaborat de Cristi Popescu şi Cătălin Ţârlea. Ei erau ideologii. Eu doar dădeam cu subsemnatul, pentru că nu mă interesa foarte tare ideologia literară. În Nouăzeci, sigur că şi grafica ne avantaja.

Mi-aduc aminte de şansa pe care mi-a acordat-o Cristi 76 Popescu: Olteţului 15 camera 305 a apărut integral şi a fost comentat de Mircea Martin pe două pagini apropiate grafic de revistele avangardiste. Dar suplimentul n-a sucombat. Deja viaţa literară începuse să se diversifice.

Iar ideea de nouăzeci şi nouăzecism, după ce fusese fixată, se putea disemina.

Aida Hancer: Dacă ar fi să faceţi un portret generaţiei căreia îi aparţineţi, cum ar fi el? În fapt, care sunt numele reprezentanţilor acestei generaţii?

— Generaţia lui Cristian Popescu. Altfel spus, schizoizii (vezi Marin Mincu). Altfel spus, nucleul de la Cenaclul Universitas şi revista Nouăzeci: Cătălin Ţârlea, Răzvan Petrescu, Horia Gârbea, Lucian Vasilescu, Daniel Bănulescu, Petre Barbu, Radu Sergiu Ruba, Anca Mizumschi, Andrei Damian, DanSilviu Boierescu, Marian Ilea, Paul Vinicius, Mihail Gălăţanu, Vasile Baghiu, plus necenacliştii Radu

Aldulescu, Dan Stanca, Robert Şerban. Şi alţii, desigur, dar e atât de târziu când scriu aceste lucruri…

un cristian: La 50 de ani, cum se vede, realist vorbind, omul Ioan Es. Pop? A scăpat de timiditate? Dar celălalt Pop? Şi-a conservat frica?

— Mai degrabă de conservarea fricii este vorba. Adică de stocarea ei sub un capac de fontă. Care însă nici el nu va mai fi în stare, într-o zi, să-i reziste.

77 Poezia adevărată e mai puternică decât omul care a scris-o Interviu realizat de Eugen Bunaru şi publicat în revista Orizont nr. 3/2010 – Dragă domnule Ioan Es. Pop, în iarna anului trecut, mai exact în 14 decembrie 2009, aţi participat, împreună cu Doina Ioanid, cu Oana Cătălina Ninu şi cu Moni Stănilă, la un turneu de poezie în Timişoara, fericit intitulat „Ziua cea mai lungă", regizorul evenimentului fiind acelaşi discret şi eficient arhitect cultural, un cristian. Aţi oferit atunci, în această „formaţie", iubitorilor de poezie prilejul unor momente memorabile de lectură din propria creaţie, dar aţi avut şi ocazia unor contacte cu lumea şi viaţa literară timişoreană, iar eu am păstrat în memoria mea afectivă, pe lângă momentele mai sus amintite, o imagine anume: ninsoare ca-n filme, siluete rebegite, luminile oraşului şi… poetul Ioan Es. Pop în faţa Gării de Nord (urma să luaţi trenul de noapte spre Bucureşti), traversând pe trecerea de pietoni. Dumneavoastră cu ce „imagini" aţi părăsit Timişoara?

— Timişoara a fost unul dintre miturile tinereţii mele:

auzeam de la toţi cei care o vizitaseră că este cel mai occidental oraş al României. Am visat adesea să ajung la Timişoara aşa cum alţii visează să ajungă la Meca, dar până la cincizeci de ani n-am reuşit să o fac. Apoi, pe sfârşit de an 2009, am trăit experienţa ei de două ori în 78 două săptămâni. Şi, aşteptând în gară de două ori trenul de întoarcere spre Bucureşti, am fost obligat să admit că Timişoara nu mai este cel mai occidental oraş al României. Poate, însă, vara, totul se schimbă şi turnurile Meccăi strălucesc din nou la Orizontul ei ca bătute cu aur.

— Aţi publicat până în prezent, după ştiinţa mea, 12 cărţi de poezii (3 dintre ele împreună cu alţi poeţi).

Premiile prestigioase cu care v-au fost răsplătite volumele, aprecierile criticii literare care v-au plasat mereu în fruntea ierarhiilor literare de după 1989, faptul de-a fi fost, deja, tradus în mai multe limbi europene, includerea dumneavoastră ca autor canonic în manualele de liceu şi, nu în ultimul rând, „priza" de care vă bucuraţi la

cititori, toate acestea, dar şi alte considerente de acelaşi gen, omise aici involuntar, v-ar putea recomanda drept un scriitor clasic în viaţă…

— Sper că nu este aşa fie şi măcar pentru că mi-e ruşine când aud asta şi sper să nu devin clasic nici mort, căci odată clasicizat dispari cu totul sub o mie de clişee care înlocuiesc materia vie a poeziei. Noi doi ne-am întâlnit de două ori în lunile trecute: vi s-a părut că mă cred vedetă? Şi acum, ca şi în urmă cu zece ani, am o sfială enormă în momentul când trebuie să ies în public, şi acum, ca şi atunci, aceste ieşiri mă consumă teribil, nu pentru un ceas, ci pentru zile şi săptămâni. Întotdeauna, poezia, dacă este adevărată, e mai puternică decât omul care a scris-o. Este motivul pentru care, cu rare excepţii, poetul n-are de câştigat din a da un interviu şi a încerca să-şi expliciteze poezia, pentru că, fundamental, el n-o stăpâneşte, ci doar o scrie.

— Ieudul fără ieşire, apărută în 1994, marchează debutul dumneavoastră editorial, cartea fiind primită cu 79 superlative de către critica literară şi obţinând Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din România şi din Republica Moldova. În acel context social-politic, dar şi cultural, post decembrist, cartea „a surprins copios" (Dan C. Mihăilescu). Prin ce anume credeţi, acum, după 15 ani, cu prilejul reeditării Ieudului sub sigla Editurii Charmides Ninpress, că „a surprins copios" la acea vreme?

— Păi aici e lucrul bun care s-a întâmplat: că, la vremea publicării cărţii, eu n-am sesizat surpriza şi au trecut mulţi ani până când am putut interpreta o formulare de felul celei a lui Dan C. Mihăilescu altfel decât ca pe o duioasă ironie. Nu uitaţi, în 1994, când a apărut Ieudul fără ieşire, Ioan Es. Pop avea un „comandant suprem": pe Cristian Popescu, despre care credea că nu poate fi egalat şi depăşit, aşa că stătea cuminte la marea umbră a acestuia. În plus, anii nouăzeci i-au răpit literaturii aura, statutul de voce providenţială şi au îngropat-o sub un strat gros de indiferenţă publică, aşa că, dacă erai suficient de lucid şi ţineai ochii deschişi la ce se întâmpla în jurul tău, nu puteai să nu observi că apariţia unei cărţi nu mai avea cum să reprezinte un eveniment.

— Există, fapt bine cunoscut, în această carte, dar şi în următoarele, câteva episoade biografice, din existenţa concretă… Ce au însemnat pentru poezia lui Ioan Es.

Pop memoria, biografia? Există „momente-cheie" care vă

declanşează… inspiraţia, nevoia de a vă exprima prin poezie?

— Venise vremea pentru confesiune, pentru confesiunea fără zorzoane şi fără alte sublimări decât acelea care o puteau transforma în literatură veritabilă şi o puteau autentifica. N-o practicam numai eu, toată generaţia nouăzeci a fost într-o măsură mai mare sau mai mică 80 autobiografistă, iar întâi-stătătorul în această privinţă a fost acelaşi Cristian Popescu.

— În cărţile dumneavoastră „circulă" diverse personaje – unele recognoscibile: părinţii, membri ai familiei, vecinii (consăteni), popa, amicul, Mircea Zubaşcu, foştii colegi de pe şantierul Casei Poporului ori de cămin muncitoresc, camarazii de cârciumi ale Bucureştiului, Gheorghe Iova…

Ţine această seducţie a personajelor de o structură ascunsă, secretă a virtualului povestitor/prozator Ioan Es. Pop?

— În felul lui, prin faptul că se contaminează uşor, Ioan Es. Pop devine, atâta cât îl ţin baierele, cei de care se contaminează. În acelaşi timp, personajele în care se regăseşte urmează un traseu invers, resorbindu-se în Pop şi devenind feţe ale acestuia. Mulţi dintre cei pe care i-aţi enumerat au existat, iar unii continuă să existe în realitatea imediată. Ceea ce am capturat eu de la ei a fost mai degrabă energia, aura, decât biografia, deşi, e drept, de acolo am pornit.

— Faptul că, prin cartea de debut, toponimicul unei localităţi rurale din Maramureş, Ieudul, a devenit celebru se pare că v-a adus şi unele „acuzaţii" în numele unor sentimente de patriotism local…

— Un episod care a trecut şi faţă de care nu păstrez niciun resentiment.

— Spuneaţi într-un interviu că aţi devenit poet pentru că nu aţi fost în stare să deveniţi altceva: ceferist, arhitect, muzician, gropar… Nu credeţi că toate aceste profesii au „intrat", totuşi, în poezia pe care aţi scris-o? Firește că, întrebându-vă asta, asociez una dintre „referinţele" profesionale amintite – cea de gropar – cu „caracterul de excepţie, funebru-strălucitor", cu „o geografie hipnotică a 81 morţii vii", expresii inspirate, percutante, prin care acelaşi Dan C. Mihăilescu defineşte o dimensiune a poeziei dumneavoastră…

— Uneori, întrebările dumneavoastră sunt atât de pline de răspunsuri, încât le-aş lua cu copy-paste şi le-aş aşeza în dreptul numelui meu. Da, aşa se răzbună poezia pe viaţă: te poate face să devii pe plan imaginar tot ce n-ai izbutit să fii în realitate. Şi nu este simplă

iluzie, pentru că poezia nu practică numere de iluzionism, ci creează o realitate grea ca lutul, unde groparul care n-aş fi putut deveni vreodată face gropi mai adevărate decât ăia de la Cimitirul Bellu.

— A existat cineva anume căruia îi puteţi recunoaşte un rol în „descoperirea" poetului care sunteţi?

— Profesoara mea de română din liceu, doamna Virginia Pogăciaş, care m-a încurajat să scriu poezie, câţiva dascăli şi colegi de facultate, printre care profesorul Ioan Chiş Şter şi poetul & prozatorul Adrian Oţoiu (cu ultimul mi-am mixat numele şi am scris alături de el poeme semnate Action Popoţoi), iar mai apoi Laurenţiu Ulici, de mai multe ori Laurenţiu Ulici, de la momentul când, prin 1981, pe un deal din Ieud, la un cenaclu în aer liber, m-a descris drept un poet care nu şi-a găsit încă vocea, până la momentul 1990, când m-a angajat corector la Luceafărul, iar mai târziu… dar aici aş începe să mă laud, aşa că mă opresc.

— „În Ieudul meu" – spuneaţi undeva – „nu se poate ajunge recurgând la hărţile turistice". Fireşte că acest topos este, de acum, recognoscibil, statuat în poezia română.

Credeţi că se poate vorbi, totuşi, de unele filiaţii, de unele analogii cu alţi poeţi, cu alte cărţi, cum ar fi la lilieci a lui Marin Sorescu?

82 – Filiaţii şi analogii se pot face cu poezia lui Marin Sorescu, iar acestea mă onorează, pentru că Marin Sorescu este un mare poet. Totuşi, eu vin din Blaga mai mult decât din Sorescu, iar apropierile de cel dintâi sunt mai întâmplătoare decât îndepărtările de cel de-al doilea.

— Ce rol au jucat, pentru dumneavoastră, în viaţă şi în poezie, Bucureştiul, stabilirea în Capitală, în ultimul an al dictaturii lui Ceauşescu?

— Spre 1986 – 1987, dobândisem o excesivă conştiinţă a damnării şi izolării, dar tot pe atunci am dobândit şi convingerea că poezia mea nu va avea viitor dacă n-o voi arunca pe o piaţă unde concurenţa era acerbă. Asta a fost modalitatea mea de autoevaluare: să îmi aduc poezia sub lupa unor evaluatori puternici şi imparţiali. Şi, odată cu poezia, am ajuns în Bucureşti şi eu, abandonând totul (şi fiind abandonat de toate) cu excepţia ei.

Era rugăciunea mea.

— În Manualul de literatură, cu adevărat o frumoasă carte de

poezie, „alcătuită de Daniel Bănulescu” şi editată de Nicolae Tzone, sunteţi „vecin” cu, printre alţi „parteneri”.

Cristian Popescu. Vă regăseaţi, presupun, şi în ambianţa de cenaclu, la Universitas. I-aţi fost un apropiat?

— I-am fost chiriaş lui Popescu vreo doi ani, pe vremea când lucram împreună la plămădirea revistei Nouăzeci, ştiţi, suplimentul acela „de direcţie” al revistei Luceafărul. Am trăit întâmplări incredibile împreună, poate chiar revelaţii. Dar povestea întreagă n-aş putea-o spune aici, iar un singur fragment ar fi prea neconvingător.

— Sunt, astăzi, domnule Ioan Es. Pop, poezia, literatura în criză?

83 – Cei care se plâng de criza literaturii ar trebui să răspundă ei înşişi la această întrebare. Eu aş repeta aici o replică pe care mi-a dat-o Liviu Ioan Stoiciu atunci când i-am spus că, din păcate, a doua mea carte a apărut într-un tiraj de doar 500 de exemplare: „Păi ce, nu ţi se pare destul? Într-o biserică obişnuită încap 150 – 200 de enoriaşi. Tu cum poţi fi nemulţumit cu 500 de cititori?”

— Vă atrage/vă acaparează viaţa literară?

— Câtă vreme am trăit cu intensitate iluzia că sunt doar poet, literatura şi viaţa literară mi s-au părut de nedespărţit. Dar la un moment dat poetul, pentru a supravieţui, a trebuit să facă un pas în spate şi să-l lase să-i administreze ziua pe celălalt Pop, care este raţional, responsabil, echilibrat, bun slujbaş, fără toane, nevicios. Graţie acestui pact, Pop-de-zi s-a cam rezumat la a rezolva problemele legate de supravieţuire, iar Pop-de-noapte deschide ochii doar după lăsarea serii, când e prea târziu să mai ajungă acolo unde încă pâlpâie viaţa literară. Şi Pop-de-noapte nici nu visează la aşa ceva, pentru că el trebuie să recupereze paharele pierdute de Pop-de-zi, ţigările pierdute de Pop-de-zi şi chiar poeziile ratate de Pop-de-zi.

— Cum priviţi poezia generaţiei tinere (2000 şi… post-2000)?

— Literatura acestei generaţii este încă în plină cristalizare, aşa că n-am căderea de a-i tulbura cursul. Pot spune doar că am în generaţia 2000 şi post-2000 nişte parteneri de lectură, de discuţii şi chiar de premii redutabili.

Cu Marius Ianuş am traversat momente intense legate de apariţia primelor sale cărţi, cu Claudiu Komartin am împărţit un premiu la Madrid, dar şi alte delicatese literare, cu Teodor Dună am citit la Facultatea 84 de Litere şi la Colegiul „Mihai Viteazul” din

Bucureşti, alături de Oana Cătălina Ninu, Moni Stănilă, Cosmin Perţa, Dumitru Bădiţa am devenit prizonier al unui megaproiect de lecturi publice conceput de un cristian, cu Constantin Acosmei, Radu Vancu şi Ştefan Manasia am ţinut treze câteva nopţi de intensă împărtăşanie, Ofeliei Prodan şi lui Daniel D. Marin le-am năşit câte un volum – şi nu m-aş opri aici dacă n-aş şti că, oricât aş continua, în mod sigur aş uita pe cineva important din generaţie.

Ce-ar zice de asta Domnica Drumea şi Ruxandra Novac, Elena Vlădăreanu şi Răzvan Ţupa?

— Credeţi în prietenie literară? În prietenie pur şi simplu?

— Dacă există cineva capabil să spună că a fost/este prieten cu mine, apoi acela reprezintă garanţia că am avut şi am prieteni. Cu Cristian Popescu, Cătălin Ţârlea, Horia Gârbea, Daniel Bănulescu, Lucian Vasilescu, Radu Sergiu Ruba, Marian Ilea, Răzvan Petrescu am fraternizat la revista Nouăzeci. Paul Vinicius şi Gheorghe Iova sunt de multă vreme personaje ale poeziei mele, cum au fost înaintea lor Mircea, Hans, Zoli. Rod al unei prietenii literare poate fi socotit volumul Confort 2 îmbunătăţit, scris împreună cu Lucian Vasilescu. Sau Manualul de poezie, în care mă bucur de vecinătatea lui Daniel Bănulescu, Mihail Gălăţanu, Cristian Popescu, Floarea Tuţuianu, Nicolae Tzone, Lucian Vasilescu. Sau Băutorii de absint, în care îmi găsesc locul alături de Traian T. Coşovei, Nichita Danilov, Ion Mureşan, Liviu Ioan Stoiciu. Sau alături de Ioan Flora, Ion Mureşan, Ion Stratan şi Eugen Suciu în antologia Dark, cântată de Mircea Tiberian. Dincolo de acestea şi de multe altele, orice definiţie a prieteniei devine de prisos.

85 – Sunteţi editor-şef la Ziarul de Duminică. Ce renunţări vă cere această ocupaţie? Ce bucurii vă oferă?

— Îl ajut să supravieţuiască pe Pop-pasăre-de-noapte.

Îl feresc pe Pop cel de zi de depresii (psihice şi financiare).

Mă bucur de textele autorilor pe care-i public în ziar şi de întâlnirile cu aceşti autori. Este modul meu de a interacţiona cu viaţa culturală a momentului. Nu şi singurul.

— Scrieţi jurnal? Dar proză? Aveţi un poem, al dumneavoastră, preferat? Cu ce poeţi vă simţiţi afin?

— Jurnal nu scriu, proza încerc să n-o despart de poezie pentru că le-am considerat şi le consider, în cazul meu, consubstanţiale şi mă simt afin inclusiv cu cei care mă fac să-mi rod unghiile de invidie.

— Ştiaţi că a apărut recent un poem de Ioan Es. Pop în revista

Forum studenţesc a Cenaclului „Pavel Dan”.

din Timişoara? Vă mai poate spune ceva o apariţie într-o revistă studenţească?

— Primele mele poezii au apărut într-o revistă studenţească, intitulată Nord, pe când aveam 22 de ani. Dacă au trecut de atunci 30 de ani şi n-am reuşit să mă dezbar de poezie, înseamnă că eu chiar nu ştiu face altceva mai bun, mai util, mai frumos. Mulţumesc Forum-ului că a redescoperit un fost student poet.

— „În lumea asta care e aproape ailaltă…” Este lumea, dintr-o astfel de perspectivă, un Ieud fără ieşire?

— „Oriunde aţi fugi este Ieudul”. Sau: „Pământ al blestemaţilor, ce caut eu aici/ de unde nimeni n-a plecat vreodată?” Totuşi, captivitatea este o stare lăuntrică, înainte de a fi una exterioară. Este captiv numai cel care îşi conştientizează captivitatea. În aceeaşi lume, unii, mulţi, 86 pot să se simtă liberi şi satisfăcuţi de condiţia lor, în timp ce câţiva, poate doar unul, să aibă impresia că sunt asaltaţi din toate părţile de gratii, de limitări, de interdicţii, cu alte cuvinte, că lumea aceea este pentru ei fără ieşire.

Iar dacă ies, mai devreme ori mai târziu îşi dau seama că au ieşit doar într-o mai largă lume fără ieşire.

— „Eu nu mă mai duc azi acasă, dar ştiu: // Unul din voi are să mă trezească. //Unul din voi pre mine mie însumi mă va vinde”. S-a vorbit deseori, citându-se aceste versuri, despre amprenta lor bacoviană, dar şi despre tonalitatea psalmică, biblică a multora dintre poemele dumneavoastră. Este poezia o cale spre Dumnezeu?

— Este printre puţinele ştiinţe şi arte care promit că la capătul drumului îl vom putea măcar adulmeca pe Dumnezeu.

— „Poetul nu poate ajunge în rând cu lumea…”, spuneaţi într-un interviu. Ar putea fi aceasta o definiţie a poetului? Un blazon al său?

— Da, dar numai dacă acceptăm această definiţie ca pe una izvorâtă din neputinţă şi umilinţă, nu din trufie.

Incompatibilitatea poetului cu lumea se datorează neputinţei lui de adecvare la aceasta, nu excesului său de orgoliu.

87 La Judecata de Apoi, măcelarii vor fi mai puţin iertaţi?

Interviu realizat de Andra Rotaru şi publicat în revista Luceafărul de dimineaţă nr. 8/2009 Ioan Es. Pop s-a născut în Maramureş, în primăvara anului 1958. A atras atenţia asupra sa în 1987, când obţinea, la Festivalul de Poezie de la Sighetul Marmaţiei,

Marele Premiu pentru poezie. Din juriu făceau parte Nicolae Prelipceanu, Marin Sorescu, Laurenţiu Ulici şi Daniel Drăgan, care l-au încurajat să citească în cadrul Cenaclului Universitas, ce se ţinea la Bucureşti şi era condus de criticul şi profesorul Mircea Martin. Discret în peisajul monden literar bucureştean, poezia îi ţine locul, ca un ventriloc care iese din ascunzătoarea secretă a poetului: „În fericirea asta provizorie din/ noiembrie până în martie/ am ajuns să mă bucur că acel învins nu sunt eu însumi/

ci doar eu". („iarnă cu Mircea"). Dintre volumele sale amintim:

Ieudul fără ieşire (Cartea Românească), 1994; Podul (Cartea Românească), 2000; Petrecere de pietoni (Ed. Paralela 45), 2003;

Lumile livide (Institutului Cultural Român), 2004.

— De curând v-aţi întors din Spania, unde vi s-a înmânat Premiul pentru Poezie Niram Art pe anul 2009.

Cum este receptată poezia dumneavoastră de către publicul spaniol? Vă gândiţi să păşiţi pe tărâmul editorial spaniol?

Ce carte aţi alege în acest sens?

— Premiul Niram Art a fost în primul rând o intensă investiţie emoţională atât pentru organizatori – revista 88 Niram Art, Galeria de Arte „Nicole Blanco" şi Asociaţia Hispano-Română „Dialog European" –, cât şi pentru cei cărora le-a fost oferit: poetul Claudiu Komartin şi subsemnatul. A fost public mult în seara recitalului nostru şi ştiţi de unde mi-am dat seama că poezia noastră a plăcut? De la încheierea lecturii, petrecută pe la orele 22.45 – 23.00, şi până pe la unu şi jumătate noaptea, am tot dat autografe, am tot vorbit cu oamenii, am tot schimbat adrese de e-mail, am tot strâns mâini, am tot ciocnit pahare.

Cât despre o carte în limba spaniolă, am semnat în urmă cu câteva luni un contract cu Editura Baile del Sol din Insulele Canare. Anul acesta, probabil că va ieşi. Iar din Tenerife până la Madrid nu sunt decât vreo… 1.700 de kilometri. Titlul cărţii? Uite că am fost neglijent în acest sens şi nu i-am întrebat pe editori ce-au ales.

— De la debutul în revistă, în jurul vârstei de 21 de ani, la debutul editorial, la Cartea Românească, cu volumul Ieudul fără ieşire, în 1994, aţi parcurs un drum întortocheat. Cum v-aţi simţit la debut?

— Aveam 36 de ani la debut şi mi-era jenă că sunt aşa de bătrân. În plus, mi-era groază să apar în public la propria lansare, aşa încât pur şi simplu am anunţat că trebuie să plec nevoie-mare în Maramureş şi

m-am ascuns într-una dintre nenumăratele taverne din Bucureşti până la trecerea taifunului. A fost încă un motiv pentru care Magdalena Popescu-Bedrosian, directoarea de atunci a Editurii Cartea Românească, a continuat să creadă că Ioan Es. Pop nu există în realitate, că este o născocire a lui Laurenţiu Ulici. Ne-am cunoscut abia după un an de la lansare.

— Vă consideraţi un poet urban, vă este dor de obiceiurile maramureşene? Cât au contat pentru formarea 89 dumneavoastră ca poet copilăria şi mediul în care aţi crescut?

— Nu mă consider nici urban, nici rural sau, luând-o pe dos, mă consider şi rural, şi urban, un ins continuu în discontinuitate, născut la sat în Maramureş, trăitor la oraş în Bucureşti şi dornic să se aşeze, peste ani, într-o comună din Moldova, undeva pe lângă Humuleştii Neamţului. Nu ştiu în ce măsură aceste coordonate s-au strecurat în poezia mea. Şi cred că nici nu trebuie să ştiu.

— Sunteţi unul dintre scriitorii care îi sprijină pe poeţii tineri. De-a lungul vieţii, care au fost întâlnirile tânărului scriitor Ioan Es. Pop definitorii pentru formarea sa?

— Profesoara mea de română din liceu, Virginia Pogăciaş; profesorul meu din facultate Ion Chiş Şter;

colegul meu din aceeaşi facultate Adrian Oţoiu; Teodor Ardelean, actualul director al Bibliotecii „Petre Dulfu".

din Baia Mare; Laurenţiu Ulici, directorul revistei Luceafărul în anii imediat postrevoluţionari; criticul Mircea Martin; poetul Cristian Popescu şi întreaga generaţie nouăzeci. Eu însumi.

— În Istoria critică a literaturii române, criticul literar şi scriitorul Nicolae Manolescu v-a aşezat în „pandemoniul solar" al poeziei de azi şi de mâine. Cum vă împăcaţi cu aceste recunoaşteri literare?

— Domnul Manolescu m-a privilegiat în Istoria sa, de unde ies cu figură de rebel şi protestatar, pe când eu cred că am fost doar un depozitar de eşecuri aproape fără sfârşit. Nu mă iubesc într-atâta încât să mă mint că laşitatea mea a fost de fapt curaj, iar tăcerile mele – acte de frondă. Sunt mai degrabă un om sufocat de propriile neputinţe şi nu contenesc să mă întreb:

90 la Judecata de Apoi, măcelarii vor fi mai puţin iertaţi decât cei care consumă zilnic din carnea animalelor răpuse de ei?

— Care este zona literară în care vă simţiţi cel mai bine: de la

zona imaginară la cea reală… până la aceea unde memoria devine o altă literaturizare a întâmplărilor poetului?…

— Cel mai bine mă simt în zona literară a Muzeului Literaturii, alături de Ioan Groşan, Ioan Bucluca, Ioana Crăciunescu, Ioan Cristescu, Eugen Suciu, Vlad Ciobanu. Din păcate, Zona Literară devine pentru mine tot mai mult Zona Crepusculară, pentru că ziua nu mai pot ajunge pe-acolo.

— Credeţi în norocul poetic sau valoarea unei cărţi este cea care are ultimul cuvânt de spus?

— Un om fără noroc poate deveni un poet norocos.

La rându-i, o carte poate avea noroc chiar dacă autorul ei e un poet nenorocos. În mod normal, cea care ar trebui să impună o carte ar fi valoarea. Aveţi impresia că se întâmplă aşa? Sau nu mai ştim, de fapt, ce-i aceea valoare?

— „Suntem poate singurii care pot exporta/ nefericire pură ca heroina". Care este rolul fericirii şi ce legătură are ea cu inspiraţia? Dar al nefericirii?

— Despre nefericire am tot vorbit şi, într-un fel sau altul, am reuşit s-o aproximez suficient de bine pentru a o socoti, după o vreme, un soi de ecuaţie prenumerică, 91 prematematică relativ simplă, cu o singură necunoscută.

Despre fericire, în schimb, nu prea am amintiri.

Nefericirea poate fi rememorată pentru că te agaţă de istorie şi se petrece în istorie. Fericirea e ceva supraistoric.

— Aţi reuşit să aflaţi unde este plasat sufletul?

— Da, dar, dacă v-aş spune unde, cu siguranţă mâine n-ar mai fi acolo. Şi, dragă Andra, ai uitat să mă întrebi despre viitor. Stai, nu mă mai întreba, că răspund de îndată.

Viitorul? La ce să-l aştept, când acolo se află ora morţii mele? Sâc!

92 Poezia e drumul cel mai scurt de la cele văzute la cele nevăzute Interviu realizat de Dia Radu şi publicat în revista Formula As nr. 1012/2012 De la debutul din 1994, cu Ieudul fără ieşire, o carte care a făcut istorie, a luat de trei ori premiul Uniunii Scriitorilor şi a fost tradus în patru limbi. Mai importantă însă decât recunoaşterea oficială e cealaltă recunoaştere, a cititorilor. Ioan Es.

Pop nu e doar un poet foarte bun, ci şi un poet foarte iubit.

Căldura cu care stă de vorbă şi prezenţa lui discretă sunt dovada

vie a harului cu care a fost dăruit.

— Se spune că literatura se naşte, adesea, tot din literatură.

Dvs. cum aţi descoperit bucuria cititului?

— Uf, cât de departe în trecut trebuie să merg ca să ajung la primele cărţi. De fapt, să mă întorc în timp înainte de prima carte citită. În serile lungi de iarnă, pe vremea când aveam cinci-şase ani, tatăl meu, care era şi este un cititor împătimit, le citea câtorva vecini adunaţi la noi în casă lungi fragmente din Alexandre Dumas, Mihail Sadoveanu sau chiar din Lev Tolstoi ori Dostoievski.

Lampa rămânea aprinsă până înspre miezul nopţii, iar eu ascultam şi visam. Nopţile de atunci, cufundate într-o beznă grea şi aproape nesfârşite, nu mai există astăzi, nici măcar în Vărai – satul meu de baştină, situat undeva la graniţa Maramureşului cu Sălajul –, darămite în oraşe! Iar apoi, când am învăţat să citesc, prima pe care am buchisit-o a fost o povestire a lui Ion Creangă.

După aceea, nu m-am mai putut opri. Am înlocuit lumea reală cu lumea din cărţi. Lumea reală era dură şi 93 rea. Lumea dintre pagini era, chiar şi atunci când vorbea despre suferinţă, o lume mântuită şi mântuitoare. Până la urmă, însă, lumea reală s-a răzbunat: cufundându-mă tot mai mult în reveria cărţilor, am uitat să învăţ fix la…

limba română, motiv pentru care, în clasa a şasea, am rămas corigent şi apoi repetent, cu gigantica medie 2, 93.

De cărţi, însă, nu m-am dezvăţat. Şi, câtă vreme am fost prins în mreaja citirii lor din pură plăcere, nu mi-am dorit să scriu eu însumi.

— Seri de iarnă la lumina lămpii, coborâte parcă din filmele ruseşti. Ce a mai rămas din poveştile de altă dată ale copilăriei?

— Îmi amintesc aşa: eram în casa unchiului meu din partea tatii şi a soţiei lui. Aveam între patru şi cinci ani.

Îmi puneam pe umeri o năframă neagră, luam cleştele de la sobă şi aleluiam. Eram popă. Voiam să alung cilioaia care ţipa noaptea în grădină şi nu mă lăsa să dorm.

Şi, cam tot pe la aceeaşi vârstă, mă regăsesc în curtea bunicilor mei din partea mamei. O curte uriaşă, în care vara venea o mulţime de lume, pentru că bunicul meu era achizitor de minunăţii de-ale pădurii: mure, coarne, zmeură, bureţi, hribe. Şi cum pe vremea aceea banii erau rari şi puţini, oamenii veneau din toate satele de primprejur, cu coşurile pline în spate, să vândă minuni şi să cumpere bani. Era multă

larmă şi multă vânzoleală, dar eu îmi construisem dintr-o ladă, într-o margine a curţii, o casă lângă care stăteam ceasuri întregi. Nu, nu era casa mea, era casa unui cap de păpuşă din gips, căruia îi ataşasem nişte beţe în loc de trup, iar pe acestea le îmbrăcasem în cârpe. Acel cap de păpuşă era de o frumuseţe extraordinară. Nu depăşea mărimea unui bot de miel, însă alături de el am trăit cele mai încântătoare clipe ale copilăriei mele. Sunt sigur că era îngerul meu.

94 Când l-am pierdut, absolut inexplicabil pentru mine chiar şi astăzi, am suferit îngrozitor.

— Ţara Chioarului este o zonă cu o foarte puternică tradiţie magică. Credeţi că s-a transmis ceva din magia locului şi în poezia dvs?

— De îndată ce am ieşit din satul Vărai, mi-am dat seama că acesta se deosebea foarte tare de alte localităţi din Ţara Chioarului. În timp ce majoritatea aşezărilor pomenite se înşiră de-a lungul unui drum naţional şi se expun vederii fără prea multe limitări datorate reliefului, Văraiul seamănă cu un fund de lume: mergi patru kilometri pe un drum pustiu până ajungi la prima casă, satul se află îngropat ca într-un uter între dealuri abrupte, iar dealul compact de la miazăzi, care închide orice ieşire a ochiului spre alte posibile orizonturi, este atât de sumbru pe vreme de furtună, încât ai zice că dincolo de el nu mai există nimic. Se spune că, în urmă cu două sute de ani, nici dinspre Valea Chioarului nu exista drum până în Vărai, toată întinderea celor patru kilometri fiind acoperită de păduri. La fel de teribile erau şi poveştile care mi se spuneau în copilărie. Nu toate, dar unele erau înfricoşătoare, iar personajele lor se strecurau noaptea nu doar în ograda din spatele casei, ci şi în somnul meu.

— Vă lipseşte azi Maramureşul?

— Am trei Maramureşuri: Maramureşul din Văraiul copilăriei, care n-a fost tocmai Maramureş, pentru că zonei acesteia i se spune Ţara Chioarului; Maramureşul Băii Mari, unde am fost student; şi Maramureşul adevărat, cel cu care m-am întâlnit la Ieud, unde am fost repartizat ca profesor de limba şi literatura română.

Acel al treilea Maramureş, care adună Văile Izei, Marei şi Vişeului, a fost, vreme de şase ani cât am stat acolo 95 (1983 – 1989), o continuă descoperire vrăjită. După 1990, când l-am părăsit, adus la Bucureşti cu maşina de Ştefan Hruşcă, m-am mai întors în zonă doar o singură dată.

Era un alt Maramureş. Lemnul plecase în pribegie, şi din porţi, şi

din pereţii caselor, şi de pe acoperişuri, şi din crucile de pe morminte.

— Maramureşul a fost şi martorul tinereţii dvs. Despre care eram gata să vă întreb, dacă nu mi-aş fi amintit o declaraţie pe care aţi făcut-o nu demult: „Eu nu am fost niciodată tânăr". Cum aşa?

— Voiam să fiu ca toţi ceilalţi de vârsta mea şi nu eram în stare. Aveam două mâini stângi. Mi-era ruşine că eram trist. Mi-era ruşine că nu ştiam dansa. Mi-era ruşine că fetele nu se uitau la mine, pentru că nu mă ştiam de bărbat. Mi-a fost ruşine din clasa a şasea şi până în facultate de faptul că eram mai mare cu un an decât colegii mei, din cauza repetenţiei suferite atunci.

Eram atroce de lucid şi excesiv de sensibil. Luciditatea îmi ardea inima, îmi înăbuşea avânturile, mă făcea să mă simt bătrân şi chiar să mă comport de parcă aş fi fost aşa.

— Un „văz enorm" şi-un „simţ monstruos". Ele v-au apropiat de scris?

— „Ţi-am spus la plecare: încuie uşa, vreau să dorm./

Şi nu mă mai trezi, aruncă cheia. / Nu pot trăi, dar am să mor enorm". Desigur, versurile acestea nu sunt scrise atunci, la începuturi, ci mai încoace, spre 1997, dar ele conturează cumva ceea ce mi se întâmpla pe la 21 – 22 de ani, când am alunecat în plină criză metafizică.

Mă urmărea încă obsesia somnului din poezia lui Lucian Blaga, de moarte eram obsedat încă de mic, trăiam înstrăinarea, decepţia şi singurătatea vârstei cu 96 o intensitate maximă. Anterior, îmi confundasem somnul cu „somnul dulce" al lui Eminescu. Acum, veneau somnul-coşmar, somnul-spaimă, somnul-care-nu-putea-fi-dormit.

Şi l-am „scris" în toate felurile imaginabile, la toate vârstele de-atunci încoace, iar martor îmi stă ultimul volum: Unelte de dormit. Cel mai scurt poem de acolo sună aşa: „Dorm de două zile. M-am trezit degeaba: /

E tot azi".

— De unde vine poezia?

— Nu pot să nu reiau un foarte scurt răspuns pe care l-am dat de curând: poezia este calea intuiţiei. Adică drumul cel mai scurt de la cele văzute la cele nevăzute, de la trecut la viitor, de afară înăuntru. Este matematica fără cifre pe care au folosit-o oamenii până ce au descoperit cifrele. Cândva, la începuturi, cred că a fost una cu rugăciunea şi că rugăciunea şi poezia au mers o vreme alături (uneori,

mai merg şi azi). S-au despărţit probabil atunci când poezia a început să cârtească, să se îndoiască, să se dezică de autoritate, să blesteme, să ia în deşert numele Creatorului. Dar şi aşa, prin venele ei curge şi astăzi ceva din sângele stelar al rugăciunii. Şi iar repet, nu poetul e cel care scrie poezia, ci poezia îl scrie pe el. Desigur, cu consimţământul şi strădania amândurora.

— V-am auzit adesea vorbind de frică. Ea cum s-a născut?

— Când tocmai mi se pare că pricep ceva din lumea asta, lucrurile se întorc pe dos şi mă aruncă în plin necunoscut.

În necunoscut, singurele sentimente care funcţionează sunt frica şi pânda. M-am convins încă o dată de faptul că frica bate orice pe la 12 ani. Eram mai mulţi copii cu vitele la păşune, departe de sat. Dintr-o pricină de care nu-mi aduc aminte, am fost stârnit să mă bat cu 97 unul cu vreun an mai mic decât mine şi mult mai firav.

M-a făcut praf. Am înţeles mai târziu că nu corpurile luptă, ci energiile lor. De atunci, dar şi de dinainte, am tot pierdut. Când te faci mare, asta se numeşte laşitate, trădare, lipsă de voinţă. De asta, poate, „când eram mic, visam să fiu şi mai mic".

Pop-de-zi şi Pop-de-noapte – De ani buni de zile, împărţiţi poezia cu jurnalismul sau cu munca de editor. Sunteţi un poet foarte „disciplinat"…

— Pentru că n-am putut scrie literatură la modul profesionist şi pentru că am rămas la păguboasa prejudecată că scrisul presupune o stare de graţie pe care nu ţi-o dai tu atunci când vrei şi nici n-o poţi întreţine cât vrei, dar şi pentru că trebuia să hrănesc mai multe guri, dintre care două erau ale mele – una pentru mâncare, pentru Pop-cel-de-zi, şi una pentru băutură şi tutun, pentru Pop-cel-de-noapte –, am convenit o înţelegere între cei doi: primul nu bea, nu fumează, nu face prostii pe timpul zilei, ba mai mult, munceşte pe rupte, gândeşte limpede şi e disciplinat ca un robot; celălalt nu îşi începe viaţa decât la lăsarea serii, când se poate umple de beznă cât vrea el, pentru că în întuneric bezna nu se vede, poate bate toate cârciumile din cartier şi se poate cutremura cât îl ţin puterile, ba poate să şi scrie, pentru că, de fapt, el este poetul, dar numai în măsura în care dispare înainte de următorul răsărit de soare, pentru a-i ceda locul omului de zi cu zi.

— Prin urmare, scrieţi doar noaptea?

— Pe vremuri, scriam tot timpul şi în orice loc: acasă, pe stradă, la crâşmă, în autobuz. Acum, o fac cel mai 98 adesea noaptea, acasă,

dar nu la vreun birou, că n-am aşa ceva, ci pe genunchi, în pat, sau pe un colţ de masă, în bucătărie, cu nişte beri la capul patului sau la piciorul mesei. Fără niciun ritual pregătitor. Când vine, vine.

Când nu, nu forţez. A doua zi dimineaţă, îmi dau seama dacă lucrurile scrise peste noapte merită continuate sau abandonate. Am scris unul dintre cele mai bune versuri ale mele – „aici viaţa se bea şi moartea se uită" – într-o „mansardă" de doi metri pe unu şaptezeci din Piaţa Lahovari, pe care o împărţeam, din când în când, cu poetul Lucian Vasilescu. Se întâmpla prin 1990 sau 1991.

Mi-aş dori să se mai întâmple, numai că revelaţiile sunt din ce în ce mai rare.

— Care sunt bucuriile diurne ale lui Ioan Es. Pop?

— Până la bucurii e-o cale lungă, iar plăcerile, după o anumită vârstă, sunt cam toate vinovate, pentru că le conştientizezi ca atare. Dar să nu vorbesc vorbă nedreaptă: nu chiar totul e pedeapsă pe lumea asta.

Uneori nu poţi să nu simţi că eşti ajutat. De cineva prin oameni sau de oamenii înşişi. Şi, simţind acest lucru, te străduieşti să îţi deschizi ochii mai bine. Şi să vezi că acolo unde până mai ieri era numai abis, disperare şi eşec, a început să se aştearnă un strat subţire-subţire de speranţă. Iar după ce vezi asta, îţi dai seama că la speranţă s-a adăugat şi puţin noroc. Şi puţină minte.

Şi un pic de cumpătare. De unde? De acolo de unde răspunsul este întrebare, iar întrebarea – răspuns. Bun!

Şi totuşi: sâmbăta şi duminica sunt ele însele bucurii diurne. Ador să merg la piaţă, să fac piaţa, să mă opresc o jumătate de oră la birtul aceleiaşi pieţe. Sau să umblu pe jos, pur şi simplu. Să traversez, fără nicio ţintă, Parcul Titan. Să mă întâlnesc cu foştii colegi de Cenaclu Universitas. Să cobor din când în când la 99 „Groapă" – cafeneaua de la Muzeul Literaturii Române –, unde nu doar se bea, ci mai şi au loc nişte recitaluri de poezie şi muzică grozave. Păi, unde altundeva să-i întâlneşti adunaţi la un loc pe Mircia Dumitrescu, Paul Vinicius, Eugen Suciu, Mircea Tiberian, Ioan Groşan, Ioan Bucluca, Ion Mureşan, Ioan Bolborea, Marcel Bunea şi pe alţii asemenea?

— Aproape dintotdeauna, poeţii au făcut din cârciumă un loc de predilecţie. Cum se explică atracţia pe care o exercită asupra lor?

— Anii trecuţi, am citit pagini dintr-un caiet în care preotul satului nostru din urmă cu peste şaizeci de ani scria, pe la 1946, că

vărăienii sunt oameni gospodari, dar că le place prea mult horinca şi că, după ce o beau, devin excesiv de fuduli. Te naşti şi cu acest risc: în jurul tău, toată lumea bea la toate ocaziile şi vezi că băutura te poate despovăra şi însenina. Până la urmă, drumurile mele prin viaţă ar putea fi descrise şi aşa: de la o cârciumă în Vărai la două cârciumi în Şomcuta, la trei cârciumi în Baia Mare, la patru cârciumi în Ieud şi pe Valea Izei, la cinci cârciumi în Cluj şi la şase cârciumi în Bucureşti. Pline de toţi oamenii pe care i-am întâlnit „zăvorâţi" aici, în aceste chilii ale disperării şi ale refacerii speranţei.

— Nu vorbiţi aproape niciodată de dragoste. Din pudoare sau din dezinteres? N-au scriitorii mai mare nevoie de ea decât oamenii de rând?

— Nu vorbesc niciodată despre dragoste, dar vorbesc mereu despre primejduirea ei. Spaima şi moartea sunt două dintre aceste primejdii, iar eu mă zbat să le fac faţă, tocmai ca să apăr acea mică pâlpâire discretă pe care eu o percep ca dragoste. O feresc de prea multă expunere la 100 lumină, pentru că lumina prea puternică ar putea-o face să pară, prin contrast, o boabă de întuneric. Un felinar stins. Pe când ea e vie, iar în lumea ei pâlpâirea îi stă cel mai bine, deoarece acolo ea echivalează cu strălucirea soarelui la amiază.

— Din tot ce spuneţi şi scrieţi, răzbate, cumva, tristeţe…

E Ioan Es. Pop un om trist?

— Nu, nu-i vorba de tristeţe, nu o să mă vedeţi umblând toată ziua, bună-ziua, cu ochii-n pământ şi cu colţurile gurii lăsate. Este vorba despre conştiinţa unui rău, a unei neputinţe, a unui eşec de lung parcurs. Vedeţi vreo tristeţe în întrebarea mea „pământ al blestemaţilor, ce caut eu aici/ de unde nimeni n-a scăpat vreodată"?

— Am început dialogul vorbind de cărţi. Să-l încheiem rotund. Mai resimţiţi şi azi aceeaşi emoţie când citiţi o carte?

— Cititorul iubitor din mine n-a dispărut nici astăzi, deşi, după deşteptarea ochiului critic, multe dintre cărţile citite în copilărie mi s-au părut… copilăreşti. Astăzi, citesc, simultan, cu mintea şi cu inima. Trebuie să înţeleg, nu doar să visez. Trebuie să înţeleg ce este şi ce nu este specific literaturii de valoare. Dar, şi aşa, trăiesc mici revelaţii. Am descoperit, de curând, doi tineri prozatori pe care i-am citit pe nerăsuflate. Am descoperit în ultimii ani mulţi tineri poeţi redutabili. Am rămas totuşi la părerea că literatura nu este un domeniu exclusivist şi inaccesibil celor mulţi. Şi, cu mintea mea de azi, aş zice nu

numai că o carte adaugă un spor fiinţei noastre, ci şi că ne ajută, atunci când este puternică şi autentică, să înţelegem că revelaţiile nu ne sunt interzise.

Cititul poate însemna nu doar evadare, ci şi iluminare.

În ultimul an, şi ca sarcină de serviciu, dar şi pentru 101 că se potriveau întrebărilor, neliniştilor şi aşteptărilor mele, am citit nişte cărţi extraordinare. Parcă veneau în întâmpinarea mea ca pentru a-mi spune: „Știam că vei ajunge la noi, pentru că ai suferit mult, voiai să te vindeci şi noi o putem face".

102 Pop, Popescu şi iambul morţii Interviu realizat de Alexandru Vakulovski şi publicat în revista Punkt (Chişinău) nr. 47/2012 Poetul Ioan Es. Pop s-a născut în 1958 în Vărai, Maramureş.

După şase ani de profesorat în comuna Ieud, în 1989, abandonează şcoala şi se mută în Bucureşti, ca muncitor necalificat la Casa Poporului. Odată cu debutul (Ieudul fără ieşire, 1994)

a fost clar pentru toată lumea că e vorba de un poet veritabil, cu o voce distinctă în literatura română contemporană.

Deşi îl mai întâlnisem de câteva ori, doar anul ăsta am avut ocazia să discut pe îndelete cu el, când a venit la Chişinău pentru Primăvara Poeţilor şi Cenaclul Republica. Mi-a vorbit atunci mult despre scriitorul şi prietenul lui apropiat Cristian Popescu, din păcate plecat prematur dintre noi. Am început interviul de acolo de unde rămăseserăm cu poveştile.

— Mi-aţi povestit la Chişinău foarte frumos despre Cristian Popescu. Mi-aţi spus că la început nu v-aţi înţeles bine. Cum aţi reuşit să vă împrieteniţi?

— L-am întâlnit prima oară prin 1988, cred, la prima şedinţă a cenaclului bucureştean Universitas la care am participat. El câştigase Marele Premiu la Festivalul de Poezie de la Sighetul Marmaţiei în 1986, eu l-am câştigat în 1987. Acel festival era pe atunci o uriaşă rampă de lansare pentru tinerii poeţi, fiind prezidat de generosul, inegalabilul şi foarte iubitul critic literar Laurenţiu Ulici.

Popescu mersese la festival de la Bucureşti. Era un tip 103 sută la sută urban. Eu m-am dus la festival de la 40 de kilometri distanţă de Sighet. Eram profesor într-o comună numită Ieud. Eram fundamental rural. Nu ne-am întâlnit nici în 1986, nici în 1987, dar, în acest al doilea an, mitul Popescu plutea deja peste apele pline de freamăt ale Festivalului de Poezie de la Sighetul Marmaţiei.

În calitate de câştigător al Marelui Premiu de la Sighet în 1987, de-acum poetul Ioan Pop (Es. Încă nu exista), profesor în Ieudul Maramureşului, a fost propus de către poetul Paul Vinicius de la Bucureşti pentru o lectură la Cenaclul Universitas, condus de un alt mare nume al literelor române contemporane, profesorul Mircea Martin. Mi-a venit rândul la citit în 1988. Nu mai ţin minte ce anotimp era, ţin minte doar emoţia cu care am pornit din Ieud şi cu care am ajuns în Bucureşti şi mai ţin minte litrul de horincă pe care l-am luat cu mine. Am citit. Am citit ceea ce credeam eu că am mai bun, poemul „iarnă cu Mircea", plus alte câteva texte.

În intervenţia lui, Popescu a vorbit de condiţia profesorului de la ţară, de faptul că eu cam asta ilustram cu poeziile mele, de nu mai ştiu ce – chestia este că, per total, m-a cam desfiinţat. Şi atunci au intrat în scenă, pe rând, Laurenţiu Ulici şi Mircea Martin, care l-au mustrat puţin pe Popescu pentru neaderenţa la textele mele şi au întors scorul în favoarea mea. Şedinţa de cenaclu s-a încheiat, cenacliştii s-au risipit pe la casele lor, oraşul era într-o beznă aproape totală, iar eu nu ştiam ce să fac cu sticla de horincă. Nu ştiu cât a fost întâmplare şi cât a fost destin, dar Popescu a rămas să mai vorbim ceva, iar Daniel Bănulescu ne-a invitat pe amândoi în apartamentul lui din strada Doctor Felix. Şi Bănulescu, şi Popescu adorau să discute ceasuri întregi despre poezie. Am destupat sticla şi sufletele au devenit mai uşoare. Până spre dimineaţă, când am terminat-o, 104 Popescu mă iubea sincer şi îmi preţuia poezia. Dar alcoolul n-a fost decât ocazia, nu cauza acestui început de prietenie umană şi literară.

— Cât de importantă este pentru dumneavoastră şi pentru poezia pe care o faceţi relaţia cu Cristi Popescu?

— Ca răspuns, am să vă reproduc un poem scris în 1993 sau 1994 şi intitulat „Popescu, o privire spre viitor"…

Nu credeam că ceea ce „anticipam" acolo se va adeveri peste atât de puţină vreme:

„Într-o zi vei fi nume de stradă, Popescu, şi nu cred c-o să-ţi convină să te calce toţi în picioare atunci. ba poate vor face pe strada cu numele tău o piaţă de alimente, Popescu, or să arunce pe jos legume şi resturi stricate, le vor strivi sub tălpi toată ziua, zeama lor acră are să se scurgă prin asfaltul cu numele tău şi nu cred că îţi va conveni, Popescu.

ba poate vor începe să sape o linie de metrou, o vor trage adânc

prin inima ta, de-a lungul şirei spinării, până înspre calea văcăreşti.

mai mult: or să ţi se uşureze ţigăncile pe garduri, or să te-njure şoferii şomerii docherii gunoierii când se vor împletici pe strada ta. or să scuipe noaptea peste tot.

când vei fi nume de stradă, Popescu, în pământul tău vor începe să-şi îngroape propriii morţi. cine se va gândi că scobesc în tine ca să-i facă loc celui plecat?

105 iar dacă va fi cutremur, închipuie-ţi ce jale şi ce neodihnă şi de câte ori vor scormoni în tine şi cât vor blestema pământul cu numele tău, zău, nu ştiu pentru ce ne chinuim atâta să ajungem nume de străzi pentru alţii, Popescu".

— Care e amintirea cea mai vie cu Cristi Popescu?

— Cu trei luni înainte de Revoluţia din decembrie 1989, am abandonat învăţământul, am abandonat Ieudul, am abandonat speranţele legate de o căsnicie durabilă, am abandonat Maramureşul şi am ajuns muncitor necalificat la Casa Poporului. După Revoluţie, în primăvara lui 1990, acelaşi Laurenţiu Ulici, devenit director al revistei Luceafărul, m-a poftit să mă angajez corector la această revistă. A fost o enooormă onoare pentru mine.

Iar acolo i-am reîntâlnit pe Daniel Bănulescu şi pe regretatul Ştefan Damian, care preluase ca poet „pseudonimul".

Andrei Damian, ocupând amândoi aceleaşi posturi de corector ca mine, pe Lucian Vasilescu în calitate de secretar de redacţie şi pe însuşi Cristian Popescu, care devenise ditamai redactor şi avea în revistă articole săptămânale!

Continuam să locuiesc într-un cămin de nefamilişti din strada Olteţului 15, undeva spre marginea oraşului, printre excluşii societăţii, dar ziua veneam la muncă în „centru", la fosta Casă a Scânteii. La Luceafărul s-a născut ideea unui supliment „de direcţie" al acestei reviste, intitulat Nouăzeci. Urma să devină portavocea tinerilor poeţi, prozatori şi critici care se formaseră la Cenaclul Universitas şi care s-au autointitulat nouăzecişti:

Cristian Popescu (membru fondator al suplimentului).

Cătălin Ţârlea (la fel), Horia Gârbea, Radu Sergiu Ruba, Lucian Vasilescu, DanSilviu Boierescu şi mulţi alţii, inclusiv subsemnatul. La un moment dat, Popescu l-a invitat pe cel care devenise de puţină vreme Es. Pop 106 să stea, contra unei chirii simbolice, în apartamentul din Piaţa Iancului în care Popescu locuia alături de

mama sa şi de câinele Vasilică. Trec peste alte poveşti dureros-încântătoare şi mă opresc la una petrecută în miezul unei nopţi postrevoluţionare. Dormeam dus când am fost trezit cu scuturături de Popescu, care tocmai se întorsese acasă. Erau cam ceasurile douăsprezece. Cu un aer straniu, ca de extraterestru, mi-a zis: „Hai, că avem de rezolvat o treabă”. Mama lui lipsea, cred că rămăsese să doarmă la Dana, sora poetului.

Ei, bine, Popescu a deschis frigiderul şi mi-a golit în braţe toată mâncarea şi băutura din el, pe urmă m-a condus la lift şi am coborât amândoi la parter. Acolo, m-am trezit în mijlocul unor copii de 10 – 11 – 12 – 13 ani cu chipuri cam dubioşele. Câţi erau? Poate şapte. Poate zece. Nu-mi amintesc.

Popescu a desfăşurat în faţa lor mâncarea şi băutura.

Erau flămânzi şi însetaţi. Spuneau că fugiseră de la un orfelinat din cauza hărţuielilor (inclusiv sexuale) la care fuseseră supuşi în mod repetat de către colegii lor mai mari. Evadaseră, cum s-ar zice. Şi, după zece minute de discuţii, n-aveam niciun motiv să nu-i credem.

În răstimpul cât au mâncat, au băut şi au fumat – din mâncarea, băutura şi ţigările lui Popescu –, acesta le-a vorbit cu înflăcărare despre posibilităţile de a-i ajuta.

Uite, în apropiere e o secţie de Poliţie. Mergem toţi acolo, poliţiştii le iau declaraţii şi decid măsuri, ei se întorc la orfelinat şi nimic rău nu li se va mai întâmpla vreodată.

L-au lăsat să vorbească, strecurând doar câte un „Nu”.

la fiecare dintre soluţiile lui. Pe ei, cele trei ceasuri cât le-a vorbit Popescu nu i-au convins să revină la aşezământul lor. Mie, în schimb, mi se părea că Popescu vorbea atât de inspirat, de mişcător şi de nepământesc, încât nimeni n-ar fi putut să rămână neconvins de vorbele lui.

107 Mi se părea că acestor copii le vorbeşte un sfânt. Era transfigurat. Eram şi eu transfigurat.

Atât de convingător a fost Popescu pentru ei, încât în încheiere i-au răspuns: „Nene, noi nu mergem la Poliţie în noaptea asta, că suntem obosiţi şi vrem să ne odihnim, dar venim dimineaţă pe la zece, tot în holul ăsta, ne întâlnim şi facem cum zici mata”.

Au plecat. Am urcat amândoi în apartamentul de la etajul cinci şi ne-am culcat cu gândul la misiunea pe care o avea de îndeplinit Popescu la zece. S-a trezit din vreme. A coborât. I-a aşteptat. Am

coborât şi eu. I-am aşteptat împreună. S-a făcut unsprezece, douăsprezece, unu. Firește că n-au venit. Pe ei nu-i convinsese, cu toată ardoarea şi dăruirea cu care le vorbise. Pe mine, însă, da.

— Nouăzecismul a fost şi o şcoală sau o generaţie?

— A fost, întâi de toate, un mănunchi de afinităţi şi de indivizi care le împărtăşeau. Prin articolele-program din primele două numere ale suplimentului Nouăzeci, care defineau ideologia literară nouăzecistă şi care au fost elaborate de Cătălin Ţârlea şi Cristian Popescu, a fost şi o şcoală. Iar prin faptul că se vorbeşte azi cu tot mai multă convingere de nouăzecism şi nouăzecişti, a fost şi este o generaţie.

— Cât contează pentru dvs. nouăzecismul?

— Nu atât de mult cât nouăzeciştii înşişi, dar suficient pentru a crede că este o generaţie literară distinctă.

— Când spui Ioan Es. Pop, automat te gândeşti la Ieudul fără ieşire. Legătura foarte mare pe care o fac cititorii şi criticii între scriitor şi o carte e frustrantă?

— După ce te obişnuieşti cu asta, nu mai e frustrantă.

108 – La care carte de-a dvs. Ţineţi cel mai mult? La care carte scrisă de altcineva ţineţi cel mai mult?

— La ale mele ţin la toate, fără discriminare. Şi ţin la prea multe cărţi ale altora pentru a le discrimina alegând-o numai pe una dintre ele.

— Fizic sunteţi foarte diferit de Cosmin Perţa. Sunteţi şi din generaţii diferite. Totuşi nu pot să nu remarc cât de tare semănaţi prin bunătate şi bun-simţ. Sunt nişte caracteristici ale maramureşenilor?

— Nu ştiu. Adevărata poezie adânceşte, nuanţează şi rafinează. Te subţiază suficient de mult încât să-ţi poţi da seama că n-ai dreptul să te trufeşti, să înjuri, să urăşti, să blestemi, pentru că te înjuri, urăşti, blestemi pe tine.

În aceste privinţe, sunt foarte apropiat de Cosmin, dar şi de alţi poeţi, născuţi în alte spaţii. De pildă, la Chişinău.

— Ce citiţi acum?

— Ooo, nişte cărţi tari de tot. Nu neapărat poezie-poezie, ci poezie-ştiinţă. Să vă dau un autor şi un titlu: Ray Kurzweil, Epoca maşinilor spirituale.

— Simona Popescu povestea despre Gellu Naum care i-a spus că nu există repetiţii, există doar coincidenţe, pe care dacă le urmăreşti

începi să ai o cunoaştere suprarealistă asupra vieţii. Adică coincidenţele nu sunt întâmplătoare.

Asta spunea Simona Popescu. Şi eu m-am gândit că liderii generaţiei ’90 sunt Popescu şi Pop. Ce părere aveţi despre coincidenţa asta?

— În joacă fie spus, Popes cu Popescu s-a întâmplat să coincidă.

109 Până şi abisul, dacă poate fi pus în cuvinte, devine controlabil Interviu realizat de Vasile Proca şi publicat în volumul acestuia Născuţi din pânda timpului, Editura Opera Magna, Iaşi, 2012 – Dragă Ioan Es. Pop, te rog răspunde-mi la întrebarea următoare: când ai conştientizat că eşti hărăzit poeziei, că Dumnezeu ţi-a dat acest dar minunat, darul de a scrie? Cu alte cuvinte: cum ai ajuns la poezie?

— La cinci ani şi jumătate voiam să scriu şi nu ştiam scrie. Am suferit doi ani de zile extraordinar de tare pentru faptul că nu am putut scrie, deoarece nu cunoşteam literele. Ulterior, însă, n-am mai vrut să scriu, pentru că am început să învăţ aceste litere, dar ele nu îmi spuneau nimic. Eu crezusem că, odată cu literele, vin şi înţelesurile, vine şi ceea ce visam eu să scriu la cinci ani şi jumătate.

A trecut o bună bucată de vreme, cam până prin clasa a VII-a, a VIII-a, când, după mari lupte cu limba română, pe parcursul cărora am rămas şi repetent din cauza aceleiaşi limbi, în clasa a VIII-a m-am pomenit visând să scriu proză. Asta după nişte lecturi extraordinar de intense şi de îndelungate. Au trecut, desigur, şi clasa a VIII-a, şi clasa a IX-a. Ajungând în clasa a X-a, îmi aduc aminte cum comiteam încercări de proză poliţistă şi de roman rebrenian. Asta s-a întâmplat până în jurul vârstei de 16 ani, când am descoperit că proza nu este un 110 lucru foarte îndepărtat de poezie şi că nu e imposibil să aduci în poezie ceva din narativitatea prozei. S-a întâmplat ca, intens magnetizat de Eminescu, apoi de Lucian Blaga şi ulterior de Nichita Stănescu – asta între 16 şi 20 de ani –, să încep să scriu poezie, mai degrabă imitând.

Am imitat cu fervoare, crezând că scriu propriile mele poeme, dar aceasta a fost o treaptă necesară. 4 – 7 ani mai târziu, m-am trezit că scriu ceea ce pot numi poezia mea originală. Acela a fost începutul. Nu pot spune însă, din punct de vedere metafizic, care a fost rostul acestor căutări. Am realizat doar, la un moment dat, că nu sunt în stare de altceva decât de a încerca o cale nepământeană de a mă salva. Nu numai sufleteşte, ci şi trupeşte.

Altminteri, eram, prin construcţie, prin constituţie, un ins care

în Sparta putea fi aruncat de pe stânci.

— Cine citeşte harta ta interioară, constată că îţi vorbeşti ţie, în primul rând, cu o energie telurică, vitalistă.

Compui şi descompui fapte şi lucruri, integrând cititorul într-un spectacol al angoaselor propus de tine. Eşti regizorul unui real pestriţ şi obosit. Opresc nevinovatele mele consideraţii, pentru a nu fi înjurat de vreun critic literar.

Aşadar, te voi încerca cu câteva insidioase întrebări: De ce Ieudul fără ieşire? De ce Porcec? De ce Pantelimon 113 bis?

Sunt cărţi despre descompunerea a ceea ce trebuie descompus pentru a înţelege întâi de unde ţi se trage un rău, un eşec (sau toate), o neputinţă, un trecut ratat şi un viitor fără speranţă. Când vorbesc despre descompunere, vorbesc despre o operaţie cumva matematică:

a desface în părţi elementare ceea ce este excesiv de împletit şi de aceea nerezolvabil. Până şi abisul, dacă poate fi cumva parcelat, aproximat, pus în cuvinte, devine măsurabil şi, în felul acesta, controlabil. Încet-încet, 111 marele necunoscut care ne înconjoară şi ne cutremură a fost domesticit nu doar prin evoluţie istorică, ci şi prin poezie.

— Ai fost la Rotterdam, ai fost la Madrid, ai fost la Praga, ai fost la München, ai fost în alte multe locuri pentru a-ţi rosti poezia, pentru a o trece prin sufletul ascultătorilor.

De asemenea, ai primit multe şi prestigioase premii literare. Spune ceva despre acestea toate, Ioan Es.

Pop. Şi mai spune: te sperie succesele, te sperie înfrângerile, ratarea? Dar tăcerea, tăcerea în poezie, ce rol are ea?

— De curând, am fost invitat, în calitate de nominalizat, la decernarea premiilor unei importante publicaţii culturale. Anterior, vreme de o săptămână, dădusem curs mai multor invitaţii la manifestări publice, numai că pe mine acestea nu mă umplu, ci mă sleiesc. Aşa m-am trezit atât de stors de puteri, încât a trebuit să refuz participarea. Uneori, ieşirea în lume mă dezumanizează pur şi simplu. Trebuie să par într-un anumit fel, să mă port într-un anumit fel, iar gândul la „trebuie”.

mă paralizează. Bolesc psihic cu câteva zile înainte, mă încolţesc depresiile, atacurile de panică se înteţesc, iar în cele din urmă trupul devine şi el bolnav şi se poartă în consecinţă. Din acest punct de vedere, dincolo de recunoştinţa pentru faptul de a-l fi primit, fiecare

premiu din viaţa mea a fost o traumă. Iar tăcerea nu este doar în poezie cea mai audibilă dintre vocile mele, ci şi în viaţă.

— Ai ameninţat că o să te laşi de această bucurie a spiritului, numită poezie. Tu, care, vorba lui Kierkegaard, consumi starea de absurd, fiindu-ţi dor de casă când eşti în casă, poţi consuma această renunţare? Tu, care zilnic, cu imaginarul tău devorant, cu un tipar mitic al tău, iei pulsul vieţii mărunte şi banale, ce gândeşti despre poezie?

112 Ce gândeşti despre tine ca poet? O să te apuci de scris proză?

— Cărţile mele de poezie îşi conţin propria proză, pe care am socotit-o implicită poeziei şi deci inseparabilă de aceasta. Numai că „bucuria spiritului" te poate aduce uneori în pragul disperării, al nebuniei şi al morţii. Nu înduri fără urmări ceea ce înduri atunci când vezi „lumile livide" ale poeziei. Nu ieşi obligatoriu purificat din infernurile prin care scormoneşti. Şi nu mai e neapărat poet cel care iese, dacă mai iese.

— Mulţumesc, Ioane, şi să-ţi dea Dumnezeu cuvinte fără număr atunci când trebuie să răspunzi la întrebările mele.

P.S. Dacă tot a fost zgârcit cu răspunsurile, sărind cu graţie peste unele întrebări, să ni-l imaginăm pe Ioan Es.

Pop în patru ipostaze:

1. Iulie 2006, Rotterdam. Ioan l-a cunoscut pe celebrul poet Seamus Heaney. Au făcut şi poze împreună. Martor ocular fiind, Dumnezeul poeţilor mi-a transmis că laureatul Premiului Nobel pentru literatură (1995) i-a şoptit şi celui care a scris Ieudul fără ieşire următoarele: „Că e vorba de haiku ori de epopee, poezia este sub specie aeternitas, deci, ca poet, te simţi legat, obligat să spui ceva unic".

2. Iaşi, 20 aprilie 2007. Ioan Es. Pop, având în mâini o carte-obiect, cu file din lemn, legate în aramă, zice: „Exact două vorbe am de spus: că volumul meu se numeşte şi cei din urmă vor fi cei din urmă şi că este o reunire între rasa unui pusnic şi uniforma unui general de armată".

3. În mai 2007, după o lansare la Librăria Cărtureşti, Ioan îmi mărturisea: „Claudiu Komartin, Teodor Dună, Dan Sociu şi Cosmin Perţa au vorbit atât de frumos despre mine, că mi s-au înmuiat picioarele".

113 4.15 ianuarie 2012. Primind Premiul „Cartea de poezie a

Anului 2011", pentru volumul Unelte de dormit, Ioan abia şi-a găsit cuvintele: „Mulţumesc. Acest premiu îl primesc ca pe o uriaşă povară".

114 Literatura poartă cu sine, în modul cel mai neostentativ şi mai discret cu putinţă, conştiinţa autorului ei Interviu realizat de Adrian A lui Gheorghe şi publicat în revista Conta nr. 13/2013 Am făcut de toate pe lumea asta, dar numai pentru că a trebuit să supravieţuiesc – Într-o poveste asiatică, viaţa e imaginată ca o intersecţie la care stă Dumnezeu. Oamenii vin din toate părţile şi Dumnezeu le indică drumul pe care să o ia de la capăt… De unde vii şi unde te duci, Ioan Es. Pop?

— Îmi amintesc de un vers faimos al lui Rubén Darío:

„Şi nu ştim unde mergem/ Nici de unde venim", care m-a tulburat teribil în tinereţe şi mă tulbură şi acum.

Ba parcă acum mai mult decât atunci, pentru că, în zecile de ani de când l-am citit şi în miile de experienţe pe care le-am trăit ulterior, n-am aflat decât chei aparente la întrebarea ta şi a noastră a tuturor. Poate că răspunsul cel mai apropiat locuieşte în inima omului religios, dar credinţa mea este slabă. Poate că locuieşte în mintea matematicianului, dar eu n-am acces la revelaţia produsă de numere. Sau poate că nu venim şi nu mergem, ci suntem doar cablurile prin care circulă evenimente şi energii inaccesibile cunoaşterii noastre. Uneori, totuşi, 115 în momentele de intensă trăire pe care mi le-a adus scrierea unei poezii, am avut impresia că am dat de răspuns, dar, odată cu plecarea inspiraţiei, a plecat şi dezlegarea întrebării.

— Te rog să încerci să comprimi viaţa ta de până acum într-o scurtă poveste…!

— Am un an şi sunt captiv într-un leagăn, am doi şi încă sunt prizonierul neputinţei de a vorbi, şapte şi sunt întemniţat într-o pădure lângă care îmi pasc vacile, doisprezece şi sunt închis în catalogul în care profesoara de română mi-a pus media generală 2, 93 şi m-a lăsat repetent, 16 şi încep să devin captivul orbirilor fiziologice, 22 şi devin prizonierul unei realităţi pe care n-o pot pricepe, 25 şi ajung în Ieudul fără ieşire, 32 şi îmi pun gratii de Bucureşti, 53 şi cred că e destul, dar nu-i aşa.

La 55, leagănul de la un an pare a se balansa din nou la orizont, doar că deasupra are un capac cât toate zilele.

— Cât e realitate şi cât e ficţiune în amintirile despre sine ale unui om?

— Pentru un poet, e mai multă ficţiune decât pentru un măcelar, pentru măcelar e mai multă realitate decât pentru poet. De fapt, pentru ultimul, aceasta e şi cea mai mare dramă: că ajunge să le confunde şi să creadă că una e alta sau că, fundamental, sunt ambele acelaşi lucru.

— Ce ţi-a adus ţie poezia în viaţa asta? Ce i-ai dat tu poeziei? Ce ai pierdut din cauza literaturii? Dacă n-ai fi Ioan Es. Pop, ce alt scriitor ţi-ar fi plăcut (plăcea) să fii?

— Am făcut de toate pe lumea asta, dar numai pentru că a trebuit să supravieţuiesc. Cu literatura a fost altfel:

Întâi m-a pedepsit privându-mă de viaţa omului de zi cu zi, apoi m-a răsplătit arătându-mi că, prin ea, se poate 116 trăi în mai multe realităţi deodată. Adică, într-un fel, poţi fi liber şi în spatele gratiilor realităţii de aici şi de acum.

— Eşti un poet cu fior religios explicit… Ai avut vreodată viziuni? Crezi în inspiraţie? Unde e ascuns Dumnezeu în poeziile tale?

— „Dumnezeu, atâta cât există, nu rezistă la vedere”;

„Mă rog unui Dumnezeu care fie a plecat/ fie încă n-a apărut”; „La 36, am învăţat să mă rog. Am făcut rost cu chiu, cu vai/ De un Dumnezeu al meu, o păpuşă din gumă, ferfeniţită…” Poezia, chiar şi astăzi, chiar şi în formele ei cele mai profane sub aspect religios, păstrează ceva din energia originară. Eu cred că aş putea să cred şi stau mereu în încordată aşteptare, pentru că El e ba aici, ba dincolo, ba nicăieri, dar peste tot, ba acum, ba oricând, ba niciodată, dar mereu.

— Care au fost modelele tale culturale? Cum ai ajuns la ele? Cât de ruşine ţi-a fost când cei din jur au descoperit că scrii poezii?

— Modelele au început să-mi marcheze viaţa încă de la prima carte citită sau chiar de dinainte, de pe vremea când tatăl meu obişnuia, în nopţile lungi de toamnă-iarnă, să le citească ore întregi câtorva vecini pagini din Alexandre Dumas, Mihail Sadoveanu, Lev Tolstoi. Pe atunci, lectura se făcea la lumina lămpii, iar umbrele din paginile cărţii coborau în semiîntunericul camerei şi-l populau până după miezul nopţii. Mai târziu în copilărie, am citit tot ce citea tata, apoi am descoperit biblioteca sătească, apoi pe cea şcolară, dar şi pe cele ale unor persoane private. Nu vreau să dau o listă cu modele literare pentru că înşiruirea ar fi enormă, dar pot mărturisi că am citit din Dostoievski înainte de a citi din 117 Eminescu şi că, multă vreme, proza a ocupat locul întâi între preferinţele mele. Poezia am început s-o descopăr în toată promiţătoarea ei urieşenie după 15 ani şi m-a

cucerit pe nesimţite. La şaptesprezece, eram fascinat de Lucian Blaga. Pe la optsprezece mă căzneam să înţeleg de ce este atât de mare o carte ca Divina Comedie, la nouăsprezece mă contaminasem de Nichita Stănescu, iar pe la 20 – de Tudor Arghezi, George Bacovia şi Nicolae Labiş. Am fost în sinea mea fiecare dintre aceşti scriitori şi mulţi, mulţi alţii pe lângă ei. Nu doar poeţi. Nu doar prozatori. Ci chiar şi dramaturgi. Cât despre orgoliul de a scrie pe ascuns, el a fost până astăzi dublat de o extraordinară jenă de a mă expune ca scriitor.

— Ai avut în viaţă (şi în literatură) şi nişte… antimodele?

Te-au influenţat în vreun fel?

— Nu-mi amintesc de antimodele în copilărie şi în tinereţe, dar asta şi pentru că, neavând suficient spirit critic, luam de bună orice carte şi orice scriitor. A fost bine aşa, pentru că nu citeam printr-o grilă de lectură, citeam pur şi simplu şi trăiam tot ce citeam.

— Zi-mi câteva mijloace prin care se ratează scriitorul român. „Vocaţia începuturilor", cu care se laudă cultura noastră, ne face să ne şampanizăm în faţa debuturilor şi să uităm pe drum ce au promis să facă în literatură…

Ratarea face parte din destin sau e o forţare a destinului?

Ce crezi că ai ratat în viaţa asta? Există şi ratări necesare?

— Asta nu e treaba mea, ci a destinului şi a criticilor şi istoricilor literari. Ar trebui să aflu cine sunt cei care au izbutit şi cine cei ce s-au ratat. Ar trebui să aflu raţiunile pentru care rataţii sunt consideraţi rataţi. Şi, pentru a răspunde aici întrebării care urmează, am să spun că în mare parte poezia mea s-a construit pe ratări 118 existenţiale, iar izbânzile din viaţa mea s-au construit (şi) pe ratări în poezie.

— Postmodernismul românesc a devenit, pare-se, o marotă care în ultimele decenii a generat un „postmodernism original"… În spatele acestui „postmodernism balcanic" s-au ascuns o seamă de scriitori care au pus toate neputinţele şi toate ratările pe seama slabei percepţii a publicului care a rămas doar… modern. Unde se întâlnesc „omul nou" dâmboviţean şi „omul postmodern" de sorginte incertă?

— Până aici mi-a fost! Vreau să ocolesc răspunsul la această întrebare care n-are mai nimic de-a face cu fiinţa şi literatura mea, chiar dacă am scris undeva: „aici, pe malurile dâmboviţei, / toţi devenim cu timpul amici".

— Ai plecat din Ieud, care ţi-a marcat decisiv debutul (şi viaţa) şi ai ajuns la Bucureşti. Ce ai pierdut, ce ai câştigat făcând această

„deplasare spre centru”? Cum se vede provincia literară de la Bucureşti?

— Geografic vorbind, deplasarea n-a fost de la margine (nordul ţării) spre centru, ci spre o altă margine (sudul ţării). Literar vorbind, însă, fiinţa mea a râvnit la Bucureşti ca la un centru după ce eşuasem să mă integrez în comunitatea poeţilor clujeni de atunci (finalul anilor 1980). De ce a fost Bucureştiul şi mai ispititor, şi mai primitor decât Clujul? Pentru că, prin 1987, juriul care mi-a acordat Marele Premiu la Festivalul Naţional de Poezie de la Sighetu Marmaţiei a fost compus în majoritate din scriitori stabiliţi în Bucureşti (marele meu sprijinitor de mai târziu, criticul Laurenţiu Ulici, poeţii de mare altitudine Marin Sorescu şi Nicolae Prelipceanu), deci, cumva, viitoarele speranţe se îndreptau într-acolo. Apoi, pentru că, la un an după Sighet, 119 poetul Paul Vinicius m-a invitat să citesc la una dintre şedinţele cenaclului bucureştean Universitas (eram încă profesor în Ieudul Maramureşului), prilej cu care i-am cunoscut pe criticul Mircea Martin şi pe poeţii Cristian Popescu, Daniel Bănulescu, Andrei Damian, Radu Sergiu Ruba, care mi-au acordat preţuirea şi prietenia lor. Au mai existat şi alte motive, colaterale, care m-au împins la gestul radical de a părăsi Ieudul şi a pleca, în septembrie 1989, în plin necunoscut, la Bucureşti. Şi cu toate că, vreme de câteva luni, am lucrat ca muncitor necalificat la Casa Poporului şi, imediat după Revoluţie, la debarasarea de moloz a blocurilor avariate din apropierea fostului Comitet Central, simţeam că mă apropiasem de adevărata mea casă: aceea a comunităţii de semiexcluşi pe care o reprezentau scriitorii; aici ţi se putea acorda atenţie în calitate de scriitor, aici exista un grup, cel al viitorilor nouăzecişti, la aspiraţiile căruia rezonam, aici puteam întâlni pe viu autori pe care, altfel, i-aş fi cunoscut doar din cărţile lor şi din manualele şcolare, aici se visa intens şi se puneau la cale proiecte credibile oricât de improbabile erau ele în realitate. Dacă ar fi fost să aleg un alt centru al destinului meu literar, acela ar fi fost Iaşul, dar mi-a lipsit contextul potrivit pentru a ajunge acolo.

Cât priveşte felul în care se vede din Bucureşti ceea ce tu numeşti „provincie literară”, am să-ţi răspund că, şi astăzi şi cu atât mai mult în 1990, de pildă, când am devenit corector la revista Luceafărul, dar când încă eram un autor fără vreo carte publicată, pentru mine nume precum Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Nichita Danilov, Aurel Pantea, Lucian Vasiliu, Şerban Foarţă, Ion Pop, Ioan

Moldovan, Gellu Dorian, Adrian A lui Gheorghe şi multe altele mă făceau să freamăt la fel de tare ca numele scriitorilor din Bucureşti. Eu însumi sunt 120 un provincial din toate punctele de vedere, iar în zona mea de interes intră nu anumite zone sau grupuri literare, ci anumiţi autori şi anumite cărţi.

— Sunt de acord că generaţiile tinere, ca să se vadă, e bine să intre în literatură prin mici revoluţii. Dacă revoluţionarii mai au şi talent, cu atât mai bine lor şi ţării nu mai zic…! Am auzit, între autorii foarte tineri, sintagma „noua sinceritate”… Dar nu întotdeauna cei care vorbesc sincer au şi ceva de spus, nu-i aşa? Pe ce direcţii pariezi în evoluţia (literaturii) poeziei române?

— Pe vremea când lua naştere generaţia ’90, se întâmpla la fel şi cred că aşa a fost şi înainte: intrai în literatură în grup, pentru că aşa te simţeai mai puternic, şi ajungeai ulterior să mergi înainte singur, dacă aveai norocul de a fi un autor veritabil. E bine că se inventează sintagme noi, de tipul „noua sinceritate”, cu ele şi cu altele asemenea se încearcă o (auto) legitimare în firea lucrurilor, dar nu cred că „noua sinceritate” se află prea departe de „autenticismul”.

nouăzecist, de pildă. Cât despre direcţiile în care se înaintează, ştii şi tu că ele sunt aproape aceleaşi de decenii întregi. Nu direcţia dă valoare, ci talentul.

— Un om nu poate trăi fără prieteni, dar nu poate trăi nici fără duşmani. N-am inventat eu această „zisă”, de altfel. Prietenii şi duşmanii sunt jaloanele care ne ajută să trecem prin viaţă. Cât datorezi prietenilor, cât datorezi „duşmanilor” din ceea ce eşti acum?

— Asta-i întrebarea cu numărul 13 şi cea mai nemiloasă.

Mă obligă să mint pe jumătate spunând că singurul meu duşman sunt eu. De ce în primul rând eu?

Am fost crescut într-o cultură a vinovăţiei, motiv pentru care orice greşeală personală a generat o lungă interiorizare a vinovăţiei legate de ea. Dostoievski spune, în 121 Amintiri din casa morţilor, cred, că singura rădăcină a conştiinţei e suferinţa. Dacă e aşa, înseamnă că port în mine acest rezultat. Prietenilor le datorez un anumit confort lăuntric, dar şi unele autoiluzionări neacoperite de realitate. „Duşmanilor” le datorez suferinţa care mi-a sporit conştienţa şi conştiinţa.

— Poţi face portretul-robot al scriitorului român care va lua Premiul Nobel? În ce colţ al lumii va fi el rezident în momentul în care

s-ar produce (să zicem) evenimentul?

— Premiul Nobel e în primul rând un vis – pentru orice scriitor, din orice parte a lumii. Poate că asta e şi marea lui frumuseţe. Câtă vreme nu devine obsesie, el e un bun fertilizator pentru oricine, până şi pentru cei care încă n-au publicat o carte, dar aspiră s-o facă.

În privinţa literaturii române, ea are astăzi şi a avut de multe ori de-a lungul vremii valori compatibile cu acest premiu. Cine şi când îl va lua rămâne un mister care nu ne exclude, ci ne include.

— Hai să facem un exerciţiu de imaginaţie… Dacă ai lua Premiul Nobel (eu am ceva cunoştinţe în Suedia, poate pun o pilă pentru tine!), cam care ar fi primele fraze ale discursului de la premiere?

— Să glumim serios: întâi de toate, m-aş scuza pentru faptul că impostorul care-mi poartă numele pe timp de zi ar putea spune Da unui asemenea premiu.

— Care ar fi argumentele cu care ai putea să-l opreşti pe omul de pe stradă, să-l convingi să citească o poezie?

Pentru cine scrii poezie? Poţi să faci „portretul-robot" al cititorului poeziei tale?

— Am încă şansa de a locui într-un oraş în care faptul de a fi oprit pe stradă de un cititor care te recunoaşte şi 122 te-a citit este puţin probabil. Pe de o parte, în acest fel, înveţi lucrul esenţial că n-ai motive să te trufeşti; apoi, că poezia nu este o prioritate pentru covârşitoarea majoritate a oamenilor, deşi ei nici nu-şi pot închipui ce uriaşă cantitate de energie înaltă îşi refuză neaplecându-se asupra unei cărţi – de poezie, dar nu numai. Poezia este, fără pic de exagerare, un purtător de viaţă, de credinţă, de speranţă, de soluţii existenţiale profunde. Poate, într-o zi, un robot, da, o maşină gânditoare şi simţitoare, îi va convinge pe oameni de acest lucru mai mult decât o pot face cărţile noastre.

— Care este relaţia ta cu critica literară? Te-au „citit".

bine criticii vremii noastre? Ce ai fi vrut să se spună despre tine şi nu s-a spus?

— Îi iubesc pe criticii care mă iubesc, dar nu-i urăsc pe criticii care nu mă iubesc. De la aceştia din urmă reînvăţ, de fiecare dată când mă las amăgit de laude, lecţia echilibrului şi a modestiei.

— După comunism, ar fi fost normală o reevaluare a literaturii noastre… Cine crezi că ar putea face o asemenea reevaluare? Cum crezi că s-ar putea face o „dezideologizare" a literaturii noastre din perioada

comunistă?

— Toţi cei care au încercat şi vor încerca s-o facă vor oferi până la urmă această soluţie, doar că, printr-o „dezideologizare", se poate risca o „reideologizare".

— Serghei Esenin a fost întrebat de oficialii vremii sale dacă nu doreşte, totuşi, să intre în partidul comunist, cel care se manifesta ca un „aspirator" în societatea vremii.

Esenin a răspuns „Nu pot să intru în partidul comunist pentru că eu sunt mult mai de stânga!". Crezi că exerciţiul 123 politic poate să fie benefic scriitorului de azi? Dacă ai intra în politică, ce mobil te-ar îndemna s-o faci?

— De trei ori, Nu.

— Spune-mi o definiţie a libertăţii. Cât de liber eşti tu?

— Sunt liber să beau una sau mai multe vodci pe zi, dar gândeşte-te: cel care mă obligă la această experienţă este un factor constrângător. De fapt, sub această aparentă libertate, stă o teribilă dependenţă. Libertatea are gratii. Nu-i nimeni obligat să le vadă, pentru că, până la urmă, din ignorarea temniţei se naşte sentimentul de libertate şi chiar de fericire.

— Ce înseamnă curaj în literatură? Te regăseşti între „curajoşii" literari?

— Nu.

— Ce înseamnă moralitate în literatură?

— Moralitatea decurge din conştiinţă. Literatura poartă cu sine, în modul cel mai neostentativ şi mai discret cu putinţă, conştiinţa autorului ei.

— Ce sfaturi ţi-ai da, privindu-te în oglindă, pe 27 martie, când împlineşti cincizeci şi cinci de ani?... Ce ţi-ai reproşa? Cu ce proiecte te-ai amăgi ca să mergi mai departe?

— Viitorul a trecut deja. Şi el a fost un proiect, dar uite că nu mai e. Mi-am reproşat tot ce îmi puteam reproşa, m-am amăgit cu tot ce nu puteam să nu mă amăgesc, daaar, vorba unui celebru magnat cu palat, am scăpat. Cel puţin până la o dată următoare.

— Se vorbeşte, în perspectiva globalizării omenirii, de un „sfârşit al istoriei". Crezi că arta (literatura) va 124 supravieţui acestui „sfârşit al istoriei"? Nu crezi că arta (cultura) e asul din mânecă pe care omenirea îl va scoate în momentul în care va fi pe cale să piardă... istoria? Dar omenirea va mai supravieţui istoriei? Cât de

fatalist-apocaliptice îţi sunt viziunile pentru lumea de mâine?

— Tot ce am scris vorbeşte despre aceste lucruri.

Eu, omul, nu-ţi pot răspunde convingător la întrebările acestea în momentul de faţă. Dar poezia mea poate că da.

— Pe acest fond duios-tragic al amânării Apocalipsei, te rog să schiţezi proiectele tale scriitoriceşti şi de viaţă pur şi simplu pentru următorii cincizeci şi cinci de ani…

— Credinţă fără făţărnicie şi poezie fără cuvinte.

125 Vocaţia mea este una de implorator, de călător pe dinăuntru Interviu realizat de Diana Pârvulescu şi publicat în Ziarul de Duminică nr. 43 (729) /2014 – După Unelte de dormit, din 2011, nu aţi mai publicat nimic…

— Ba da. Cartea se numeşte 1983. Marş/ 2013. Xanax şi a apărut în anul 2013. Este un volum de recuperare.

Am primit de la o colegă de facultate din anii ’80 de la Filologia băimăreană o copie după o pagină din revista literară Nord a Universităţii din Baia Mare unde publicasem câteva poeme de care uitasem vreme de mai bine de un sfert de secol. Când le-am revăzut, am zis că încă merită aşezate într-o pagină de carte şi le-am numit Marş. Bazându-mă pe acele poeme, le-am scris un grupaj-pereche, Xanax, la 30 de ani după apariţia lor în revista Nord.

— „Marş” vine de la interjecţie sau nu?

— Nu, nu este interjecţie. E vorba de un marş înspre nicăieri, un „marş care nu ne abate de la vreo direcţie, marş hărăzit/ în loc de călătorie. / Marş şi atât”.

— Şi de ce xanax?

— Xanaxul a reprezentat o experienţă rezultată din nenorociri personale şi din încercarea de a le alina 126 cumva. Xanaxul a fost un aliat de moment, care m-a ajutat să supravieţuiesc. Volumul 1983. Marş/ 2013. Xanax, care este interfaţat de un text critic al lui Răzvan Voncu, a apărut, aşadar, în 2013, evocând cei 30 de ani scurşi între momentul Nord 1983 şi anul publicării cărţii.

— Până la 36 de ani, când aţi debutat, aţi scris foarte mult.

— Enorm.

— Aţi spus la un moment dat că unele scrieri nu meritau să fie publicate. Nu vă gândiţi totuşi să le publicaţi?

— Multe dintre ele nu mai există, pentru că, eu fiind un etern migrant, mutându-mă dintr-o chirie în alta, fie le-am pierdut pe drum,

fie le-am abandonat în locurile pe unde am stat. Aşa că mai am doar câteva caiete, din care am încercat să extrag ce se mai poate extrage după ce am scos spuma în cărţile anterioare. Mai este ceva, dar mai las şi pe alţii să scoată mai târziu sau poate niciodată.

— Înainte de a fi scriitor, aţi fost profesor şi povestea Stephen Collins că aţi lucrat la Casa Poporului. Cum aţi văzut dumneavoastră prin ochii unui profesor, prin ochii unui om care a citit mult, perioada de la Casa Poporului?

— M-am angajat muncitor la Casa Poporului după şase ani de predat limba şi literatura română în localitatea Ieud din judeţul Maramureş. Am venit aici (în Bucureşti, n.r.) în 1989 toamna, pentru că eram total disperat, trăiam o disperare în stare pură.

— De unde atâta disperare?

— De la toate lucrurile care nu mergeau în viaţa mea.

Şi personale, şi cele de context. Nu mergea nimic.

127 – Deci, aţi fugit?

— Am fugit ştiind că, dacă nu plec, fie voi muri foarte, foarte repede, fie mă voi degrada la fel de repede, fie voi eşua în ceea ce visam eu să fiu, adică să îmi ajung din urmă vocaţia, cea de scriitor. Ştiam că numai aici, între aceşti scriitori, care în felul lor sunt nişte perdanţi, îmi puteam construi acea mică izbândă care se numeşte împlinirea vocaţiei. Am venit aici ca să-mi pot materializa vocaţia. Eu nu scriu de la 30 de ani, scriu de la 14.

Trebuia neapărat să ajung la Bucureşti, pentru că simţeam că numai aici, pe acest câmp de luptă adică, voi izbuti să câştig micile mele bătălii. La Casa Poporului am lucrat ca să supravieţuiesc în primele luni de şedere în Bucureşti, dar, în tot acest răstimp, în paralel, scriam.

Scriam noaptea pe genunchi, în patul ca de spital de la căminul de nefamilişti unde am locuit destul de multă vreme, cale de vreun an şi jumătate.

— De acolo provine Olteţului 15, camera 305?

— Da. Adresa este exactă. Căminul nu mai există acum, a fost transformat în altceva. Nici oamenii de acolo nu mai sunt în acel loc. (…) E o lume pe care, pentru mine măcar, am salvat-o, scriind despre ea.

— În acea poezie se găseşte şi versul „aici, viaţa se bea şi moartea se uită”. La fel credeţi şi acum?

— Acum nu mai trebuie să cred, pentru că enunţul a fost deja scris. Nu mai aspir să scriu acel vers, dar atunci am trăit cele mai amare şi cele mai frumoase clipe din viaţa mea de scriitor. Atunci am scris prima mea carte, despre care unii spun că este şi cea mai bună a mea, deşi eu zic că toate cărţile mele sunt surori cu Ieudul fără ieşire.

Atunci am cristalizat şi am finalizat această primă 128 carte, în acele zile foarte grele şi fără orizont, pentru că orizontul încă nu se deschisese. Eu trăiam, deşi eram la Bucureşti, în închiderea din acel Ieud metafizic pe care l-am proiectat în volumul ce-i poartă numele. Versul despre care pomeneaţi şi altele asemenea le-am scris în anii foarte grei dintre ’89 şi ’91. Am predat cartea pentru publicare în 1990, a apărut în 1994.

— Spuneaţi că, dacă aţi vrea să retrăiţi o zi, aţi vrea să o retrăiţi pe cea în care aţi scris versul menţionat anterior…

Ziua când aţi scris versul are o semnificaţie?

— Întâmplător, nu. Ea este semnificativă numai pentru că am scris acest vers pe durata ei. Mă aflam nu la cămin, ci într-o cămăruţă de 1, 6 pe 2 metri, undeva prin Piaţa Lahovari. „Chiriaşul” ei era poetul Lucian Vasilescu, iar într-o seară, când Lucian era plecat la Ploieşti, unde încă mai făcea naveta în weekend, am trăit această revelaţie. Am trăit atunci o asemenea stare de fericire, de beatitudine, încât am ştiut că aveam în faţă o revelaţie. De asta este semnificativă acea zi: pentru că nu aş mai putea şi nici nu aş fi putut scrie înainte un asemenea vers.

— Aţi mai avut revelaţii după versul respectiv?

— Am mai avut. Şi înainte, şi după. Dar de aceasta îmi aduc aminte cu acurateţe şi astăzi.

— Peter Hurley spunea (la o dezbatere din cadrul Zilelor Culturii Române la Dublin, n.r.) că vede Bucureştiul foarte prietenos. Dumneavoastră cum îl vedeţi acum şi cum a fost prima întâlnire cu Bucureştiul?

— Peter Hurley este prin definiţie un explorator din familia strămoşilor lui care au fost lupi de mare, corsari, descoperitori. El posedă această vocaţie şi nu 129 întâmplător, graţie ei, a avut îndrăzneala şi fericirea de a călători de la Săpânţa, din nordul Maramureşului, până la Bucureşti, cale de vreo 650 de kilometri, pe jos. Este prin natura lui un explorator. Vocaţia mea este una de implorator, de călător pe dinăuntru şi de om care umblă în genunchi mai degrabă decât pe picioarele lui, iar din genunchi Bucureştiul se

vede mai puţin înălţător decât îl vede Peter. Bucureştiul meu este un pic mai tragic decât Bucureştiul lui.

— În capitala Irlandei, aţi citit poeme precum „Năneşti”, „Ieudul fără ieşire”, „Olteţului 15”, „camera 305”. Cum este acum drumul către Năneşti? (N. r. – interviul a fost luat la Dublin, unde poetul Ioan Es. Pop a participat la prima ediţie a Zilelor Culturii Române şi a citit din creaţia sa).

— Am citit aseară, între altele, un poem care vorbeşte despre neputinţa de a intra într-un spaţiu, adică Năneştiul, şi un altul care vorbeşte despre neputinţa de a ieşi dintr-un spaţiu, Ieudul. Un spaţiu fără intrare şi altul fără ieşire.

Evident că amândouă sunt sublimări poetice ale unor spaţii reale: se poate intra în Năneşti, dar nu pe drumul meu, se poate ieşi din Ieud, dar nu pe drumul meu.

— Ambele localităţi se află în Maramureş, de unde sunteţi şi dumneavoastră. A fost această zonă pentru dumneavoastră un spaţiu fără intrare şi fără ieşire?

— A fost chiar dacă am plecat de acolo, căci am plecat cu tot cu acel Ieud fără ieşire care încă locuieşte în mine, deci din el nu se poate ieşi, şi cu tot cu acel Năneşti care m-a umplut de frustrarea de a nu fi putut intra în el la modul poetic. Evident că, din punct de vedere geografic, fiecare dintre cele două localităţi este accesibilă tuturor, mai puţin mie.

130 – Aţi citit aseară şi poemul „Dincolo”. Aţi fost fascinat în perioada comunistă de ceea ce însemna „dincolo”?

— Toţi am fost fascinaţi, tocmai pentru că era un spaţiu interzis nouă, oamenilor de rând. Odată cu ieşirea sau cu deschiderea noastră spre „dincolo”, lucrurile la care visam pe când „dincolo” era doar o mare aşteptare s-au mutat şi mai dincolo, iar când, în sfârşit, am ajuns şi noi dincolo, nu l-am mai găsit, pentru că el era doar proiecţia aşteptărilor noastre. Era visul nostru, dar pe noi atunci nu ne-a întâmpinat un vis, ci o realitate foarte dură.

— Dar acum? Mai există „dincolo”?

— Da, însă dincolo de dincolo. El mai locuieşte în noi, dar cred că încă doarme şi poate într-o zi vom reuşi să-l trezim. Sau poate că el este treaz, dar noi nu îi acordăm suficientă atenţie. Nu mai avem timp de el.

— Scriaţi la un moment dat: „Mă întorc acasă după ani şi ani de

umblat prin Bucureşti", poezie în care sugeraţi că nu aţi câştigat nimic.

— … „Şi mă întorc cu o plasă goală în mână/ şi iese ea la poartă şi îmi zice păi, / dragul nostru, parcă ai zis că mergi la câştig, / parcă ziceai că tu, în doi ani, o să câştigi cât alţii în patru şi uite că acum n-aduci nimic. / Ba, uite, dragilor, chiar nimic am câştigat. / Şi aduc atâta nimic acasă cât n-a putut aduna/ nimeni în ăştia doi ani"…

— Ce aţi câştigat după aceşti mulţi ani de poezie?

— O anumită limpezire de sine de care aveam mare nevoie. Nu ştiu în ce măsură au toţi oamenii nevoie de limpezire de sine, dar, în ceea ce mă priveşte, ea mi-a fost necesară pentru a mă reechilibra, pentru a putea 131 sta mai drept în cei doi genunchi pe care stau, pentru a prinde o noimă din ceea ce poate însemna lumea din jur şi relaţia mea cu aceasta. Şi cu mine însumi.

— Şi cine lasă până la urmă poezia? Învingătorii sau învinşii?

— „Istoria este poezia învingătorilor, iar poezia – istoria celor învinşi". Învingătorii şi învinşii urmează, la modul fizic, acelaşi drum. Se ştie. Sfârşim toţi la un moment dat, dar destinul merge înainte şi povestea merge înainte chiar şi fără noi, însă cu ceva din ceea ce am lăsat scrijelit pe hârtie sau pe realitate.

cuprins Cioburi 5 Vom tăcea şi vom fi liberi 8 [Interviu realizat de Bogdan Ghiu şi apărut în Ziarul de Duminică nr. 4/2000]

Porcec vrea să fie curat, frumos şi în rând cu lumea 12 [Interviu realizat de Svetlana Cârstean şi publicat în Observator cultural nr. 79/2001]

Poezia este permanenta actualizare a originarului 27 [Interviu realizat de Marius Chivu şi publicat în revista 22 nr. 691/2003]

Poezia lucrează cu energii aţipite în omul comun 38 [Interviu realizat de Iolanda Malamen şi publicat în Ziua literară nr. 99/2004]

A început să-mi pese de viaţă 47 [Formula 1 – chat cu scriitori români, episodul I. Dialog coordonat de un cristian şi publicat în Observator cultural nr. 434/2008]

În Ieudul meu nu se poate ajunge recurgând la hărţile turistice 62 [Formula 1 – chat cu scriitori români, Episodul II. Dialog coordonat de un cristian şi publicat în Observator cultural nr. 435/2008]

Poezia adevărată e mai puternică decât omul care a scris-o 77 [Interviu realizat de Eugen Bunaru şi publicat în revista Orizont nr. 3/2010]

La Judecata de Apoi, măcelarii vor fi mai puţin iertaţi? 87

[Interviu realizat de Andra Rotaru şi publicat în revista Luceafărul de dimineaţă nr. 8/2009]

Poezia e drumul cel mai scurt de la cele văzute la cele nevăzute 92 [Interviu realizat de Dia Radu şi publicat în revista Formula As nr. 1012/2012]

Pop, Popescu şi iambul morţii 102 [Interviu realizat de Alexandru Vakulovski şi publicat în revista Punkt (Chişinău) nr. 47/2012]

Până şi abisul, dacă poate fi pus în cuvinte, devine controlabil 109 [Interviu realizat de Vasile Proca şi publicat în volumul acestuia Născuţi din pânda timpului, Editura Opera Magna, Iaşi, 2012]

Literatura poartă cu sine, în modul cel mai neostentativ şi mai discret cu putinţă, conştiinţa autorului ei 114 [Interviu realizat de Adrian A lui Gheorghe şi publicat în revista Conta nr. 13/2013]

Vocaţia mea este una de implorator, de călător pe dinăuntru 125 [Interviu realizat de Diana Pârvulescu şi publicat în Ziarul de Duminică nr. 43 (729) /2014]